

Program
Srebrna Małopolska
2030

Raport z wdrażania Programu w latach
2023-2024

Wydawca:

Województwo Małopolskie
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Rozwoju Regionu
ul. Wielicka 72A, 30–552 Kraków

Opracowanie:

Zespół ds. Funduszy Zewnętrznych
Aneta Widak
Małgorzata Grenda
Iwona Gara

Kopiowanie i rozpowszechnianie może być dokonane z podaniem źródła.

SPIS TREŚCI

ABSTRAKT	4
WPROWADZENIE	6
SYSTEM MONITOROWANIA	7
PRIORYTET I: ZDROWIE I OPIEKA	8
Kierunek interwencji: 1. Promocja i profilaktyka zdrowotna	11
Kierunek interwencji 2. Poprawa dostępu do wysokiej jakości i usług zdrowotnych i społecznych umożliwiających niezależne funkcjonowanie.....	15
Kierunek interwencji 3. Wykorzystanie innowacji społecznych i technologicznych w usługach zdrowotnych i opiekuńczych dla osób starszych	22
PRIORYTET II: AKTYWIZACJA SPOŁECZNA.....	29
Kierunek interwencji 1. Poprawa dostępności oferty edukacyjno-kulturalnej dla osób starszych.....	33
Kierunek interwencji 2. Poprawa dostępności oferty rekreacyjno-turystycznej dla osób starszych.....	43
Kierunek interwencji 3. Zwiększenie roli osób starszych w życiu publicznym	51
Kierunek interwencji 4. Rozwój kompetencji cyfrowych oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa starszych osób.....	59
Kierunek interwencji 5. Rozwój wolontariatu senioralnego.....	65
PRIORYTET III: AKTYWIZACJA ZAWODOWA	68
Kierunek interwencji 1. Utrzymanie zatrudnienia przez osoby starsze.....	69
Kierunek interwencji 2. Budowanie kultury organizacyjnej w firmach pod kątem adaptacji miejsc pracy do potrzeb starszych pracowników	70

ABSTRAKT

W odpowiedzi na postępujący proces starzenia się społeczeństwa w Polsce, w tym także w regionie Małopolski, samorząd województwa buduje i wdraża regionalną politykę senioralną. Jednym z kluczowych instrumentów wdrażania tej polityki jest Program strategiczny Srebrna Małopolska 2030 obowiązujący w latach 2023 – 2030. Program został przyjęty przez Zarząd Województwa Małopolskiego uchwałą nr 1340/23 z dnia 11 lipca 2023 r. Pierwszy raport z wdrażania Programu zawiera dane za okres lipiec 2023 - grudzień 2024 i powstał w oparciu o proces monitorowania zadań własnych samorządu województwa małopolskiego, jak i rekomendacji dla samorządów lokalnych, administracji krajowej, organizacji pozarządowych, podmiotów leczniczych, uczelni wyższych, małopolskich instytucji kultury oraz podmiotów prywatnych.

Układ raportu odzwierciedla układ programu tj.: dane monitorowane zostały ujęte w trzech obszarach tj. Zdrowie i opieka, Aktywizacja społeczna, Aktywizacja zawodowa odpowiadających priorytetom programu. Każdy z priorytetów został podzielony na kierunki interwencji, którym odpowiadają poszczególne zadania i rekomendacje opisane szczegółowo wraz z wnioskami z realizacji oraz wskaźnikami i środkami finansowymi przeznaczonymi na ich realizację w monitorowanym okresie. Dodatkowo, każdy priorytet zawiera podsumowanie stanu realizacji programu w podziale na zadania własne wraz z odpowiadającą mu tabelą wskaźników i tabelą finansową oraz stanu realizacji rekomendacji dla podmiotów zewnętrznych. Pierwszy rozdział raportu zawiera opis systemu monitorowania programu wraz z podaniem źródeł pozyskiwania danych do raportu. Dzięki przyjęciu takiego układu danych, czytelnik może łatwiej dotrzeć do interesujących go zagadnień szczegółowych.

Raport obrazuje sytuację Małopolski w kontekście funkcjonowania osób starszych w trzech obszarach: zdrowie i opieka, aktywizacja społeczna i aktywizacja zawodowa oraz kierunki zmian, w jakich powinny podążać zarówno władze województwa, jak i samorządów lokalnych we współpracy z ich podmiotami społeczno-gospodarczymi w poprawie sytuacji osób starszych w naszym regionie.

Najważniejsze wnioski płynące z monitorowania zadań i rekomendacji w ramach priorytetu Zdrowie i opieka wskazują, że w Małopolsce dynamicznie rozwija się rynek usług społecznych wspierających osoby niesamodzielne wymagające wsparcia i opieki w miejscu zamieszkania. Niedostateczny jest natomiast poziom koordynacji usług świadczonych na rzecz osób starszych i niesamodzielnych pomiędzy placówkami opieki społecznej i placówkami opieki zdrowotnej, co znacząco utrudnia lub uniemożliwia budowanie indywidualnych planów wsparcia w oparciu o formy pomocy, które w danym czasie są optymalne w stosunku do potrzeb osoby starszej lub niesamodzielnej. Rozwój usług opiekuńczych w społeczności lokalnej świadczonych w formie opieki na odległość (teleopieka) oraz w formie usług sąsiedzkich staje się ważną alternatywą dla systemu opieki świadczonej w formie instytucjonalnej.

Z kolei z zadań i rekomendacji monitorowanych w priorytecie Aktywizacja Społeczna wynika, że w Małopolsce odnotowuje się dużą liczbę inicjatyw o charakterze międzypokoleniowym i integracyjnym, która ma szansę zmienić trwale stereotypowy wizerunek osoby starszej. Stale zwiększają się działania w zakresie dostępności i inkluzji oraz systematycznie przybywa miejsc przyjaznych osobom starszym, co oznacza zwiększającą się świadomość w zakresie budowania przestrzeni przyjaznej starzeniu się. Systematycznie zwiększa się także świadomość instytucji na temat znaczenia aktywności fizycznej osób starszych, a co za tym idzie konieczność projektowania ofert aktywnego spędzania czasu wolnego, w tym zajęć z aktywności fizycznej i aktywności turystycznej pod kątem potrzeb i możliwości osób starszych. Małopolska boryka się jednak z niewystarczającą liczbą profesjonalnych instruktorów potrafiących pracować z osobami starszymi, bierną postawą seniorów i ich niskim zaangażowaniem w życie społeczne – niewiele inicjatyw zgłaszanych przez Gminne Rady Seniorów, najczęstsze inicjatywy dotyczą dofinansowania do wycieczek i działań o charakterze integracyjnym. Istnieje zatem konieczność powołania koordynatora ds. seniorów w każdej gminie jako pośrednika między gminą a osobami starszymi, który będzie jednocześnie ośrodkiem informacji i wsparcia dla osób starszych w zakresie usług i oferty skierowanej do starszego odbiorcy. Pomimo tego, że małopolskie gminy i organizacje pozarządowe prowadzą akcje w zakresie edukowania seniorów na temat szeroko pojętego bezpieczeństwa, w tym przemocy domowej, świadomość samych seniorów w tym temacie jest nadal niewystarczająca, a dotyczy to w szczególności obszarów wiejskich.

Odnotowujemy w Małopolsce także wysoki współczynnik wykluczenia cyfrowego osób 75+, co niekorzystnie wpływa na poprawę bezpieczeństwa i utrudnia włączenie społeczne tej grupy. Odnotowujemy wciąż bardzo niskie zaangażowanie osób starszych w działania o charakterze wolontariatu, ale także mało działań promujących idee wolontariatu i pokazujących korzyści płynące z zaangażowania w tę formę aktywizacji społecznej ze strony gmin i NGO.

Dużo mamy do zrobienia w obszarze aktywizacji zawodowej seniorów. Zadania realizowane w tym segmencie skupiają się na tworzeniu warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych i utrzymanie ich na rynku pracy. Najważniejsze wnioski płynące z realizacji projektu „Pracownik- najlepsza inwestycja dla firmy” pokazują dobitnie, że w dalszym ciągu trudność stanowi zmiana nastawienia pracodawców do zatrudniania osób 50+ i inwestowania w dojrzałych pracowników. Wyzwaniem jest także przekonanie pracowników 50+, że dłuższa aktywność zawodowa jest dla nich korzystna.

Łącznie, w okresie objętym monitoringiem zrealizowano 21 zadań własnych, w ramach których objęto wsparciem w całym obszarze programu 55 929 osób starszych. Łączne środki finansowe przeznaczone na realizację zadań wyniosły 35,5 mln złotych.

WPROWADZENIE

Oddajemy w Państwa ręce pierwszy raport z monitorowania programu strategicznego Srebrna Małopolska 2030. Polityka senioralna, jako polityka publiczna ma charakter horyzontalny a jej celem jest zapewnienie pomyślnego starzenia się mieszkańców, zaspokojenie zróżnicowanych potrzeb osób starszych oraz stworzenie optymalnych warunków ich uczestnictwa w życiu społecznym. Raport zawiera dane z realizacji zadań własnych samorządu województwa małopolskiego oraz rekomendacji dla innych podmiotów min. tj. samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych, małopolskich instytucji kultury, NFZ, podmiotów leczniczych, uczelni wyższych, podmiotów prywatnych etc. Dane zawarte w raporcie odnoszą się do okresu lipiec 2023 - grudzień 2024 i zostały podzielone tak, aby pokazać jakie działania zmierzające do skutecznego budowania przestrzeni przyjaznej starzeniu się zostały już podjęte zarówno na poziomie regionu, jak i na poziomie lokalnym. Raport zawiera wnioski z realizacji ale i trendy pokazujące kierunki zmian.

Celem polityki senioralnej wdrażanej przez podmioty samorządu terytorialnego funkcjonujące na obszarze województwa małopolskiego we współpracy z podmiotami rządowymi, organizacjami pozarządowymi, podmiotami rynkowymi jest zapewnienie pomyślnego starzenia się mieszkańców, zaspokojenie zróżnicowanych potrzeb osób starszych oraz stworzenie optymalnych warunków ich uczestnictwa w życiu społecznym. Jest to polityka horyzontalna obejmująca liczne polityki szczegółowe, ponieważ osoba starsza funkcjonuje w różnych obszarach. Główny cel nawiązuje do koncepcji pomyślnego starzenia się (ang. successful ageing), która mówi, że jest to dobrze przebiegający proces prowadzący do kolejnego etapu życia, jakim jest starość. Dotyczy różnych aspektów życia osób starszych, a jego przebieg zależy od wielu czynników – występujących zarówno aktualnie, jak i we wcześniejszych fazach życia. Oznacza przede wszystkim dobre samopoczucie w sferze psychicznej, fizycznej i społecznej w starszym wieku.

Cel główny programu jest realizowany przez trzy cele szczegółowe tj.:

Cel 1: Wyższa jakość życia starszych mieszkańców województwa poprzez poprawę ich stanu zdrowia

Cel 2: Stworzenie optymalnych warunków uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym

Cel 3: Wydłużenie aktywności zawodowej

Program strategiczny Srebrna Małopolska jest programem rozwoju w rozumieniu Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Stanowi uszczegółowienie oraz rozwinięcie celów i działań zapisanych w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Podstawę do wyznaczenia celów, priorytetów i kierunków interwencji programu stanowią zapisy zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 pn. Strategia Rozwoju Województwa. Małopolska 2030, obszar Małopolskie obejmujący działania na rzecz wsparcia rodzin, opieki zdrowotnej, poprawy bezpieczeństwa, rozwoju sportu i rekreacji, ochrony dziedzictwa i uczestnictwa w kulturze, rozwoju edukacji oraz wspierania aktywności zawodowej oraz obszar Gospodarka obejmujący działania na rzecz wzmocnienia roli turystyki w procesie włączenia społecznego i innowacji społecznych. Program uwzględnia cele dokumentów strategicznych obowiązujących na poziomie krajowym, tj. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) oraz Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, jak również cele krajowych dokumentów programowych tj. Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025, Program wieloletni „Senior+” na lata 2021–2025, Program „Opieka 75+”, Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025 oraz Krajowy Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na rok 2022. Program uwzględnia także cele dokumentów na poziomie regionalnym tj. Program edukacji i rynku pracy (program rozwoju), Program Rodzinna Małopolska 2030 (w trakcie prac), Program ekonomii społecznej.

SYSTEM MONITOROWANIA

Program strategiczny Srebrna Małopolska 2030 został przyjęty przez Zarząd Województwa Małopolskiego uchwałą nr 1340/23 z dnia 11 lipca 2023 r. Program podlega monitorowaniu podczas jego wdrażania i realizacji.

Monitorowanie Programu polega na systematycznym pozyskiwaniu, analizowaniu oraz wykorzystywaniu informacji, na podstawie których zarządzający mogą ocenić czy zaplanowane zadania są realizowane w prawidłowy sposób, zgodnie z założeniami. Monitorowanie ma na celu zidentyfikowanie a następnie rozwiązanie problemów związanych z wdrażaniem Programu oraz bieżące nim zarządzanie. Za koordynację procesu monitorowania Programu odpowiedzialny jest Departament Rozwoju Regionu UMWM.

Proces monitorowania odbywa się w rocznych okresach sprawozdawczych, przy czym pierwszy raport obejmuje okres od przyjęcia Programu (lipiec 2023 r.) do grudnia 2024 r. Raport koncentruje się głównie na analizie rzeczowego postępu Programu w zakresie zadań o kluczowym znaczeniu realizowanych przez wskazane w dokumencie podmioty (zadania własne samorządu województwa) oraz prezentuje informacje dotyczące stanu realizacji wskazanych w Programie priorytetów i kierunków interwencji oraz zidentyfikowane trudności w ich wdrażaniu, wraz z wartościami poszczególnych wskaźników osiągnięcia celu głównego oraz celów szczegółowych zgodnie z wykazem wskaźników określonym w Programie. W opracowaniu znajdują się również wnioski i zalecenia dotyczące dalszego wdrażania Programu.

Na system monitorowania Programu składają się dwa odrębne procesy: proces monitorowania zadań i proces monitorowania rekomendacji.

1. Monitorowanie zadań

W procesie monitorowania zadań uczestniczą departamenty UMWM oraz wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne zaangażowane w realizację Programu.

Źródła pozyskiwania danych do monitorowania zadań

Informacje oraz zagregowane dane niezbędne do opracowania raportu sprawozdawczego zostały pozyskane przede wszystkim bezpośrednio od realizatorów wybranych zadań z wykorzystaniem opracowanych formularzy sprawozdawczych, ale również wykorzystano w tym celu inne dostępne źródła i opracowania, w tym m.in.:

- Raport o stanie Województwa Małopolskiego,
- Raporty i opracowania Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego,
- Raport ze sprawozdania „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego”,
- Informacje o sytuacji osób starszych w Polsce (w zakresie województwa małopolskiego),
- Sprawozdania z realizacji Programu współpracy WM z organizacjami pozarządowymi,
- Centralny System Teleinformatyczny (w zakresie zadań realizowanych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027),
- dane ze źródeł publicznych (GUS, ZUS, NFZ).

2. Monitorowanie rekomendacji

Monitorowanie rekomendacji było uproszczonym badaniem mającym głównie na celu sprawdzenie czy rekomendowane działania zostały podjęte przez podmioty działające w Małopolsce na rzecz osób starszych wybrane spośród następujących grup adresatów: departamenty UMWM oraz wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne zaangażowane w realizację Programu, małopolskie jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty), organizacje pozarządowe, szkoły wyższe, instytucje otoczenia biznesu, instytucje z segmentu podstawowej opieki zdrowotnej i opieki farmaceutycznej, przedstawiciele mediów.

Źródła pozyskiwania danych do monitorowania rekomendacji

Informacje oraz dane niezbędne do opracowania raportu zostały pozyskane przede wszystkim bezpośrednio od powyżej wymienionych podmiotów działających na rzecz osób starszych z wykorzystaniem opracowanych formularzy sprawozdawczych dla rekomendacji (ankiety do gmin i organizacji pozarządowych) ale również wykorzystano dane ze źródeł publicznie dostępnych (GUS, ZUS, NFZ).

PRIORYTET I: ZDROWIE I OPIEKA

Program strategiczny Srebrna Małopolska 2030 w priorytecie *Zdrowie i Opieka* koncentruje się na wsparciu utrzymania osoby starszej w dobrej kondycji poprzez różne formy interwencji, od wojewódzkich programów profilaktycznych w zakresie wczesnego wykrywania chorób układu krążenia oraz choroby układu mięśniowo-kostnego będących w Małopolsce dominującymi schorzeniami wśród osób starszych, poprzez narastający problem nadmiernego przyjmowania leków związany z wielochorobowością osób w podeszłym wieku, aż po różnorodne działania promujące zdrowy styl życia i ułatwiające dostęp do usług społecznych o charakterze profilaktycznym, często ściśle związanych z usługami zdrowotnymi. Podnoszenie ich jakości i dostępności do nich jest kluczowym czynnikiem pozwalającym na większą niezależność seniorów i dłuższe ich samodzielne funkcjonowanie. Do realizacji coraz szerszego zakresu usług o charakterze zdrowotnym i opiekuńczym w programie zaplanowano również wykorzystanie rozwiązań uwzględniających innowacyjne trendy technologiczne w opiece zdrowotnej, które pomagają zapewnić zrównoważoną opiekę większej liczbie osób.

STAN REALIZACJI PROGRAMU W OBSZARZE ZDROWIE I OPIEKA

► ZADANIA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

W ramach zadań własnych samorządu prowadzone były następujące działania:

- ▶ działania w zakresie profilaktyki i wczesnego wykrywania chorób oraz przeciwdziałania ich skutkom poprzez realizację wojewódzkich programów profilaktycznych dotyczących schorzeń dominujących wśród najstarszych mieszkańców regionu, tj. choroby układu krążenia (*Małopolski Program Profilaktyki Choroby Niedokrwiennej Serca*) oraz choroby układu mięśniowo-kostnego (*Małopolski Program Profilaktyki Osteoporozy*), a także przeprowadzenie otwartego konkursu ofert pn. „*Wiek seniora, a wigor juniora!*” – *zajęcia rehabilitacyjne dla seniorów* na realizację zadań mających na celu wspieranie aktywności fizycznej seniorów, edukowanie o znaczeniu aktywności ruchowej dla zdrowia, czy promowanie udziału seniorów w życiu społecznym i kulturalnym;
- ▶ działania na rzecz poprawy dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych umożliwiających niezależne funkcjonowanie, w szczególności poprzez finansowe wsparcie z Funduszy Europejskich dla Małopolski 2021-2027 projektów mających na celu rozwój usług zgodnych z zasadą deinstytucjonalizacji, w tym:
 - tworzenie lub dofinansowanie działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i terapię osobom starszym dostępną w środowisku zamieszkania,
 - dofinansowanie działań na rzecz opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia poprzez dofinansowanie centrów wsparcia opiekunów,
 - działania upowszechniające usługi społeczne w lokalnych społecznościach oparte na innowacyjnych rozwiązaniach testowanych w *Małopolskim Inkubatorze Innowacji Społecznych*,
 - upowszechnienie modelu funkcjonowania systemu pomocy społecznej opartego o centra usług społecznych, a tym samym propagowanie modelu funkcjonowania służb społecznych, którego podstawą są kooperacje i wspólne angażowanie zasobów w ramach projektu *Małopolskie centra usług społecznych*;
- ▶ działania na rzecz zwiększenia świadomości mieszkańców Małopolski na temat bezpiecznego stosowania leków, leków bez recepty i suplementów diety, zwrócenie uwagi na różnice pomiędzy nimi i ich zastosowaniem, a także edukacja zdrowotna przeprowadzona w ramach projektu „*Zeszyt Pacjenta*” – broszury, w której pacjent może zapisać przyjmowane leki wraz z szczegółowo opisanymi „12 zasadami bezpiecznego stosowania leków”;
- ▶ rozwój usług opiekuńczych i sąsiedzkich z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych (e-zdrowotnych) w ramach wdrażania projektu „*Małopolski Tele-Anioł 2.0*”, w tym m.in. utworzenie Centrum Teleopieki wraz z uruchomieniem infrastruktury technicznej oraz systemu teleopieki, zakupem opasek bezpieczeństwa, przeszkoleniem pracowników z zakresu funkcjonowania i obsługi systemu

teleopieki a także nawiązaniem współpracy z gminami, co pozwoliło na skuteczniejsze dotarcie do osób, które ze względu na wykluczenie cyfrowe nie mają dostępu do informacji publikowanych w mediach elektronicznych;

- ▶ współpraca międzynarodowa na rzecz innowacji technologicznych i społecznych poprzez przygotowanie do realizacji projektów międzynarodowych finansowanych ze źródeł zagranicznych polegających na wymianie wiedzy, doświadczeń w formie wizyt studyjnych, pilotaży z zastosowaniem skutecznych metodologii peer-review i peer-evaluation (wzajemna ocena) oraz poprzez wzajemne uczenie się mających na celu poprawę jakości świadczenia usług opiekuńczych i zdrowotnych (projekty FABCOM, TechSocialcare);
- ▶ inicjowanie działań na rzecz tworzenia programów pilotażowych mających za zadanie identyfikowanie i wspieranie projektów i technologii „przyjaznych seniorom” a także przetestowanie oraz utrzymanie modelu regionalnej współpracy obejmującej pozyskiwanie i wspieranie nowych pomysłów i działań odpowiadających na realne potrzeby w zakresie aktywnego i zdrowego starzenia się poprzez realizację projektu *Akcelerator Innowacji AHA*.

Łącznie realizowano 8 zadań własnych samorządu, w ramach których wsparciem objęto ponad 7 500 osób starszych, w tym przeprowadzono 2 regionalne programy profilaktyczne, odbyły się 3 konferencji poświęcone zdrowiu osób starszych oraz ogłoszono i zrealizowano otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych WM mających na celu wspieranie aktywności fizycznej seniorów, edukowanie o znaczeniu aktywności ruchowej dla zdrowia, czy promowanie udziału seniorów w życiu społecznym i kulturalnym. Zadania realizowane były przez Departament Rozwoju Regionu, Departament Zdrowia, Rodziny, Równego Traktowania i Polityki Społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Departament Systemu Zarządzania Programami Europejskimi.

▶ REKOMENDACJE DLA INNYCH PODMIOTÓW W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

W ramach działań rekomendowanych do podjęcia przez inne podmioty prowadzące działalność na rzecz osób starszych znalazło się:

- ▶ rozpowszechnianie dobrych praktyk mających na celu poprawę stanu zdrowia seniorów, szerzenie wiedzy na ten temat, promowanie zdrowego stylu życia u osób starszych poprzez m.in. organizację cyklu konferencji edukacyjnych na temat zdrowia dla seniorów wpisujących się w ideę uczenia się przez całe życie, podczas których seniorzy mieli możliwość wysłuchania wykładów lekarzy, dietetyka i fizjoterapeuty z zakresu szeroko pojmowanego zdrowia tj.: bezpiecznego stosowania leków i suplementów diety, czynników wpływających na zaburzenia poznawcze i psychiczne wieku podeszłego, wpływu żywienia i stylu życia na zdrowie seniora oraz formy rehabilitacji czy ćwiczenia poprawiające funkcjonowanie aparatu ruchu;
- ▶ podejmowanie inicjatyw w zakresie profilaktyki zdrowotnej i wczesnego wykrywania chorób oraz przeciwdziałania ich skutkom przez samorządy małopolskich gmin, polegające głównie na włączaniu się w ogólnopolskie programy i akcje profilaktyczne, organizowanie spotkań, prelekcji, zajęć i warsztatów ze specjalistami, ale także finansowanie lub dofinansowanie badań profilaktycznych czy szczepień ochronnych;
- ▶ promowanie rozwiązań ułatwiających seniorom korzystanie z opieki farmaceutycznej, w tym poprzez cykl spotkań z farmaceutami pod hasłem „Środa z farmaceutą. Leki pod kontrolą” organizowanych przez Małopolski NFZ wspólnie z Okręgową Izbą Aptekarską w Krakowie, czy poprzez kampanię „Zażywaj Leki Bezpiecznie!” organizowaną przez Międzynarodowy Instytut Rozwoju Społecznego, dzięki którym seniorzy mieli możliwość omówienia ze specjalistami listy przyjmowanych leków, suplementów czy ziół, a także poznania zasad właściwego przyjmowania przepisanych leków i ryzyka groźnych interakcji oraz znaczenia czytania ulotek dołączonych do opakowań leków.

► WSKAŹNIKI

Wskaźniki osiągnięte w ramach Priorytetu I: Zdrowie i opieka	Wartość wskaźnika
Liczba osób objętych wsparciem w obszarze programu	7 559
Liczba konferencji i szkoleń poświęconych seniorom	3
Liczba ogłoszonych konkursów w ramach programu	1
Liczba osób starszych uczestnicząca w działaniach profilaktycznych	3 279

► TABELA FINANSOWA

Kierunek interwencji	Zadania	Środki finansowe w PLN	Źródła finansowania
1. Promocja i profilaktyka zdrowotna	Zadanie 1. Zadbaj o swoje serce po czterdziestce – Małopolski Program Profilaktyki Choroby Niedokrwiennej Serca	700 000	BW
	Zadanie 2. Małopolski Program Profilaktyki Osteoporozy	402 000	BW
	Zadanie 3. „Wiek seniora, a wigor juniora!” – zajęcia rehabilitacyjne dla seniorów. Konkurs grantowy	1 363 369	BW
2. Poprawa dostępu do wysokiej jakości i usług zdrowotnych i społecznych umożliwiających niezależne funkcjonowanie	Zadanie 1. Opieka dostępna – rozwój usług środowiskowych, dziennej opieki i terapii dla seniorów	0	UE
	Zadanie 2. Kampania informacyjno-edukacyjna na temat bezpieczeństwa stosowania leków i suplementów diety	266 950	BW, KPO
3. Wykorzystanie innowacji społecznych i technologicznych w usługach zdrowotnych i opiekuńczych dla osób starszych	Zadanie 1. Wdrażanie projektu „Małopolski Tele-Anioł 2.0”	11 714 087	UE, BW
	Zadanie 2. Tworzenie programów pilotażowych mających za zadanie ocenę celowości wdrażania nowych instrumentów technologicznych monitorujących zdalnie stan pacjenta	6 624	BW
	Zadanie 3. Współpraca międzynarodowa na rzecz innowacji technologicznych i społecznych	46 000	UE, BW
SUMA		14 449 030	

Kierunek interwencji: 1. Promocja i profilaktyka zdrowotna

Profilaktyka zdrowotna osób starszych zajmuje bardzo ważne miejsce w Programie strategicznym Srebrna Małopolska 2030. Obejmuje ona cały zestaw działań mających na celu bardziej skuteczne zapobieganie chorobom lub ich wczesne wykrywanie oraz promowanie zdrowego stylu życia. Podejmowane działania profilaktyczne mają na celu przede wszystkim utrwalanie wśród seniorów dobrych nawyków takich jak zdrowe odżywianie czy regularna aktywność fizyczna, wczesne wykrywanie schorzeń dzięki badaniom profilaktycznym i przesiewowym oraz ograniczanie skutków już istniejących chorób poprzez działania fizjoterapeutyczne i rehabilitacyjne. To w konsekwencji przekłada się na spowolnienie procesu starzenia się oraz dłuższe i zdrowsze życie w sprawności i samodzielności. Istotnym elementem realizowanych zadań jest także edukacja zdrowotna seniorów czyli uczenie się dbania o swoje zdrowie.

► Wykaz zadań i rekomendacji monitorowanych w okresie sprawozdawczym 2023-2024

Kierunek interwencji	Zadania
1. Promocja i profilaktyka zdrowotna	Zadanie 1. Zadbaj o swoje serce po czterdziestce - Małopolski Program Profilaktyki Choroby Niedokrwiennej Serca
	Zadanie 2. Małopolski Program Profilaktyki Osteoporozy
	Zadanie 3. Wiek seniora, a wigor juniora! – zajęcia rehabilitacyjne dla seniorów. Konkurs grantowy
	Rekomendacja 1. Konferencje poświęcone zdrowiu seniorów „Srebrne zdrowie”

Wnioski:

- Realizacja Małopolskiego Programu Profilaktyki Choroby Niedokrwiennej Serca potwierdziła zasadność wdrażania tego typu programów prozdrowotnych w populacji mieszkańców Małopolski, ponieważ umożliwiła wyłonienie osób szczególnie zagrożonych chorobami sercowo-naczyniowymi i wdrożenie u nich odpowiedniego leczenia przed wystąpieniem ewentualnych incydentów oraz powikłań. Program ponadto skutkował zwiększeniem u uczestników poziomu wiedzy na temat profilaktyki chorób układu krążenia, co jest szczególnie istotne w świetle danych za ostatnie dwa lata, które jednoznacznie wskazują, że w Małopolsce, podobnie jak w całym kraju, najczęstszą przyczyną zgonów były choroby układu krążenia. To również najczęstsza przyczyna hospitalizacji w grupie osób powyżej 65. r.ż.
- W ramach programu możliwa była ponadto identyfikacja osób stosunkowo młodych i aktywnych zawodowo najbardziej zagrożonych rozwojem choroby niedokrwiennej serca oraz wdrożenie u tych osób działań korygujących czynniki ryzyka.
- Działania zrealizowane w ramach Małopolskiego Programu Profilaktyki Osteoporozy umożliwiły wykrycie osteoporozy wśród uczestników programu oraz pozwoliły na identyfikację osób szczególnie narażonych na wystąpienie tej choroby. Uważały również uczestników programu na to, jak istotne jest wdrażanie zachowań sprzyjających zdrowiu oraz niwelowanie czynników ryzyka występowania osteoporozy.
- Działania zrealizowane w ramach konkursu grantowego „Wiek seniora, a wigor juniora” przyczyniły się do zwiększenia świadomości seniorów w zakresie edukacji prozdrowotnej, zwiększenia dostępności do usług edukacyjnych oraz różnorodnych ofert skierowanych i dostosowanych dla tej grupy wiekowej, popularyzowania aktywności fizycznej wśród osób starszych poprzez usługi związane z poprawą kondycji fizycznej oraz zwiększenia udziału seniorów w życiu społecznym i publicznym.
- Szereg gmin podejmuje działania na rzecz promocji i profilaktyki zdrowotnej, jednakże z przeprowadzonej ankiety wynika, że obszar ten nie jest traktowany przez władze gmin priorytetowo, a inicjatywa w tym obszarze często ogranicza się do promocji ogólnopolskich programów profilaktycznych i jest adresowana do ogółu mieszkańców gminy. Są też gminy, które uznają, że profilaktyka taka nie leży w zakresie ich zadań lecz przynależy do działalności POZ lub gminy, które nie zdiagnozowały takiej potrzeby wśród seniorów.

Zadanie 1. „Zadbaj o swoje serce po czterdziestce” – Małopolski Program Profilaktyki Choroby Niedokrwiennej Serca

Realizacja zadania ma na celu zwiększenie wykrywalności czynników ryzyka choroby niedokrwiennej serca oraz zwiększenie świadomości zdrowotnej w zakresie chorób układu krążenia u mieszkańców województwa małopolskiego, zmniejszenie odsetka osób palących papierosy wśród mieszkańców Małopolski będących uczestnikami działań profilaktycznych.

Do Programu w latach 2023-2024 zostały zakwalifikowane osoby spełniające kryteria programu tj. osoby powyżej 40 roku życia: mężczyźni w wieku 40-64 lat, kobiety 40-59 lat. Uczestnicy zostali objęci panelem podstawowym obejmującym: konsultację lekarską wraz z poradą prozdrowotną, pakiet badań laboratoryjnych w kierunku wskaźników gospodarki lipidowej, węglowodanowej oraz wskaźników zapalnych, badanie EKG, otrzymali materiały edukacyjne. Uczestnicy, u których stwierdzone zostały czynniki lub objawy mogące sugerować zwiększone ryzyko wystąpienia choroby niedokrwiennej serca, zostali skierowani na dodatkowe specjalistyczne badania i konsultacje (m.in.: badanie echokardiograficzne, próba wysiłkowa, ultrasonografia tętnic szyjnych, konsultacje dietetyczne i psychologiczne). Przeprowadzono również interwencję telefoniczną, której celem było podtrzymanie u uczestników, którzy przeszli do etapu badań pogłębionych, motywacji do zmiany stylu życia. Na koniec programu uczestnicy zaproszeni zostali na wizytę kontrolną celem sprawdzenia czy poszczególne parametry uległy poprawie.

Zadanie 2. Małopolski Program Profilaktyki Osteoporozy

Realizacja zadania ma na celu uzyskanie lub utrzymanie wysokiego poziomu wiedzy z zakresu profilaktyki osteoporozy oraz zapobiegania złamaniom osteoporotycznym, a także zwiększenie wykrywalności osteoporozy za pomocą przeprowadzonego badania densytometrycznego DXA wśród uczestników programu.

Województwo Małopolskie w 2023 r. roku rozpoczęło po raz pierwszy pilotażowy Program polityki zdrowotnej w zakresie profilaktyki i wczesnego wykrywania osteoporozy wśród mieszkańców województwa małopolskiego.

Celem diagnostyki osteoporozy jest identyfikacja chorych zagrożonych wystąpieniem złamania, czyli tych, którzy będą wymagali interwencji terapeutycznych. Obniżenie gęstości mineralnej kości jest jednym z najsilniejszych czynników zwiększających ryzyko wystąpienia złamania, dlatego kryteria diagnostyczne osteoporozy WHO z 1994 r. opierają się na pomiarze gęstości mineralnej kości metodą DXA (technika podwójnej wiązki promieniowania rentgenowskiego), pomiar ten wykonywany jest w ramach Programu. W ramach zadania w latach 2023-2024 przeprowadzono działania informacyjno-edukacyjne nakierowane na profilaktykę osteoporozy oraz zapobieganie złamaniom osteoporotycznym i upadkom. Dokonano oceny ryzyka wystąpienia poważnych złamań osteoporotycznych z użyciem narzędzia FRAX oraz pomiar gęstości mineralnej kości z wykorzystaniem badania densytometrycznego DXA u osób, które w narzędziu FRAX uzyskały wyniki dziesięcioletniego ryzyka poważnych złamań osteoporotycznych $\geq 5\%$. Uczestnicy, u których wykonano badanie densytometryczne uzyskali również konsultację lekarską z omówieniem otrzymanych wyników.

Prozdrowotny styl życia, w tym aktywność fizyczna oraz umiejętność dokonywania właściwych wyborów żywieniowych, przyczyni się do zachowania zdrowia kości oraz zapobiegania upadkom i złamaniom osteoporotycznym.

Zadanie 3. „Wiek seniora, a wigor juniora!” – zajęcia rehabilitacyjne dla seniorów. Konkurs grantowy

Celem zadania jest promowanie i prowadzenie profilaktyki zdrowotnej w zakresie przeciwdziałania chorobom układu krążenia, otyłości, wadom postawy, nowotworom oraz zaburzeniom funkcji poznawczych wśród osób starszych zamieszkujących teren województwa małopolskiego, poprzez aktywny udział w zajęciach rehabilitacyjnych, poprawę stanu zdrowia oraz zwiększenie aktywności fizycznej i umysłowej omawianej grupy. Zadanie ma na celu także wzrost udziału osób starszych w zajęciach z zakresu grupowej i indywidualnej rehabilitacji ruchowej.

W ramach zadania został przeprowadzony otwarty konkurs ofert na realizację zadań mających na celu wspieranie aktywności fizycznej seniorów, edukowanie o znaczeniu aktywności ruchowej dla zdrowia, czy promowanie udziału seniorów w życiu społecznym i kulturalnym. O dotacje, na okres dwóch lat (2023-2024), mogły ubiegać się podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, które prowadzą działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym na terenie województwa małopolskiego. Złożono 58 wniosków, a finalnie dotacje otrzymały 22 organizacje pozarządowe realizujące swoje zadania na terenie 41 małopolskich gmin. Wartość przyznanego dofinansowania wyniosła 1 363 369,00 zł.

W ramach dofinansowanych zadań zorganizowane zostały działania z zakresu edukacji prozdrowotnej seniorów na rzecz ich pomyślnego starzenia się, zapobiegania typowym dla wieku starszego chorobom somatycznym, znaczenia aktywności fizycznej w celu utrzymania jak najdłużej sprawności i samodzielności, zdrowego żywienia dostosowanego do zmieniającego się organizmu starszego człowieka, zasad bezpiecznego stosowania leków, leków bez recepty. Były realizowane głównie w formie kursów, wykładów lub prelekcji tematycznych.

Dotacje uzyskały również zadania obejmujące działania stymulujące funkcje poznawcze, takie jak: pamięć, spostrzegawczość, percepcja, koncentracja, pozytywne myślenie z wykorzystaniem odpowiednich sposobów i narzędzi, np. mnemotechnik, technik relaksacyjnych, kontaktu z naturą, a także zajęcia związane z aktywnością fizyczną wśród osób starszych w celu utrzymania jak najdłużej ich sprawności i samodzielności (w tym gimnastyka, zajęcia taneczne, zajęcia biegowe, nordic walkingu oraz pływanie).

W związku z dużym zainteresowaniem konkursem Zarząd Województwa Małopolskiego zdecydował o ogłoszeniu kolejnej edycji otwartego konkursu ofert na realizację zadań w zakresie działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym pn. „Wiek seniora, a wigor juniora!”, na który przeznaczył środki finansowe w wysokości 1 500 000 zł na lata 2025 – 2026.

Rekomendacja 1. Konferencje poświęcone zdrowiu seniorów „Srebrne zdrowie”

Rekomendacja ma na celu wspieranie rozwiązań i rozpowszechnianie dobrych praktyk mających na celu poprawę stanu zdrowia seniorów, szerzenie wiedzy na ten temat, promowanie zdrowego stylu życia u osób starszych oraz podsumowywanie postępu prac nad realizacją programów dedykowanych osobom starszym.

► „Zdrowie w centrum uwagi” - cykl konferencji edukacyjnych dla seniorów

Konferencje mają na celu zwrócenie uwagi seniorów z Małopolski na temat edukacji zdrowotnej, w tym znaczenia aktywności fizycznej i diety dla utrzymania dobrej kondycji psychofizycznej jako podstawy wszelkich aktywności osób starszych, warunkującej możliwość uczenia się i są organizowane w ramach zadania: „Organizacja cyklu konferencji edukacyjnych na temat zdrowia dla seniorów wpisujących się w ideę uczenia się przez całe życie”, które jest finansowane ze środków z Krajowego Programu Odbudowy w ramach projektu „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych” – inwestycja A3.1.1 KPO.

W ramach zadania zaplanowano łącznie 6 konferencji w Małopolsce – trzy w roku 2024 (Tarnów, Nowy Sącz, Wadowice) i trzy w roku 2025 (Miechów, Oświęcim, Bochnia).

W czasie każdego spotkania seniorzy (średnio ok. 150 osób) mają możliwość wysłuchania wykładów lekarzy, dietetyka i fizjoterapeuty z zakresu szeroko pojmowanego zdrowia tj.: bezpiecznego stosowania leków i suplementów diety, czynników wpływających na zaburzenia poznawcze i psychiczne wieku podeszłego, wpływu żywienia i stylu życia na zdrowie seniora oraz formy rehabilitacji czy ćwiczenia poprawiające funkcjonowanie aparatu ruchu.

Organizatorem spotkań jest Departament Zdrowia, Rodziny, Równego Traktowania i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

► I Ogólnopolska Konferencja pt. „Interdyscyplinarne problemy diagnostyczno - terapeutyczne w populacji geriatrycznej”

W 2024 r. Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego zorganizowało I Ogólnopolską Konferencję szkoleniową skierowaną jednocześnie do trzech zawodów medycznych: lekarzy, diagnostów laboratoryjnych i farmaceutów. Tematyka pierwszej konferencji dotyczyła interdyscyplinarnych problemów diagnostyczno-terapeutycznych w populacji geriatrycznej. Zaplanowane zostały 4 sesje tematyczne obejmujące zagadnienia związane z wielochorobowością, nadciśnieniem, chorobą niedokrwienną serca oraz kardiopneumologią. Ponadto odbyło się też seminarium na temat wpływu leków na wyniki badań laboratoryjnych. Konferencja była źródłem praktycznych informacji dotyczących diagnostyki i leczenia wybranych schorzeń wieku podeszłego przedstawionych przez ekspertów różnych zawodów medycznych.

► Kwadrans Seniora

Kwadrans Seniora to program telewizyjny realizowany wspólnie z Małopolskim Oddziałem Wojewódzkim Narodowego Funduszu Zdrowia i Telewizją Polską, Oddziałem w Krakowie. Program jest skierowany do seniorów, a poruszane w nim tematy związane są ze zdrowiem seniorów, profilaktyką zdrowotną, prawami pacjentami, nowościami, które oferuje NFZ.

Dzięki programowi seniorzy mogą dowiedzieć się, jakie usługi medyczne przysługują im w ramach ubezpieczenia zdrowotnego, jakie są ich szczególne uprawnienia, a przede wszystkim, jak zdrowo żyć, o czym mówią zaproszeni do studia specjaliści.

► Działania na rzecz promocji i profilaktyki zdrowotnej podejmowane przez małopolskie gminy

W ankiecie skierowanej do gmin na pytanie: *Czy gmina podejmowała inicjatywy na rzecz seniorów w zakresie profilaktyki zdrowotnej i wczesnego wykrywania chorób oraz przeciwdziałania ich skutkom?*, twierdząco odpowiedziało 55 gmin. Wśród dziesięciu najczęściej wskazywanych obszarów, których dotyczyły podejmowane inicjatywy znalazły się:

- profilaktyka **cukrzycy oraz zapobieganie nadwadze i otyłości: 26 gmin** (głównie spotkania/prelekcje/warsztaty z dietetykiem/diabetesologiem),
- profilaktyka **nowotworowa: 21 gmin** (w tym: raka piersi: 14, raka płuc 3, raka szyjki macicy: 2, raka prostaty: 1, raka jelita grubego: 1),
- profilaktyka **ruchowa i rehabilitacja: 18 gmin** (spotkania/prelekcje/warsztaty z fizjoterapeutą/rehabilitantem),

◆ **Wadowice:** Wsparcie podmiotów prowadzących rehabilitację leczniczą osób starszych z niepełnosprawnościami. Dofinansowanie zapewniło przeprowadzenie zabiegów fizjoterapii, kinezyterapii i hydroterapii seniorom, którzy nie mogli uzyskać pomocy w ZZOZach, z uwagi na wielomiesięczny okres oczekiwania.

- profilaktyka **zaburzeń procesów poznawczych i chorób otępiennych: 10 gmin** (spotkania/prelekcje z przedstawicielami zawodów medycznych zajmującymi się opieką geriatryczną, treningi umysłu),
- **pomoc psychologiczna / psychiatryczna: 9 gmin** (spotkania z psychologiem / specjalistą ds. zaburzeń psychicznych, prelekcje nt. zdrowia psychicznego),

◆ **Tarnów:** organizacja konferencji „Młodzi duchem mimo lat - psychologiczne, medyczne i społeczne aspekty życia seniora” oraz „Problemy zdrowia psychicznego u osób dorosłych oraz w starszym wieku”.

◆ **Tuchów:** Dom Kultury w Tuchowie organizuje corocznie wydarzenie pn. „Depresja - nie oceniam staram się zrozumieć” dedykowane szerokiemu gronu odbiorców, w tym seniorom.

- ◆ **Myślenice:** zapewnienie seniorom specjalistycznego wsparcia psychologicznego, terapeutycznego.

- profilaktyka **chorób zakaźnych: 8 gmin** (głównie szczepienia ochronne przeciwko grypie lub COVID-19),
- profilaktyka **chorób układu krążenia: 8 gmin** (dofinansowanie badań lub promowanie programów badań profilaktycznych NFZ),

- ◆ **Bukowno:** Program profilaktyki chorób układu krążenia polegający na wykonaniu badań na: cholesterol całkowity, cholesterol HDL, cholesterol LDL, trójglicerydy, glukoza na czczo u osób w wieku 65 lat.
- ◆ **Wadowice:** Akcja profilaktyczna pn. „Zdrowe Wadowice”, w ramach której przeprowadzane są badania dopplerowskie, w tym naczyń żylnych kończyn, tętnic szyjnych, badanie tarczycy oraz dermoskopowe. Uczestnicy każdorazowo otrzymują opis badań wraz z interpretacją wyników.

- profilaktyka **chorób płuc: 6 gmin** (dofinansowanie lub promowanie programów badań profilaktycznych NFZ dot. zapobiegania gruźlicy, profilaktyki chorób odtytoniowych),
- profilaktyka **słuchu: 6 gmin** (badanie słuchu, prelekcje),
- profilaktyka **wzroku: 4 gminy** (badanie wzroku, prelekcje).

Spośród 55 gmin, które zadeklarowały podejmowanie inicjatyw **na rzecz promocji i profilaktyki zdrowotnej** 15 nie wskazało konkretnie podjętych działań lub wskazało działania o bardzo dużym stopniu ogólności.

Bardzo obszernie natomiast gminy odniosły się do barier i problemów utrudniających bądź uniemożliwiających podejmowanie tego rodzaju inicjatyw. Spośród najczęściej wskazywanych znalazły się:

- **brak środków** dedykowanych na ten cel lub **zbyt niskie nakłady finansowe:** 23 wskazania,
- **brak zainteresowania** organizowanymi inicjatywami **ze strony seniorów** (brak motywacji lub wręcz niechęć seniorów do udziału w inicjatywach związanych z opieką zdrowotną spowodowana trudnym dostępem do świadczeń zdrowotnych, długim czasem oczekiwania ale także samotnością i izolacją społeczną seniorów): 11 wskazań,
- **ograniczenia kadrowe** (brak odpowiednich specjalistów, brak dedykowanego stanowiska zajmującego się tym tematem: 10 wskazań,
- **brak zdiagnozowanych potrzeb** (w tym brak prowadzonej diagnozy w ogóle lub nie zidentyfikowana tego rodzaju potrzeba wśród seniorów; brak wiedzy o zadaniach gminy w zakresie promocji i profilaktyki zdrowotnej): 10 wskazań,
- wykluczenie komunikacyjne (ograniczony dostęp do środków publicznej komunikacji, niska mobilność seniorów): 6 wskazań.

Kierunek interwencji 2. Poprawa dostępu do wysokiej jakości i usług zdrowotnych i społecznych umożliwiających niezależne funkcjonowanie

W ramach Programu zostały zaplanowane zadania dotyczące opieki nad seniorami w zakresie usług zdrowotnych i społecznych. Ze względu na zwiększającą się grupę osób wymagających zarówno opieki zdrowotnej jak i różnego wymiaru opieki środowiskowej, konieczne jest zwiększenie dostępności do tych właśnie usług.

W obszarze usług społecznych szczególnie ważne są te przedsięwzięcia, których celem jest rozwój usług o charakterze środowiskowym w oparciu o placówki opieki całodobowej. Pozwoli to objąć lepszą opieką osoby będące w zasięgu wsparcia tych placówek. Istotne jest także wzmocnienie więzi środowiskowych i form opieki pozainstytucjonalnej (w rozumieniu przebywania w tego typu placówkach), dlatego też planowane są działania dotyczące opieki dziennej i świadczonej w miejscu zamieszkania.

Za istotny uznaje się także problem nadużywania leków związanego z wielochorobowością, który może mieć szczególnie szkodliwe skutki dla seniorów. Dlatego też planowane jest przeprowadzenie kampanii informacyjnej mającej na celu podniesienie poziomu wiedzy seniorów na temat leków i suplementów diety oraz bezpieczeństwa ich zażywania.

Wraz ze zwiększaniem zapotrzebowania na opiekę zdrowotną wzrasta zapotrzebowanie na opiekę farmaceutyczną. Może ona skutecznie wspierać proces edukacji zdrowotnej i profilaktyki, ponieważ poszerzają się kompetencje farmaceutów, wdrażana jest usługa opieki farmaceutycznej, która służy między innymi także edukacji i promocji zdrowia. Seniorzy, częściej niż inne grupy społeczne, odwiedzają apteki i nie tylko po to, aby kupić leki. Dlatego też w trosce o podniesienie jakości tej opieki rekomendowane jest tworzenie aptek przyjaznych osobom starszym, w których mogliby oni dowiedzieć się jak stosować leki, znaleźć odpowiedzi na nurtujące ich pytania dotyczące leków.

» Wykaz zadań i rekomendacji monitorowanych w okresie sprawozdawczym 2023-2024

Kierunek interwencji	Zadania
2. Poprawa dostępu do wysokiej jakości i usług zdrowotnych i społecznych umożliwiających niezależne funkcjonowanie	Zadanie 1. Opieka dostępna – rozwój usług środowiskowych, dziennej opieki i terapii dla seniorów
	Zadanie 2. Kampania informacyjno-edukacyjna na temat bezpieczeństwa stosowania leków i suplementów diety
	Rekomendacja 1. „Apteka przyjazna seniorom”

Wnioski:

- » W Małopolsce dynamicznie rozwija się rynek usług społecznych wspierających osoby niesamodzielne wymagające wsparcia i opieki w miejscu zamieszkania. Systematycznie wzrasta liczba miejsc świadczenia różnego typu usług, poszerza się również ich oferta, powstają centra usług społecznych mające na celu dopasowanie oferty do potrzeb mieszkańców i zapewnienie dostępu do szerokiej gamy usług w jednym miejscu. Wzrastają nakłady finansowe na ich organizację, jednak podejmowane działania pozostają bez znaczącego wpływu na skalę dostępności do tych usług, ponieważ towarzyszy im sukcesywnie rosnąca liczba klientów (osób starszych i niesamodzielnych) oraz znaczny wzrost kosztów świadczenia usług opiekuńczych.
- » Model organizowania systemu pomocy społecznej w oparciu o schemat: identyfikacja mieszkańców wymagających wsparcia – diagnozowanie ich potrzeb – opracowywanie planów wsparcia z uwzględnieniem zdiagnozowanych potrzeb oraz rozpoznanych zasobów społeczności lokalnych (łączenie potrzeb z zasobami) – monitoring udzielanej pomocy – ewaluacja wsparcia, nie jest wystarczająco rozpowszechniony w małopolskich gminach. W wielu gminach w ogóle brak jest aktualnej diagnozy potrzeb mieszkańców.
- » Niedostateczny jest poziom koordynacji usług świadczonych na rzecz osób starszych i niesamodzielnych pomiędzy placówkami opieki społecznej i placówkami opieki zdrowotnej, co znacząco utrudnia lub wręcz uniemożliwia budowanie indywidualnych planów wsparcia w oparciu o formy pomocy, które w danym czasie są optymalne w stosunku do potrzeb osoby starszej lub niesamodzielnej (usługi w miejscu zamieszkania / w ośrodku dziennym / opiece długoterminowej itp.).
- » Małopolska jawi się jako region z deficytem lub wysokim deficytem osób poszukujących pracy w zawodach opiekun osoby starszej i opiekun osoby niepełnosprawnej.
- » Ograniczone możliwości w zakresie utrwalenia efektów rozbudowy systemu wsparcia opartego o środki europejskie (w szczególności DDP, DDOM, CWO) w związku z brakiem rozwiązań prawnych, organizacyjnych i finansowych integrujących te formy wsparcia z systemem pomocy po zakończeniu projektowej formuły realizacji działań.

- ▶▶ Opracowanie Zeszytu Pacjenta pomaga seniorom w kształtowaniu umiejętności dotyczących zarządzania własnym zdrowiem i dobrym samopoczuciem. Pozwala na zwiększenie wiedzy w zakresie różnic między lekami, lekami bez recepty a suplementami diety, ich prawidłowym przyjmowaniem czy znaczeniem prawidłowej diety. Jednocześnie dzięki Zeszytom lekarze i pielęgniarki zyskali cenne narzędzie pomagające w ordynacji i kontroli substancji przyjmowanych przez pacjenta.
- ▶▶ Wielu samorządowców i pracowników ośrodków pomocy społecznej nie jest świadomych, że farmaceuci mogą oferować nie tylko sprzedaż leków, ale również wsparcie w zakresie edukacji, przeglądu leków czy profilaktyki.

Zadanie 1. Opieka dostępna – rozwój usług środowiskowych, dziennej opieki i terapii dla seniorów

Zwiększenie dostępności i jakości opieki dla osób starszych i niesamodzielnych poprzez rozszerzenie oferty w zakresie wsparcia środowiskowego, zapewnienie dziennej opieki i terapii dla osób starszych dostępnej w środowisku zamieszkania oraz odciążenie rodzin jest warunkiem niezbędnym do wydłużania czasu, w którym możliwe jest utrzymywanie optymalnego poziomu samodzielności i przebywania seniora w miejscu zamieszkania, rodzinie, środowisku. Wsparcie/rozszerzenie działalności istniejących w Małopolsce miejsc dziennej opieki i terapii dla osób starszych, w szczególności profilowanych na osoby starsze z chorobami otępiennymi, a także poszerzenie kręgu realizatorów usług społecznych dla osób niesamodzielnych w celu odroczenia w czasie konieczności instytucjonalnej opieki całodobowej i zwiększenia dostępu seniorów do wsparcia dziennego w środowisku zamieszkania realizowane jest przede wszystkim poprzez działania i projekty finansowane z Funduszy Europejskich dla Małopolski 2021-2027. Działania te podejmowane są również na poziomie lokalnym przez wiele małopolskich gmin i powiatów.

W ramach **Działania FEMP.06.21 Wsparcie usług społecznych w regionie** został przeprowadzony i rozstrzygnięty nabór wniosków na realizację projektów typu C, w wyniku którego do końca grudnia 2024 r. wybrano do realizacji i dofinansowania 22 (spośród 51 złożonych wniosków) projekty na realizację usług zgodnych z zasadą deinstytucjonalizacji, w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych. W szczególności przewidziano tworzenie lub dofinansowanie działalności placówek zapewniających dzienną opiekę dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Zakres usług świadczonych w placówce będzie obejmował co najmniej: usługi opiekuńczo-pielęgnacyjne (pobyt w miejscu spełniającym odpowiednie warunki lokalowe, pomoc w podstawowych czynnościach życiowych i opiekę higieniczną, ciepły posiłek i możliwość dowozu uczestników); usługi terapeutyczne obejmujące m.in. udział w terapii zajęciowej, udział w zajęciach podnoszących/utrzymujących sprawność psychiczną i fizyczną; usługi wspomagające (m.in. informacja, edukacja, wsparcie i poradnictwo dla uczestników i opiekunów). Zaplanowano również dofinansowanie działań na rzecz opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia poprzez dofinansowanie centrów wsparcia opiekunów, oferujących co najmniej: wsparcie edukacyjno-doradcze opiekunów faktycznych, m.in. grupy wsparcia, indywidualne poradnictwo, szkolenia i praktyki opiekuńcze, zespołowa asystentura (w formach mobilnych/niestacjonarnych); działania zwiększające dostęp opiekunów do informacji nt. możliwości wsparcia, świadczeń itp., ułatwiających opiekę; działania informacyjno-edukacyjne kierowane do kadr związanych z opieką nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, zwłaszcza służby zdrowia i pomocy społecznej. Podpisanie umów z realizatorami usług przewidziano na pierwsze półrocze 2025 r.

Należy dodać, że w ramach bliźniaczego działania, tj. **FEMP.06.33 Wsparcie usług społecznych w regionie – ZIT**, w roku 2024 r. uruchomiono nabór wniosków na analogiczny typ projektów. W odpowiedzi wpłynęły 34 wnioski, których ocenę zaplanowano na pierwsze półrocze 2025 r.

W ramach **Działania FEMP 6.23 Włączenie społeczne - projekty Województwa Małopolskiego rozpoczęto realizację projektów**, których beneficjentem jest Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie.

W ramach projektów typu A: Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych, w październiku 2024 r. podpisano umowę na realizację projektu pn.: **Małopolskie centra usług społecznych**. Projekt jest realizowany w okresie: 01.09.2024-31.10.2028.

Celem projektu jest stworzenie warunków do upowszechnienia modelu funkcjonowania systemu pomocy społecznej opartego o centra usług społecznych (CUS), wprowadzonych jako rozwiązanie fakultatywne na mocy ustawy z dn. 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez CUS, a tym samym rozpropagowania modelu funkcjonowania służb społecznych, którego podstawą są kooperacje i wspólne angażowanie zasobów. Przedsięwzięcie wpisuje się wprost w rozpoczęty w Polsce proces deinstytucjonalizacji usług społecznych i jest komplementarne z zakresem interwencji zaplanowanej w Funduszach Europejskich dla Rozwoju Społecznego (FERS). Grupę docelową projektu stanowią mieszkańcy 11 gmin z obszaru woj. małopolskiego: Dobczyce, m. Grybów, Kęty, Korzenna, Liszki, Mogilany, Niepołomice, m. Oświęcim, Ryglice, Skrzyszów, Stary Sącz, potrzebujący wsparcia w ramach CUS, w tym osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich opiekunowie, osoby z niepełnosprawnościami lub o ograniczonej mobilności oraz kadra realizująca działania w obszarze usług społecznych.

Projekt obejmuje 12 zadań, w tym 11 dotyczy uruchomienia i realizacji usług społecznych przez CUS-y w 11 gminach – partnerach projektu oraz realizacja działań wspierających uruchomienie CUS i rozwój usług społecznych realizowane przez lidera – ROPS w Krakowie. Realizacja projektu przyczyni się do zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług, poprawy świadczenia usług w zakresie opieki rodzinnej i środowiskowej oraz poprawy dostępu do opieki długoterminowej.

W ramach projektów typu A: *System usług społecznych - upowszechnienie innowacji, Projekt grantowy*, w listopadzie 2024 r. podpisano umowę na realizację projektu pn.: **Usługa Wrażliwa – upowszechnianie innowacji społecznych w środowiskach lokalnych**. Projekt będzie realizowany w okresie: 01.09.2024-31.08.2028.

Projekt jest pilotażowym przedsięwzięciem realizowanym na terenie Małopolski, mającym na celu wdrożenie i upowszechnienie usług społecznych w lokalnych społecznościach, opartych na innowacyjnych rozwiązaniach testowanych w Małopolskim Inkubatorze Innowacji Społecznych, Inkubatorze Dostępności oraz Inkubatorze Włączenia Społecznego. Dzięki mechanizmowi grantowemu możliwe będzie wdrożenie innowacyjnych usług i produktów, poprawiających jakość życia Małopolan oraz zwiększających ich zaangażowanie społeczne. Zakres przedmiotowy projektu obejmuje dwie ścieżki upowszechniania/wdrożenia innowacji społecznych z zakresu usług opiekuńczych, dostępności i włączenia społecznego: - Ścieżka A: wdrożenie innowacji w oparciu o mechanizm grantowy - Ścieżka B: upowszechnienie innowacji w oparciu o działania instruktazowo – doradcze. Kluczowe działania projektu obejmują: wybór i przygotowanie minimum 10 innowacji do wdrożenia, przeprowadzenie dwóch naborów grantobiorców, realizację wdrożeń w oparciu o przyjęte indywidualne plany, ocenę wdrożeń i wypracowanie rekomendacji, upowszechnienie wdrożonych pilotażowo rozwiązań, upowszechnianie innowacji w oparciu o działania instruktazowo- doradcze. Dzięki projektowi lokalne organizacje i instytucje zyskają dostęp do nowoczesnych metod działania i produktów, które pozwolą na skuteczniejsze rozwiązywanie problemów, takich jak wykluczenie społeczne, problemy opiekuńczo-wychowawcze, ubóstwo czy ograniczony dostęp do usług publicznych i przestrzeni publicznej. Uczestnikami projektu będą grantobiorcy wybrani w drodze otwartego naboru, którzy otrzymają grant (maksymalnie 600 000 PLN) na wdrożenie innowacji.

Dodatkowo grupą docelową będą ostateczni odbiorcy usług/produktów, w tym m.in. osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, opiekunowie osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, osoby z niepełnosprawnościami lub o ograniczonej mobilności oraz kadra realizująca działania w obszarze usług społecznych. Głównymi efektami projektu będą: wypracowanie i pilotaż mechanizmu wdrożenia innowacji społecznych w oparciu o granty, wdrożenie minimum 10 innowacji na terenie Małopolski, z których skorzysta minimum 100 osób z grupy docelowej. Zakłada się, że minimum 6 instytucji rozszerzy swoją ofertę wsparcia o innowacyjne usługi.

Ponadto w ramach działań **FEMP.06.25 Wsparcie usług zdrowotnych – konkursy** oraz **FEMP.06.34 Wsparcie usług zdrowotnych – ZIT**, w listopadzie 2024 r. ogłoszono nabory na realizację projektów typu: A Usługi

w zakresie psychiatrii środowiskowej skierowanej do osób dorosłych, w tym w ramach Centrów Zdrowia Psychicznego. Zakończenie oraz rozstrzygnięcie naborów zaplanowano na pierwsze półrocze 2025 r. W ramach projektów przewidziano dofinansowanie wsparcia usług w zakresie psychiatrii środowiskowej skierowanej do osób dorosłych, w tym w ramach CZP, wraz z usługami towarzyszącymi, które umożliwiają skorzystanie z opieki psychiatrycznej osobom mającym szczególne trudności w dostępie do nich. Odbiorcami wsparcia będą dorosłe osoby z zaburzeniami psychicznymi oraz ich otoczenie. Przewidziano następujące zadania projektowe: grupy wsparcia dla pacjentów oraz ich rodzin; pomoc w dostępie do opieki psychiatrycznej (np. transport, opieka na czas udziału we wsparciu nad osobą potrzebującą opieki w codziennym funkcjonowaniu lub dzieckiem, nad którymi opiekę sprawuje uczestnik, asystentura); pomoc w dostępie do innych usług społecznych w zależności od indywidualnych potrzeb uczestnika, pomoc w załatwieniu spraw urzędowych; organizację zajęć/warsztatów wspierających proces terapii; działania integracyjne, świadomościowe, edukacyjne, profilaktyczne.

Zadanie 2. Kampania informacyjno-edukacyjna na temat bezpieczeństwa stosowania leków i suplementów diety

Realizacja zadania ma na celu zwiększenie świadomości mieszkańców Małopolski na temat stosowania leków, leków bez recepty i suplementów diety, zwrócenie uwagi na różnice pomiędzy nimi i ich zastosowaniem, a także edukacja zdrowotna mieszkańców na temat bezpiecznego stosowania leków, leków bez recepty i suplementów diety.

► Zeszyt Pacjenta

W 2023 roku w ramach zadania opracowano projekt Zeszytu Pacjenta – broszury, w której pacjent może zapisać przyjmowane leki wraz z szczegółowo opisanymi „12 zasadami bezpiecznego stosowania leków” a następnie rozdyskrebowano 25 000 sztuk Zeszytów Pacjenta, a także plakatów i ulotek z zasadami bezpiecznego stosowania leków oraz kontynuowano emisję audycji edukacyjnej w TVP Kraków.

W 2024 roku zorganizowano 3 konferencje edukacyjne oraz rozdyskrebowano 50 000 sztuk Zeszytów Pacjenta.

Zeszyty trafiły do 75 000 Małopolan za pośrednictwem podmiotów leczniczych (podczas wizyt lekarskich), Małopolskiego Oddziału NFZ czy organizowanych konferencji edukacyjnych.

Kampania informacyjno-edukacyjna na temat bezpieczeństwa stosowania leków i suplementów diety była realizowana w latach 2022-2023 ze środków Województwa Małopolskiego. W latach 2024-2025 zadanie było kontynuowane w ramach realizacji projektu pn. „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych” – inwestycja A3.1.1 KPO, numer umowy o objęcie wsparciem KPO/22/LLL/U/0002.

Rekomendacja 1. Apteka przyjazna seniorom

Celem rekomendacji jest promowanie rozwiązań ułatwiających seniorom korzystanie z opieki farmaceutycznej, w tym przeciwdziałanie nadużywaniu leków, podnoszenie świadomości osób starszych w zakresie stosowania leków oraz ich wzajemnych interakcji, a także informowanie o możliwościach korzystania z bezpłatnych leków dla seniora 75+.

► „Środa z farmaceutą. Leki pod kontrolą”

Małopolski NFZ wspólnie z Okręgową Izbą Aptekarską w Krakowie rozpoczął w 2024 r. cykl spotkań z farmaceutami pod hasłem „Środa z farmaceutą. Leki pod kontrolą”. Konsultacje są szansą, by omówić ze specjalistami listę przyjmowanych lekarstw, suplementów, ziół i uniknąć groźnych interakcji. Spotkania są również okazją do rozmowy o ryzyku groźnych interakcji, poznania zasad właściwego przyjmowania przepisanych leków i uświadomienie na czytanie ulotek dołączonych do opakowań leków w tym zwrócenie uwagi, że na działanie tabletek może mieć wpływ nawet napój stosowany do ich popijania.

► Kampania „Zażywaj Leki Bezpiecznie!”

Z myślą o poprawie bezpieczeństwa osób starszych Międzynarodowy Instytut Rozwoju Społecznego organizuje cykl konferencji pt. „Bezpieczny Senior”. Partnerem wydarzeń jest Województwo Małopolskie, a patronem medialnym „Głos Seniora”. Konferencje objęły prelekcje specjalistów, prezentacje multimedialne oraz dyskusje na temat zagadnienia bezpieczeństwa w Internecie, bezpieczeństwa na drodze oraz wielolekowości, czyli stosowania wielu różnych leków i zagrożeniach związanych z ich niewłaściwym stosowaniem. Eksperti edukowali również seniorów jak unikać niepożądanych interakcji i skutków ubocznych.

► Działania gmin na rzecz promowania rozwiązań ułatwiających seniorom korzystanie z opieki farmaceutycznej

W ankiecie skierowanej do gmin na pytanie: *Czy podejmowano inicjatywy we współpracy z aptekami / farmaceutami na rzecz promowania rozwiązań ułatwiających seniorom korzystanie z opieki farmaceutycznej (np. przeglądy lekowe)?*, twierdząco odpowiedziało 9 gmin, jednak tylko 3 z nich wskazały konkretnie podjęte w tym zakresie działania:

- współpraca z apteką polegająca na wdrożeniu sesji medycznych z lampą terapeutyczną Solux dla Seniorów uczęszczających do DDS+ Ostrusza (gmina Ciężkowice),
- zaangażowanie pracowników OPS w zakup lekarstw dla starszych podopiecznych oraz sprawdzanie w domach ważność leków klientów (gmina Kocmyrzów-Luborzyca),
- wsparcie finansowe realizacji zadania dyżurów nocnych aptek na terenie Powiatu Myślenickiego (gmina Lubień).

Odpowiedzi udzielone przez gminy w ankiecie pokazują, że wielu samorządowców i pracowników OPS nie jest świadomych, że farmaceuci mogą oferować nie tylko sprzedaż leków, ale również wsparcie w zakresie edukacji, przeglądu leków czy profilaktyki. Choć przeglądy lekowe zostały w Polsce wprowadzone pilotażowo, jako jedno ze świadczeń w ramach sprawowanej opieki farmaceutycznej, brak jest uregulowań systemowych, które zachęcałyby gminy do podejmowania inicjatyw na rzecz współpracy z aptekami / farmaceutami oraz promowania rozwiązań ułatwiających seniorom korzystanie z opieki farmaceutycznej.

► Działania na rzecz poprawy dostępu do wysokiej jakości i usług zdrowotnych i społecznych umożliwiających niezależne funkcjonowanie podejmowane przez małopolskie gminy

W ankiecie skierowanej do gmin na pytanie: *Czy gmina podejmowała przedsięwzięcia, których celem był rozwój usług o charakterze środowiskowym, szczególnie świadczonych w formie opieki pozainstytucjonalnej i w miejscu zamieszkania?*, twierdząco odpowiedziały 53 gminy (45% spośród tych, które odpowiedziały na ankietę).

Z udzielonych odpowiedzi wyłania się fragmentaryczny obraz sektora usług społecznych, w tym opiekuńczych, dostępnych dla najstarszych Małopolan jak najbliższej miejsca zamieszkania, czyli w obrębie gminy lub powiatu, nieadekwatny do stanu faktycznego. Aby jak najlepiej oddać aktualną sytuację należało sięgnąć również do innych źródeł, w tym m.in. raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2024”¹. Na podstawie informacji w nim zawartych można stwierdzić, że system pomocy społecznej oferuje szereg różnorodnych form wsparcia skierowanych do osób, które z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności wymagają opieki w codziennym życiu. Wsparcie dla osób starszych dotyczy szczególnie osób samotnych, w trudnej sytuacji finansowej, ale również tych, którzy z różnych przyczyn nie mogą liczyć na najbliższych. Pomoc ta może być udzielana w miejscu zamieszkania, podczas dziennego pobytu w ośrodkach wsparcia albo pobytu w placówce całodobowej.

¹ Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2024, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, 2025; dostęp: https://rops.krakow.pl/mpilki/PS/BA/Raport_OZPS_z_a_rok_2024.pdf.

Wsparcie środowiskowe na poziomie gmin, udzielane jest najczęściej poprzez następujące rodzaje usług:

- ▶ **Usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania**, obejmujące pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.
Podstawowymi podmiotami powołanymi do udzielania usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania są ośrodki pomocy społecznej lub centra usług społecznych. Usługi te są świadczone w różnej formie:
 - usług opiekuńczych zwykłych lub specjalistycznych – ich świadczenie jest dla gmin obligatoryjne w ramach zadań własnych gminy,
 - usług opiekuńczych w formie usług sąsiedzkich (nieobligatoryjne),
 - usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi - świadczenie należące do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej i realizowane ze środków budżetu państwa dla szczególnej grupy osób wykazujących zaburzenia psychiczne.

Łącznie (w tym osoby starsze) w 2024 r. usługami opiekuńczymi ogółem zostało w Małopolsce objętych 8 126 osób.

- ◆ Usługi opiekuńcze, będące zadaniami własnymi gmin, nie były w ubiegłym roku świadczone łącznie w 15 gminach Małopolski, tj.: Śląboszów, Raclawice, Książ Wielki, Kozłów, Gołcza (powiat miechowski), Świątniki Górne, Jerzmanowice-Przeginia (powiat krakowski), Nowe Brzesko (powiat proszowski), Zembrzyce, Maków Podhalański, Zawoja (powiat suski), Lipnica Wielka, Łapsze Niżne (powiat nowotarski), Bukowina Tatrzańska (powiat tatrzański), Uście Gorlickie (powiat gorlicki). Oznacza to, że blisko 10% małopolskich gmin nie wywiązuje się z ustawowego obowiązku. Ponadto w sześciu gminach powiatu tarnowskiego, jednej gminie powiatu olkuskiego i jednej gminie powiatu chrzanowskiego w ciągu roku usługami opiekuńczymi objętych było mniej niż 10 osób.
- ◆ 67 małopolskich gmin przystąpiło do projektu „Małopolski Tele-Anioł 2.0” oferując wsparcie w postaci usług opiekuńczych lub sąsiedzkich świadczonych w miejscu zamieszkania (298 osób) oraz usług teleopiekuńczych (1 988 osób).
- ◆ 92 małopolskie gminy przystąpiły do rządowego programu „Korpus wsparcia seniorów”, w ramach którego wsparciem w postaci usług sąsiedzkich objęto 211 osób, a wsparciem w zakresie „opieki na odległość” – 3 650 osób.
- ◆ 52 małopolskie gminy w 2024 r. realizowały usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze w ramach rządowego programu „Opieka 75+” adresowanego do gmin miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich do 60 tys. mieszkańców. Gminy, które przystąpiły do realizacji programu mogły uzyskać finansowe wsparcie do 60% przewidywanych kosztów realizacji zadania.

▶ **Usługi świadczone w publicznych ośrodkach wsparcia**

Osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, mogą być przyznane usługi opiekuńcze świadczone w ośrodku wsparcia. Są to formy półstacjonarne (pobytu dziennego), wypełniające lukę tworzącą się pomiędzy usługami opiekuńczymi świadczonymi w miejscu zamieszkania a placówkami opieki całodobowej.

Publicznych ośrodków wsparcia dziennego w Małopolsce w 2024 r. funkcjonowało łącznie 134, w tym 43 dzienne domy pomocy oraz 91 klubów samopomocy, a liczba osób, w tym osób starszych, które skorzystały z tego rodzaju usług wyniosła łącznie 5470 osób.

- ◆ Dostęp do oferty wsparcia osób niesamodzielnych w ramach dziennych domów pomocy i klubów samopomocy w Małopolsce jest bardzo ograniczony: na terenie 97 małopolskich gmin brak jest w ogóle takiej oferty, co oznacza, że w ponad połowie gmin (53,3%) osoby starsze nie mają dostępu ani do DDP ani do klubów. Sytuacja wygląda jeszcze gorzej, gdy weźmie się pod uwagę

wyłącznie DDP – widać wtedy, że nie funkcjonują one na terenie aż 141 małopolskich gmin, czyli w 77,5% wszystkich gmin.

► **Usługi wsparcia opiekunów nieformalnych osób niesamodzielnych, realizowane w różnych formach**

- Wczesna opieka poszpitalna - wsparcie w trybie pilnym dla osób wymagających opieki w miejscu zamieszkania i ich opiekunów, bezpośrednio po pobycie w szpitalu.
- Opieka wytchnieniowa - usługa oferowana w dwóch wariantach: opieka całodobowa i dzienna, realizowana w miejscu zamieszkania.
- Usługi wypożyczalni sprzętu medycznego - ułatwienia w dostępie opiekunów faktycznych do sprzętu pielęgnacyjnego, rehabilitacyjnego i medycznego w połączeniu z transportem, nauką obsługi i doradztwem.
- Wsparcie edukacyjno-doradcze opiekunów faktycznych.
- Działania informacyjno-edukacyjne, w tym zwiększające dostęp opiekunów do informacji nt. możliwości wsparcia, świadczeń itp., ułatwiających opiekę.

◆ W Małopolsce w 2023 r. funkcjonowało 26 centrów wsparcia opiekunów nieformalnych/faktycznych osób niesamodzielnych funkcjonujących i finansowanych ze środków europejskich w ramach programów regionalnych.

◆ W ramach rządowego programu „Opieka wytchnieniowa” w 2024 r. w Małopolsce program realizowało 121 gmin, w tym w formie dziennej - 108 gmin, a w formie całodobowej – 54 gminy.

Małopolskie gminy, podobnie jak większość samorządów gminnych w kraju, borykają się z licznymi trudnościami organizując system opieki społecznej na terenie gminy. Spośród problemów i barier najczęściej wskazywanych w omawianej już ankiecie skierowanej do gmin znalazły się:

- **wysokie koszty** organizacji i świadczenia usług opiekuńczych, zwłaszcza utworzenia i utrzymania dziennych domów opieki i niewystarczające nakłady finansowe: 26 gmin,
- **brak odpowiedniej infrastruktury**, przystosowanej do potrzeb osób starszych i niesamodzielnych: 16 gmin,
- **brak zdiagnozowanych potrzeb** na świadczenie usług opiekuńczych w formie opieki pozainstytucjonalnej: 14 gmin,
- **brak wystarczającej liczby personelu** świadczącego usługi społeczne i pielęgnacyjno-opiekuńcze, w tym niedobór wykwalifikowanych opiekunów osób starszych i osób z niepełnosprawnościami: 12 gmin,
- **ograniczenia organizacyjne**, w tym trudności w koordynacji działań między instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz seniorów: 7 gmin.

Kierunek interwencji 3. Wykorzystanie innowacji społecznych i technologicznych w usługach zdrowotnych i opiekuńczych dla osób starszych

W ramach programu zaplanowano realizację zadań mających na celu włączanie innowacji społecznych i technologicznych w obszar opieki nad osobami starszymi. Wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze i zdrowotne oraz zmieniające się oczekiwania i potrzeby seniorów w tym zakresie wymuszają konieczność dostosowania do nich wachlarza oferowanych świadczeń oraz sukcesywnego poszerzania oferty. W tym kontekście kluczową rolę odgrywają innowacje społeczne i technologiczne, które pozwalają nie tylko poprawić jakość życia osób starszych, zwiększyć ich samodzielność, ale również odciążyć system opieki społecznej i zdrowotnej.

Innowacje społeczne to przede wszystkim nowe sposoby działania, które angażują społeczności, organizacje pozarządowe i instytucje publiczne w rozwiązywanie problemów związanych z opieką nad seniorami, ale także, co najważniejsze, skutecznie przeciwdziałają samotności i wykluczeniu oraz aktywizują osoby starsze jako współtwórców, nie tylko odbiorców pomocy. Nowoczesne technologie stanowią coraz bardziej istotny filar transformacji opieki senioralnej i odgrywają coraz ważniejszą rolę w życiu seniorów, wpływając pozytywnie na ich bezpieczeństwo i komfort. Dostęp do innowacyjnych rozwiązań pozwala starszym osobom samodzielnie monitorować swoje zdrowie, co nie tylko zwiększa ich poczucie niezależności, ale także pozwala na szybką reakcję w razie potrzeby. Urządzenia takie jak inteligentne opaski czy czujniki ruchu dostarczają ważnych informacji zarówno seniorom, jak i ich opiekunom. Modelowym przykładem tego, jak technologia wspiera seniorów jest projektu „Małopolski Tele-Anioł 2.0”.

Kluczem do tworzenia innowacyjnych rozwiązań dla seniorów, ich opiekunów oraz podmiotów organizujących usługi opiekuńcze i zdrowotne jest współpraca międzynarodowa. Dlatego też w ramach programu zaplanowano inicjowanie takiej współpracy, głównie poprzez realizację projektów międzynarodowych finansowanych ze źródeł zagranicznych polegających na łączeniu zasobów, wymianie wiedzy i doświadczenia partnerów z różnych krajów i regionów na rzecz budowania współpracy między kulturami i technologiami, aby wspólnie podnosić standardy opieki senioralnej.

► Wykaz zadań i rekomendacji monitorowanych w okresie sprawozdawczym 2023-2024

Kierunek interwencji	Nazwa zadania
3. Wykorzystanie innowacji społecznych i technologicznych w usługach zdrowotnych i opiekuńczych dla osób starszych	Zadanie 1. Wdrażanie projektu „Małopolski Tele-Anioł 2.0”
	Zadanie 2. Tworzenie programów pilotażowych mających za zadanie ocenę celowości wdrażania nowych instrumentów technologicznych monitorujących zdalnie stan pacjenta
	Zadanie 3. Współpraca międzynarodowa na rzecz innowacji technologicznych i społecznych

Wnioski:

- Rozwój usług opiekuńczych w społeczności lokalnej świadczonych w formie opieki na odległość (teleopieka) oraz w formie usług sąsiedzkich staje się ważną alternatywą dla systemu opieki świadczonej w formie instytucjonalnej.
- Wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w zakresie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania umożliwia osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu dłuższe, bezpieczne pozostanie w ich dotychczasowym środowisku.
- Współpraca międzynarodowa w obszarze usług świadczonych na rzecz osób starszych daje możliwość poznania dobrych praktyk i skutecznych rozwiązań stosowanych przez zagranicznych partnerów oraz ich implementowani na grunt lokalnego i regionalnego rynku usług społecznych.

Zadanie 1. Wdrażanie projektu „Małopolski Tele-Anioł 2.0”

Celem projektu jest poprawa jakości życia i zwiększenie poczucia bezpieczeństwa osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność) poprzez realizację działań na rzecz rozwoju usług opiekuńczych i sąsiedzkich w miejscu zamieszkania oraz usług wykorzystujących nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne (e-zdrowotne), które umożliwią tym osobom dłuższe i bezpieczne pozostanie w ich środowisku. Rozwój usług opiekuńczych w społeczności lokalnej jako alternatywa dla systemu opieki instytucjonalnej (projekt wpisuje się w deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych i społecznych).

10.04.2024 r. podpisano umowę o partnerstwie na rzecz realizacji projektu w ramach programu FEM dla Małopolski 2021-2027 pomiędzy Województwem Małopolskim a Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Caritas Diecezji Kieleckiej i Stowarzyszeniem Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego.

26.04.2024 Zarząd Województwa Małopolskiego podjął uchwałę w sprawie dofinansowania projektu (Uchwała Nr 2948/24 ZWM).

Opracowano niezbędne dla realizacji projektu dokumenty, w tym Regulamin rekrutacji i udziału w projekcie, powołano wewnętrzne organy partnerstwa. Lider projektu utworzył Biuro projektu, w ramach którego od 23.02.2024 r. prowadzona jest rekrutacja formalna do projektu.

Biuro projektu zapewniło bieżącą obsługę skrzynki mailowej projektu oraz infolinii dla osób zainteresowanych udziałem w projekcie.

Partnerzy Caritas przeprowadzili 3 390 ocen materialno-życiowych w miejscu zamieszkania kandydatów kwalifikujących do udziału w projekcie.

Partner Stowarzyszenie Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego utworzył Centrum Teleopieki, które rozpoczęło działanie 24.06.2024 r. Dostarczona i uruchomiona została infrastruktura techniczna oraz system teleopieki, zatrudniono personel. Dokonano zakupu opasek bezpieczeństwa oraz kart SIM. Przeprowadzono testy bezpieczeństwa działania systemu oraz opasek. Przeszkolono pracowników z zakresu funkcjonowania i obsługi systemu teleopieki.

W ramach realizacji projektu udzielono wsparcia w zakresie usług teleopiekuńczych 1 988 osobom, udzielono wsparcia w zakresie usług opiekuńczych i sąsiedzkich w miejscu zamieszkania dla 248 osób oraz 250 osób zostało przeszkolonych i uzyskało kwalifikacje do świadczenia usług sąsiedzkich w miejscu zamieszkania uczestnika.

W ramach prowadzonych przez Lidera działań: zorganizowano uroczystość podpisania listów intencyjnych pomiędzy WM a JST dot. współpracy w ramach projektu, podpisano umowę na usługę polegającą na przygotowaniu i przeprowadzeniu kampanii informacyjno-promocyjnej projektu "Małopolski Tele-Anioł 2.0, pracownicy Biura Projektu uczestniczyli w wydarzeniach i eventach w celu promocji projektu.

◆ Małopolski Tele-Anioł 2.0 w liczbach:

- Liczba osób objętych wsparciem w obszarze programu: 1989
- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie: 1565
- Liczba opracowanych Indywidualnych Planów Wsparcia i Opieki: 3390
- Liczba utworzonych Cyfrowych Kart: 1989
- Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi/ sąsiedzkimi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania: 248
- Liczba osób objętych szkoleniami z zakresu realizacji usług opiekuńczych/sąsiedzkich: 283
- Liczba zrealizowanych godzin usług sąsiedzkich na rzecz podopiecznych projektu: 1530
- Liczba zrealizowanych godzin usług opiekuńczych na rzecz podopiecznych projektu: 781

Sukcesy

- ▶ Do końca 2024 r. udzielono 118 porad, odnotowano 42 wezwania karetki lub innych służb - każde uratowane życie i zadowolony uczestnik stanowią sukces projektu.
- ▶ 22 listopada 2024 r. odbyło się uroczyste podpisanie listów intencyjnych z 67 jednostkami samorządu terytorialnego. Nawiązanie współpracy z gminami pozwoliło na skuteczniejsze dotarcie do osób, które ze względu na wykluczenie cyfrowe nie mają dostępu do informacji publikowanych w mediach elektronicznych.

Przeprowadzone podstawowe oceny materialno-życiowe wskazują na bardzo trudną sytuację osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, które zgłosiły chęć udziału w projekcie. Wywiady w miejscu zamieszkania potwierdziły, że osoby te oprócz wsparcia teleopiekuńczego – w zdecydowanej

większości, potrzebują również usług sąsiedzkich lub usług opiekuńczych (ok. 60%). Projekt w swoim założeniu przewiduje objęcie dodatkowymi usługami opiekuńczymi/sąsiedzkimi tylko 30% uczestników. Wskutek tego realizatorzy projektu identyfikują zagrożenie polegające na szybkim wyczerpaniu miejsc na ww. wsparcie. W związku z tym na bieżąco prowadzony jest monitoring przyznawanej pomocy. W przypadku utrzymywania się opisanej wyżej tendencji oraz mając na względzie potrzebę kompleksowego wsparcia osób w najtrudniejszej sytuacji życiowej, Lider projektu rozważy potrzebę podjęcia kroków mających na celu zwiększenie finansowania tych usług, tak aby nie pozostawić podopiecznych bez pomocy.

Brak dokumentów niezbędnych do kwalifikacji kandydata wpływający na wydłużony proces związany z realizacją POMŻ. Osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, pomimo umówionego wcześniej spotkania z pracownikiem socjalnym podczas wywiadu nie posiadają niezbędnych do kwalifikacji dokumentów. Pracownicy socjalni oraz asystenci ds. kwalifikacji materialnej i życiowej wielokrotnie przypominają przed zaplanowanym spotkaniem o konieczności przygotowania niezbędnej dokumentacji na ocenę materialno-życiową.

Zadanie 2. Tworzenie programów pilotażowych mających za zadanie ocenę celowości wdrażania nowych instrumentów technologicznych monitorujących zdalnie stan pacjenta

► „Akcelerator Innowacji AHA” – (Innowacje dla aktywnego życia i starzenia się w Małopolsce)

W ramach zadania, w okresie od lutego do grudnia 2024 roku, realizowany był projekt Budowania Zdolności Innowacyjnych RSI pn. „Akcelerator Innowacji AHA” – (Innowacje dla aktywnego życia i starzenia się w Małopolsce). Projekt realizowany był przez Fundację Klaster LifeScience Kraków jako Lidera projektu oraz Województwo Małopolskie i Jagiellońskie Centrum Innowacji jako partnerów projektu. Głównym celem Akceleratora Innowacji AHA jest identyfikowanie i wspieranie projektów i technologii „przyjaznych seniorom” a także przetestowanie oraz utrzymanie modelu regionalnej współpracy obejmującej pozyskiwanie i wspieranie nowych pomysłów i działań odpowiadających na realne potrzeby w zakresie aktywnego i zdrowego starzenia się.

W ramach projektu odbył się cykl spotkań warsztatowych. Na pierwszym spotkaniu omówiono założenia, szczegółowe cele i kalendarz programu Akceleratora oraz o rolę, jaką pełnić mieli będą włączające się instytucje i eksperci. Wskazano dwa główne cele działań grupy AHA:

- 1) Poprawienie jakości komunikacji i koordynacji działań, co wpłynie na jakość i trwałość rezultatów projektów dla seniorów w Małopolsce.
- 2) Wybór najbardziej obiecujących innowacyjnych projektów i technologii, aby zwiększyć ich szanse na uzyskanie finansowania, wdrożenie lub skalowanie. Nie zapominając o potrzebie integracji i koordynacji w przekroju całego środowiska.

Drugie z zaplanowanych spotkań poświęcone było zdefiniowaniu i omówieniu konkretnych, niezaspokojonych potrzeb osób w wieku 65+ i zdefiniowaniu odpowiadających im wyzwań, które można rozwiązać przede wszystkim poprzez innowacje technologiczne, ale również innowacje procesowe i organizacyjne. Do tego procesu w dalszej części zaproszono pomysłodawców, innowatorów, startupy i małe przedsiębiorstwa. Skupiono się na dwóch głównych zagadnieniach:

- 1) Jak zidentyfikować, nazwać i opisać wyzwania związane z aktywnym zdrowym życiem i starzeniem się, aby zachęcić studentów, naukowców, przedsiębiorców, lekarzy i wszystkich innych (włączając w to również samych zainteresowanych, tj. seniorów), do kreatywnego myślenia i innowacyjnego działania?
- 2) Jaki przyjąć system oceny, aby zapewnić najlepsze możliwe wykorzystanie i efekt dla wszystkich projektów, które mają potencjał, i które warto wspierać i promować – w sumie: jak wybrać dobre projekty?

Dyskusja dotyczyła czterech z sześciu obszarów problemowych dotyczących osób w wieku senioralnym (umownie 65+):

- **Opieka zdrowotna:** Dostęp do wysokiej jakości opieki zdrowotnej staje się coraz bardziej kluczowy w miarę starzenia się społeczeństwa. Jednak nie wszyscy starsi obywatele mają łatwy dostęp do lekarzy specjalizujących się w opiece nad osobami starszymi, a także do specjalistycznych usług medycznych.
- **Opieka długoterminowa:** W miarę starzenia się społeczeństwa, rośnie zapotrzebowanie na opiekę długoterminową. Brakuje wystarczającej liczby placówek opieki długoterminowej oraz profesjonalnego personelu, co prowadzi do trudności w opiece nad osobami starszymi, zwłaszcza tymi z ograniczoną sprawnością fizyczną lub psychiczną.
- **Izolacja społeczna:** Starsze osoby często borykają się z izolacją społeczną, zwłaszcza gdy ich przyjaciele lub rodziny jest coraz mniej lub osoby te są ograniczone w swoich możliwościach ruchu. Brak odpowiednich programów społecznych i aktywności dla osób starszych może pogłębiać ten problem.
- **Mieszkania dostosowane do potrzeb:** Starsi ludzie często potrzebują mieszkań dostosowanych do swoich potrzeb, takich jak mieszkania bez barier architektonicznych czy dostępność do usług wspomagających, ale dostępność takich mieszkań może być ograniczona.

W wyniku dyskusji wyłoniono 3 obszary tematyczne, których definicja i uzasadnienie dają – zdaniem uczestników warsztatów – największe szanse na realizację w postaci uruchomienia nowych lub rozwoju już istniejących projektów. Wybrane do dalszej pracy tematy (opieka zdrowotna, opieka farmaceutyczna – wielolekowość, opieka długoterminowa) zostały rozbudowane poprzez zagregowanie z innymi o podobnym charakterze. Następnym etapem był przegląd i wybór pomysłów projektowych i technologicznych. W trakcie sesji ewaluacyjnej eksperci wskazali projekty, które zostaną włączone do głównego programu akceleryacyjnego. Ostatnim krokiem było omówienie przydatności/użyteczności ostatecznie zaprezentowanych pomysłów i technologii pod kątem kolejnego kroku (planowanego na przyszły rok), czyli testów w środowisku naturalnym lub symulowanym (living lab).

Zadanie 3. Współpraca międzynarodowa na rzecz innowacji technologicznych i społecznych

W ramach zadania zaplanowano realizację projektów międzynarodowych finansowanych ze źródeł zagranicznych polegających na wymianie wiedzy, doświadczeń w formie wizyt studyjnych, pilotaży z zastosowaniem skutecznych metodologii peer-review i peer-evaluation (wzajemna ocena) oraz poprzez wzajemne uczenie się. Celem wdrażanych projektów jest poprawa jakości świadczenia usług opiekuńczych i zdrowotnych, a w dalszej perspektywie poprawa jakości życia osób starszych, z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów i członków rodzin a także wzmocnienie zdolności innowacyjnych instytucji i organizacji działających w obszarze opieki zdrowotnej i społecznej oraz usprawnienie procesu uczenia się nowoczesnych metod i metodyk w zakresie zarządzania opieką zdrowotną i społeczną przez osoby działające w tym obszarze. Efektem podejmowanych działań będzie poprawa współpracy międzysektorowej, transfer technologii i bardziej skuteczna i profesjonalna koordynacja procesu zarządzania opieką zdrowotną i społeczną.

► Projekt „Społeczna Małopolska - koordynacja działań na rzecz włączenia społecznego w Małopolsce”

Projekt „Społeczna Małopolska - koordynacja działań na rzecz włączenia społecznego w Małopolsce”, współfinansowany ze środków europejskich w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego – w ramach projektu planowane są m.in. zagraniczne wizyty studyjne organizowane w celu poznania dobrych praktyk, zaprezentowania rozwiązań i doświadczeń praktyków w zakresie rozwoju usług społecznych.

W 2024 r., w dniach 4-6 listopada 2024 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie zorganizował zagraniczną wizytę studyjną do Wiednia (Austria) przez Ołomuniec (Czechy). 6 listopada uczestnicy mieli okazję zwiedzić 2 ośrodki, które świadczą usługi finansowane z Fond Soziales Wien (Fundusz Społeczny Wiednia) dla osób starszych. Simmering to dom opieki z opieką lekarską, własną kuchnią terapeutyczną, dogoterapią, ogrodem, fryzjerem, siłownią czy pokojem do masażu. Posiada miejsca dla 348 pensjonariuszy. Zatrudnia

344 osoby. 200 osób sprawuje opiekę nad osobami starszymi i z demencją. Wsparcie finansowe jest przyznawane na rok, po którym wnioskuje się o umieszczenie długoterminowe. Dzienny dom opieki dla seniorów to dzienne centrum dla osób od 60 roku życia, ale trafiają tu także osoby młodsze. Większość uczestników ma demencję. Średnio przebywa w nim dziennie 50 osób. Docierają tu samodzielnie albo zorganizowanym transportem. Finansowane z FSW.

► **Projekt Samorząd przyjazny seniorom w ramach programu Interreg Polska-Słowacja 2021-2027**

W 2024 roku Komitet Monitorujący programu Polska-Słowacja 2021-2027 przyjął do realizacji projekt pn. Samorząd przyjazny seniorom. Projekt uzyskał najwyższą ocenę ekspertów. Celem głównym projektu jest wzmacnianie kompetencji instytucji pogranicza w projektowaniu polityki senioralnej ukierunkowanej na wsparcie osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem osób biernych i pozostających w domach. Projekt będzie koncentrował się na wzmocnieniu kompetencji pracowników lokalnej administracji samorządowej i partnerów społecznych w projektowaniu skutecznych polityk publicznych na rzecz aktywizacji osób starszych ze szczególnym uwzględnieniem osób biernych i niezmieszanych.

Cel główny projektu będzie realizowany poprzez dwa cele szczegółowe: po pierwsze wzmacnianie kompetencji pracowników samorządowych w diagnozowaniu potrzeb osób starszych oraz po drugie poprzez stworzenie sieci współpracy pomiędzy samorządem lokalnym a instytucjami publicznymi i prywatnymi oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych w miastach partnerskich. Do kluczowych działań projektowych należą: diagnozowanie sytuacji społecznej regionu pogranicza, by na podstawie wniosków z tego etapu zidentyfikować najlepsze rozwiązania dla potrzeb polepszenia jakości usług i produktów dedykowanych osobom starszym (katalog dobrych praktyk). Zarówno diagnoza, jak i dobre praktyki posłużą docelowo do zbudowania profesjonalnego wspólnego transgranicznego programu aktywizacji seniorów. Program, główny produkt projektu, będzie inicjatywą samorządową obejmującą takie obszary jak polityka społeczna, polityka zdrowotna, kultura, turystyka, rynek pracy itp. Program będzie stanowił wzór i punkt odniesienia dla innych samorządów pogranicza, które chcą wzmocnić swoje kompetencje w zakresie polityki senioralnej.

Liderem projektu jest Województwo Małopolskie, a partnerami Preszowski Kraj Samorządowy oraz samorządy lokalne (Gmina Stary Sącz, Miasto Limanowa, Miasto Spisska Bela, Miasto Stara Lubovna). W 2024 roku podpisano umowę partnerską i umowę o dofinansowanie projektu SPS.

Projekt będzie realizowany w latach 2025-2026.

► **Projekt „TechSocialCare – Upowszechnienie standardów technicznych dla technologii wspomagających europejskie usługi opieki społecznej”**

W maju 2024 r. Województwo Małopolskie wyraziło wolę przystąpienia do realizacji projektu pod nazwą „TechSocialcare – Upowszechnienie standardów technicznych dla technologii wspomagających europejskie usługi opieki społecznej” poprzez podpisanie deklaracji partnera projektu w ramach III naboru w programie Interreg Europa.

Celem projektu jest wspieranie praktycznego wykorzystania elektronicznych technologii wspomagających usługi opiekuńcze, a także wypracowanie wspólnych miarodajnych standardów technicznych dla tych technologii oraz upowszechnienie ich certyfikacji. Projekt jest odpowiedzią na wyzwania szybko starzejących się społeczeństw, m.in. związane z koniecznością zapewnienia skutecznych i nowoczesnych usług opiekuńczych.

Partnerem wiodącym projektu jest Czeski Uniwersytet Techniczny w Pradze (Czechy). Pozostali partnerzy to: Kraj morawsko-śląski (Czechy), Ministerstwo Zdrowia i Ateński Instytut Badawczy (Grecja), Stowarzyszenie Napoca Porolissum (Rumunia), Uniwersytet Techniczny w Rydze i Gmina Cesis (Łotwa), Instytut opieki nad osobami starszymi i domami opieki i Gmina Agnone (Włochy), Ministerstwo Zdrowia oraz Instytut badawczy ASA (Bośnia i Hercegowina).

Projekt będzie wdrażany w okresie od maja 2025 r. do lipca 2029 r.

► **Projekt FABCOM – Podniesienie jakości opieki środowiskowej i opieki rodzinnej w regionie)**

W maju 2024 r. Województwo Małopolskie wyraziło wolę przystąpienia do realizacji projektu pod nazwą FABCOM „Improving regional community-based and family-based care” (Podniesienie jakości opieki środowiskowej i opieki rodzinnej w regionie) poprzez podpisanie deklaracji partnera projektu w ramach III naboru w programie Interreg Europa.

Celem projektu jest pogłębienie wiedzy, wymiana doświadczeń, identyfikacja i upowszechnianie dobrych praktyk między regionami Unii Europejskiej w zakresie wzmocnienia ich zdolności instytucjonalnych i polityki na rzecz opieki środowiskowej i rodzinnej. Założenia projektu dotyczącego poprawy systemu świadczenia usług społecznych opartego o lokalne wspólnoty oraz zasoby rodzinne wpisują się w realizowaną w Małopolsce politykę społeczną.

Partnerem wiodącym projektu jest Region Zemgale (Łotwa). Pozostali partnerzy: KMOP – Centrum Działań Społecznych i Innowacji (partner doradczy), Prowincja Jaèn (Hiszpania), Pro Arbeit – Kreis Offenbach – Miejski Urząd Pracy (Niemcy), Prowincja Antwerpia (Belgia), Region Grecja Środkowa (Grecja), Ministerstwo Zdrowia Czarnogóry (Czarnogóra).

Projekt będzie wdrażany w okresie od maja 2025 r. do lipca 2029 r.

PRIORYTET II: AKTYWIZACJA SPOŁECZNA

Program strategiczny Srebrna Małopolska 2030 w priorytecie *Aktywizacja Społeczna* skupia się na tworzeniu warunków umożliwiających aktywne uczestnictwo osób starszych w życiu społecznym oraz wspieraniu wszelkich form aktywności społecznej, obywatelskiej, kulturalnej i artystycznej, sportowej, rozwoju warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej. Ważną rolę odgrywają w tym procesie organizacje pozarządowe działające na rzecz osób starszych, jednostki samorządu terytorialnego, które są odpowiedzialne za kreowanie polityk publicznych wspierających starszych mieszkańców, ale także samorząd województwa małopolskiego i jego jednostki działające w różnych obszarach. Coraz bardziej istotna staje się współpraca powyższych instytucji i organizacji przez wzgląd na zachodzące zmiany demograficzne.

STAN REALIZACJI PROGRAMU W OBSZARZE AKTYWIZACJA SPOŁECZNA

► ZADANIA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

W ramach zadań własnych samorządu prowadzone były następujące działania:

- ▶ upowszechnienie zdrowego i aktywnego stylu życia połączone z kształceniem kompetencji cyfrowych m.in. poprzez rozwój internetowych źródeł wiedzy: regionalnego portalu *Senioralna Małopolska*, *Małopolska To Go*, *Visit Małopolska* dedykowanych osobom starszym dostarczających im wiedzy z różnych obszarów, takich jak zdrowie, opieka, kultura, turystyka i rekreacja. Przeprowadzono także badanie kompetencji cyfrowych Małopolan w wieku 55+, ze szczególnym uwzględnieniem osób w wieku emerytalnym oraz osób w wieku 75+,
- ▶ realizacja programu „Małopolska. Kultura Wrażliwa”, prowadzenie audytów dostępności obiektów architektury drewnianej w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych WM w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym pn. „Małopolska Gościńska”, promowanie miejsc przyjaznych seniorom,
- ▶ rozwijanie oferty edukacyjnej i kulturalnej m.in. poprzez oferowanie osobom starszym różnorodnej i bogatej oferty zajęć edukacyjnych realizowanych w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych WM pn. „Aktywny Senior”, poprzez kształcenie animatorów i liderów społeczności lokalnych pracujących na rzecz osób starszych, czy zwiększanie kompetencji pracowników małopolskich instytucji kultury w zakresie rozwoju oferty kulturalnej dla seniorów,
- ▶ promowanie aktywności fizycznej i rozwój turystyki społecznej m.in. poprzez rozwijanie oferty turystycznej i promowanie miejsc przyjaznych osobom starszym w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych WM w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym pn. „Małopolska Gościńska”, tworzenie tras turystycznych z myślą o starszym odbiorcy,
- ▶ promowanie aktywnego uczestnictwa osób starszych w życiu publicznym m.in. poprzez promocję rad senioralnych, poprawę wizerunku osoby starszej w ramach Małopolskiego Plebiscytu „Seniorka i Senior Roku - Poza Stereotypem”,
- ▶ rozwój sektora srebrnej gospodarki m.in. w ramach corocznej edycji Małopolskiego Kongresu Srebrnej Gospodarki, podczas którego promowana jest współpraca przedstawicieli różnych sektorów gospodarki, uczelni, tzw. trzeciego sektora na rzecz podniesienia jakości życia osób starszych,
- ▶ zapewnienie bezpieczeństwa seniorów m.in. poprzez realizację projektu Wielopokoleniowa Edukacja Małopolan, w ramach którego prowadzono działania edukacyjne i informacyjne nt. metod stosowanych przez oszustów na osobach starszych i prawidłowej reakcji w sytuacji próby oszustwa.

Łącznie realizowano 12 zadań własnych samorządu, w ramach których wsparciem objęto ponad 460 000 osób starszych, w tym odbyło się 37 szkoleń i konferencji poświęconych osobom starszym oraz ogłoszono i zrealizowano 6 otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych WM w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym prowadzonych przez Departament Turystyki, Departament Edukacji oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

► REKOMENDACJE DLA INNYCH PODMIOTÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Małopolskie gminy prowadzą działania na rzecz aktywizacji i integracji osób starszych i dostrzegają zmiany demograficzne związane ze starzejącym się społeczeństwem. W monitorowanym okresie miały miejsce następujące działania:

- ▶ tworzenie sieci placówek wspierających seniora w dziennym funkcjonowaniu oraz miejsc integrujących osoby starsze tj. Dziennych Domów Senior + oraz klubów seniora – gminy przeznaczają na ten cel dofinansowanie i najczęściej wskazują to działanie, jako sukces,
- ▶ powołanie gminnych rad seniorów, bądź planów ich powołania w najbliższym czasie,
- ▶ organizacja wydarzeń o charakterze integracyjnym i międzypokoleniowym z aktywnym udziałem osób starszych oraz inicjatyw łączących różne grupy wiekowe, które promują wymianę doświadczeń i wzajemne wsparcie,
- ▶ wdrażanie programów edukacyjnych, kulturalnych i sportowych dla seniorów, które wspierają ich aktywność fizyczną i intelektualną,
- ▶ przystąpienie do programu Gmina Przyjazna Seniorom i wprowadzenie Karty Seniora,
- ▶ wsparcie dla organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych/organizacji seniorskich w formach finansowych (małe granty, otwarte konkursy ofert) i pozafinansowych (doradztwo, użyczenie obiektów).

Za pojedyncze inicjatywy gmin, które nie są jeszcze trendem powszechnym należy uznać:

- ▶ wprowadzenie rozwiązań ułatwiających korzystanie z transportu publicznego przez seniorów,
- ▶ tworzenie przestrzeni rekreacyjnych, czy rozwinięcie i dostosowanie terenów zielonych, placów i siłowni pod gołym niebem,
- ▶ rozwój wolontariatu senioralnego,
- ▶ rozbudowanie gminnej oferty kulturalnej,
- ▶ usuwanie barier architektonicznych,
- ▶ działania zmierzające do opracowania diagnozy potrzeb, na podstawie której będzie można rozpocząć prace nad projektowaniem polityki senioralnej w przyszłości,
- ▶ pakiet usług dla seniorów w ramach Centrum Usług Społecznych,
- ▶ przygotowanie lokalnego programu strategicznego w zakresie polityki senioralnej,
- ▶ rozwój mieszkalnictwa wspieranego dla osób starszych.

Gminom wciąż jednak brakuje długofalowych i kompleksowych działań zaprogramowanych w ramach polityki senioralnej, która w obliczu stale zwiększającej się liczby osób starszych w populacji wydaje się koniecznością. Osoby starsze nie mają w samorządzie swojego przedstawiciela (koordynatora ds. seniorów), który mógłby pełnić rolę pośrednika między władzą publiczną, a starszymi mieszkańcami, zwłaszcza w kwestii przekazywania bieżących informacji. Podstawowym problemem seniorów oprócz bariery transportowej i wykluczenia cyfrowego jest bowiem słaby dostęp do informacji o ofertach skierowanych do tej grupy wiekowej, które byłyby zgromadzone w „jednym miejscu”.

W monitorowanym okresie 2023-2024 organizacje pozarządowe działające na rzecz osób starszych zrealizowały łącznie 187 projektów (otrzymały dofinansowanie). Projekty te były finansowane z różnych źródeł m.in. Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, Województwa Małopolskiego, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, z funduszy Unii Europejskiej. Działania, objęły swoim zakresem min. integrację wewnątrzpokoleniową i międzypokoleniową, edukację, kulturę, zajęcia sportowe.

Główne zmiany, jakie dostrzegają organizacje pozarządowe, dzięki prowadzonym przez siebie działaniom, to:

- zmiana postawy osób starszych i przełamywanie stereotypów, tj. zwiększenie poziomu zaangażowania w działalność społeczną, większa otwartość na innych ludzi i chęć dzielenia się swoimi umiejętnościami, a także poprawa zdrowia i samopoczucia w sferze psychicznej i intelektualnej, wzrost zaufania we własne możliwości, podniesienie poziomu samooceny, umiejętność kreatywnego i racjonalnego gospodarowania czasem wolnym, poprawa sprawności ruchowej, zmniejszenie marginalizacji osób starszych,
- integracja środowiska seniorów,
- przekonanie seniorów do idei uczenia się przez całe życie,
- zbudowanie marki samej organizacji jako podmiotu wspierającego seniorów – co jest istotne z punktu widzenia profesjonalizacji samej organizacji.

Organizacje pozarządowe borykają się z problemami finansowymi i uzależnieniem działań od otrzymania środków. Ich bolączką jest brak możliwości wprowadzenia stałej oferty skierowanej do seniorów z uwagi na brak stałych środków finansowych, uzależnienie od projektów, często niskobudżetowych i krótkookresowych. Dużą barierą jest też brak liderów i animatorów lokalnych społeczności. Warto zauważyć, że gminy oferują aktywne wsparcie dla organizacji pozarządowych zrzeszających osoby starsze, głównie jest to wsparcie lokalowe, ale też i finansowe, jak np. zlecenie prowadzenia klubów seniora i dziennych domów Senior +. Z odpowiedzi ankietowych wynika, że gminy mają świadomość, jak ważną rolę w projektowaniu oferty skierowanej do osób starszych odgrywa miejsce spotkań.

► WSKAŹNIKI

Wskaźniki osiągnięte w ramach Priorytetu II. Aktywizacja Społeczna	Wartość wskaźnika
Liczba osób objętych wsparciem w obszarze programu	46 000
Liczba ogłoszonych konkursów w ramach programu	6
Liczba i odsetek gmin, w których realizuje się zajęcia edukacyjne skierowane do seniorów	91 (76%)
Liczba opracowanych propozycji tras turystycznych dla seniorów	12
Liczba miejsc przyjaznych seniorom w Małopolsce	23
Liczba i odsetek gmin, w których funkcjonują rady seniorów	46 (25%)

► TABELA FINANSOWA

Kierunek interwencji	Zadanie/Rekomendacja	Środki finansowe w PLN	Źródła finansowania
1. Poprawa dostępności oferty edukacyjno-kulturalnej dla osób starszych	Zadanie 1. Regionalny Portal Senioralny	19 700	BW
	Zadanie 2. Program „Małopolska. Kultura Wrażliwa”	228 200	BW
	Zadanie 3. Rozwój wirtualnej bazy dóbr kultury połączonej z podnoszeniem kompetencji cyfrowych seniorów	3 825	BW
	Zadanie 4. Małopolskie Miejsce Przyjazne Seniorom	Zadanie realizowane w ramach Projektu „Aktywny Senior” – otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego	
	Zadanie 5. Projekt „Aktywny Senior” – otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym	2 200 000	BW
	Zadanie 6. Zwiększanie kompetencji małopolskich kadr kultury w zakresie oferty kulturalnej dla osób starszych	Zadanie realizowane w ramach Programu Małopolska. Kultura Wrażliwa	
2. Poprawa dostępności oferty rekreacyjno-turystycznej dla osób starszych	Zadanie 1. Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym w zakresie turystyki pn. „Małopolska Gościnna”	350 000	BW
	Zadanie 2. Rekreacja i korzystanie z dóbr kultury w Małopolsce z udziałem internetowych źródeł wiedzy	65 000	BW
3. Zwiększenie roli osób starszych w życiu publicznym	Zadanie 1. Małopolski Kongres Srebrnej Gospodarki	332 470	BW
	Zadanie 2. Małopolska Rada ds. Polityki Senioralnej	16 200	BW
	Zadanie 3. Małopolski Plebiscyt „Poza Stereotypem – Seniorka i Senior Roku”	151 100	BW
	Zadanie 4. Budowanie potencjału partnerów i organizacji społeczeństwa obywatelskiego dla wsparcia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Zadanie nie było realizowane w okresie sprawozdawczym	
4. Rozwój kompetencji cyfrowych oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa starszych osób	Zadanie 1. Badanie ankietowe kompetencji cyfrowych osób starszych w Małopolsce	148 200	UE, BW
	Zadanie 2. Projekt „Małopolski Senior w Sieci” – otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym	Zadanie nie było realizowane w okresie sprawozdawczym	-
	Zadanie 3. Senior – Animator – „Szkolenie dla animatorów/ liderów społeczności seniorskich z elementami kształcenia kompetencji cyfrowych i działań antykrzysowych”	13 700	BW
	Zadanie 4. Bezpieczny senior	400 000	BW
	SUMA	3 928 395	

Kierunek interwencji 1. Poprawa dostępności oferty edukacyjno-kulturalnej dla osób starszych

Aktywizacja społeczna poprzez edukację i kulturę jest sprawdzonym sposobem podnoszenia świadomości kształtowania zdrowego stylu życia i utrzymywania samodzielności, co wpisuje się w koncepcję pomyślnego starzenia się. Dla instytucji kultury, samorządów czy organizacji pozarządowych oznacza to konieczność tworzenia uniwersalnej dostępnej dla wszystkich oferty bez względu na wiek i stopień niepełnosprawności. W ramach kierunku interwencji zaprogramowano działania na rzecz integracji i aktywizacji społecznej osób starszych poprzez rozwój nowoczesnej i zróżnicowanej oferty edukacyjno – kulturalnej, zwłaszcza w kontekście dostępności dla osób biernych i pozostających w domach.

► Wykaz zadań i rekomendacji monitorowanych w okresie sprawozdawczym 2023-2024

Kierunek interwencji	Zadanie/Rekomendacja
1. Poprawa dostępności oferty edukacyjno-kulturalnej dla osób starszych	Zadanie 1. Regionalny Portal Senioralny
	Zadanie 2. Program Małopolska. Kultura Wrażliwa
	Zadanie 3. Rozwój wirtualnej bazy dóbr kultury połączonej z podnoszeniem kompetencji cyfrowych seniorów
	Zadanie 4. Małopolskie Miejsce Przyjazne Seniorom
	Zadanie 5. Projekt „Aktywny Senior” – otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym
	Zadanie 6. Zwiększanie kompetencji małopolskich kadr kultury w zakresie oferty kulturalnej dla osób starszych
	Rekomendacja 1. Gminne Programy aktywności i integracji seniorów
	Rekomendacja 2. Rozwój zainteresowań osób starszych – Centrum Majsterkowicza

Wnioski:

- Duża liczba inicjatyw o charakterze międzypokoleniowym i integracyjnym, która ma szansę zmienić trwałe stereotypowy wizerunek osoby starszej.
- Stale zwiększające się działania w zakresie dostępności i inkluzji oraz systematyczne poszerzanie liczby miejsc przyjaznych osobom starszym, co oznacza zwiększającą się świadomość w zakresie budowania przestrzeni przyjaznej starzeniu się.
- Zwiększająca się liczba klubów seniora i dziennych domów Senior + jako miejsc sprzyjających aktywizacji i integracji osób starszych.
- Przygotowywanie oferty kulturalnej bez konsultowania jej z seniorami i brak wzorca jak przygotować kompleksową ofertę kulturalną dla mniejszych ośrodków miejskich i wiejskich.
- Mała liczba edukatorów i animatorów kultury posiadających umiejętności pracy z osobami starszymi, którzy mogliby przygotować cykliczną ofertę zajęć edukacyjnych i włączających seniorów w kulturę.
- Niska dostępność do oferty edukacyjnej i kulturalnej skierowanej do osób starszych zamieszkujących obszary peryferyjne z uwagi na barierę transportową.
- Niewystarczająca informacja i słaba promocja wydarzeń kulturalnych skierowanych o seniorów i oferty z zakresu edukacji.
- Niedostosowanie treści i metod edukacyjnych do możliwości osób starszych.
- Niedoinwestowanie i braki kadrowe Gminnych Ośrodków Kultury i Sportu.
- Niska wiedza o rzeczywistych potrzebach osób starszych i w jaki sposób je diagnozować, niewystarczające umiejętności przeprowadzania diagnozy sytuacji osób starszych w gminach, co

przekłada się na jakość strategii tworzonych w gminach z myślą o potrzebach osób starszych i adresowanych do tej grupy.

- ▶▶ Bierna postawa i niska aktywność starszych mężczyzn.
- ▶▶ Brak oferty dla osób biernych, zwłaszcza starszych, nieaktywnych mężczyzn.
- ▶▶ Bariery transportowe i wykluczenie cyfrowe osób starszych (zwłaszcza osób 75+) wśród głównych przyczyn braku uczestnictwa w życiu lokalnych społeczności, w tym możliwość wzięcia udziału w wydarzeniach kulturalnych czy skorzystania z oferty edukacyjnej.

Zadanie 1. Regionalny Portal Senioralny

Portal o charakterze informacyjno-edukacyjnym, który w przystępny sposób prezentuje i promuje wszelkie formy zdrowego i aktywnego starzenia się w zakresie aktywności intelektualnej, kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej oraz społecznej, w tym w szczególności propagowanie wolontariatu w środowisku lokalnym, ze zwróceniem uwagi na korzyści jakie przynoszą one seniorom. Platforma dostarcza aktualnych informacji na temat konkretnych działań i projektów z zakresu polityki senioralnej województwa małopolskiego w obszarach: zdrowia i opieki, edukacji i rozwoju, kultury i turystyki. Przybliża zagadnienia dotyczące rozwiązań związanych z dostępnością stron internetowych i usług elektronicznych dla osób starszych oraz możliwości zwiększenia aktywności zawodowej seniorów dzięki zastosowaniu nowych technologii teleinformatycznych.

W zakresie prowadzenia portalu zapewniono wsparcie techniczne i rozwojowe portalu poprzez dodanie nowych zakładerek do strony, niezbędnych aktualizacji, instalacji wtyczek zwiększających bezpieczeństwo strony. Strona była szeroko promowana przy okazji wydarzeń organizowanych dla seniorów w Małopolsce (m.in. podczas Forum Seniora, Małopolskiego Kongresu Srebrnej Gospodarki), a także systematycznie i na bieżąco uzupełniana aktualnymi informacjami na temat bieżących działań podejmowanych przez różne instytucje w Małopolsce na rzecz wsparcia osób starszych, w tym informacje o konkursach dla organizacji pozarządowych, o projektach realizowanych na rzecz wsparcia seniorów, relacje z wydarzeń o charakterze lokalnym promujące aktywizację i zdrowy styl życia itd. Na bieżąco publikowane są również i udostępniane artykuły tematyczne i publikacje.

Zadanie 2. Program Małopolska. Kultura wrażliwa

Program Małopolska. Kultura wrażliwa skupia się przede wszystkim na budowaniu i rozwijaniu idei dostępności dla osób z różnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami i seniorów w instytucjach kultury województwa małopolskiego. Trzeba wziąć pod uwagę fakt, iż wszyscy w programie są mile widziani, nie ma w programie rozróżnienia wiekowego.

W ramach zadania w okresie sprawozdawczym od lipca 2023 roku do grudnia 2024 roku zostały zrealizowane następujące działania:

- otwarte webinaria z zakresu budowania inkluzywnej oferty pracy (marzec 2023), z zakresu inkluzywnego języka w instytucjach kultury (maj 2023), z zakresu tworzenia inkluzywnej przestrzeni w instytucjach kultury (wrzesień 2023), z zakresu budowania partnerstw przez instytucje kultury (marzec 2024), z zakresu roli samorzeczniczej we (współ)tworzeniu oferty edukacyjno-kulturalnej w instytucjach kultury (maj 2023) oraz z zakresu dostępności w mediach społecznościowych (grudzień 2024);
- otwarte warsztaty z zakresu dostępności w zamówieniach publicznych dla specjalistek i specjalistów ds. zamówień publicznych w instytucjach kultury, z zakresu uwrażliwiania i pierwszego kontaktu z osobami z różnymi potrzebami, warsztaty dla kuratorek i edukatorów z zakresu uwrażliwiania przy projektowaniu wystaw, z zakresu inkluzywności i z zakresu wsparcia w pracy z osobami samorzecznicy przy (współ)tworzeniu działań edukacyjno-kulturalno-artystycznych;
- w programie tematyka osób starszych jest uwzględniana różnorodnie i zawsze jest obecna. W 2023 roku została wydana publikacja elektroniczna autorstwa Jakuba Studzińskiego i Barbary Pasterak pt. Inkluzywna kultura – o instytucjach kultury jeszcze bardziej otwartych. Napisana została z perspektywy osób pracujących w instytucjach kultury, współpracujących z organizacjami zajmującymi się działalnością kulturalną i aktywnie uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych. Zaś w 2024 roku

powstała publikacja pt. (Współ)tworzenie w instytucjach kultury. Samorzecznictwo, partnerstwo i sojusznictwo;

- Festiwal Kultury Wrażliwej - druga edycja w 2023 roku - 24 instytucje kultury zaoferowały łącznie ponad 65 wydarzeń, w których udział wzięło około 2 000 osób. Natomiast podczas trzeciej edycji w 2024 roku - 25 instytucje kultury zaoferowały łącznie ponad 80 wydarzeń, w których udział wzięło około 5 000 osób.

Sukcesy

Wyraźny wzrost skali i zasięgu Festiwalu Kultury Wrażliwej:

- ▶ **Wzrost liczby uczestników:** z 2 000 osób w 2023 roku do 5 000 osób w 2024 roku, co oznacza ponad 150% wzrostu.
- ▶ **Wzrost oferty:** z 65 wydarzeń w 2023 roku do ponad 80 w 2024 roku.
- ▶ **Wzrost zaangażowania:** wzrosła liczba instytucji biorących udział w festiwalu z 24 do 25.

Innowacyjność rozwiązań:

- ▶ Podczas Festiwalu Kultury Wrażliwej Małopolski Instytut Kultury w Krakowie zorganizował wrażliwą jogę dla osób z różnymi potrzebami. To były inkluzywne zajęcia, z tłumaczeniem na polski język migowy (PJM), dostępne dla osób z niepełnosprawnością wzroku i ruchu i dla osób seniorskich. Jest to przykład praktycznego zastosowania idei programu jest zorganizowanie „wrażliwej jogi” podczas festiwalu. To innowacyjne wydarzenie, dostępne dla osób z niepełnosprawnością wzroku, ruchu oraz dla seniorów, pokazuje, że program Małopolska. Kultura wrażliwa nie ogranicza się do teorii, ale aktywnie tworzy włączające oferty kulturalne
- ▶ Przyznanie głównej nagrody „INTEGRALIA” dla Małopolskiego Instytutu Kultury w Krakowie za szerokie działania na rzecz osób z niepełnosprawnością (w szerokim rozumieniu na rzecz osób z różnymi potrzebami w tym seniorów, przez sygnatariuszy porozumienia krakowskich uczelni na rzecz studentów z niepełnosprawnością podczas XV Krakowskich Dni Integracji.

Zadanie 3. Rozwój wirtualnej bazy dóbr kultury połączonej z podnoszeniem kompetencji cyfrowych seniorów.

Propagowanie postaw aktywnego spędzania czasu wolnego wśród seniorów, zwłaszcza aktywności intelektualnej oraz wzmacnianie kompetencji cyfrowych, a także poszerzenie ich wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego Małopolski, popularyzacja zasobów muzealnych dostępnych w małopolskich muzeach oraz stworzenie różnorodnej oferty edukacyjno-kulturalnej dopasowanej do możliwości i zainteresowań osób starszych oraz dostępnej dla szerokiego grona starszych odbiorców z niepełnosprawnościami dzięki likwidacji bariery czasowej i przestrzennej w korzystaniu z zasobów muzealnych.

Małopolska Biblioteka Cyfrowa (MBC) zajmuje się gromadzeniem i udostępnianiem w postaci cyfrowej dorobku piśmiennictwa Małopolski, działa w ramach Federacji Bibliotek Cyfrowych, a jej zbiory udostępniane są także za pośrednictwem takich portali jak Europeana oraz Katalog WorldCat. Kolekcja Małopolskiej Biblioteki Cyfrowej to z założenia kolekcja regionalna. Umożliwia dostęp online do cyfrowych wersji publikacji (obecnie ponad 115 000), szczególnie tych związanych z naszym regionem. Ma tworzyć swoiste archiwum, kalendarium Małopolski i upubliczniać publikacje znaczące dla dziedzictwa kulturowego regionu, dokumenty istotne z punktu widzenia społeczności lokalnej, książki, czasopisma, mapy, pocztówki, fotografie. Jako biblioteka cyfrowa, jest oczywiście nośnikiem kultury piśmienniczej, ale ze względu na zakres kolekcji stanowi również kompendium informacji na temat kultury regionu i kraju, w tym także kultury niematerialnej, nieocenione dla jej miłośników i badaczy

W monitorowanym okresie przeprowadzono:

- kurs „Obsługa smartfona” (obejmujący cztery edycje (łącznie 229 uczestników; 3 cykle po 8 spotkań oraz 1 szkolenie w ramach weekendu seniora - 29.09.2023 r., 1. cykl 15.11-22.12.2023 r., 2. cykl 13.03-19.06.2024 r., 3. cykl (2.10-27.11.2024 r.) skierowany do osób dorosłych i seniorów, którego celem było podniesienie kompetencji cyfrowych, zwiększenie samodzielności seniorów w codziennym korzystaniu

z nowych technologii oraz przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu. Uczestnicy poznali m.in. obsługę ekranu dotykowego, wykonywanie połączeń i SMS, korzystanie z internetu i aplikacji (komunikatory, bankowość elektroniczna, mObywatel), zasady bezpieczeństwa danych oraz wykonywanie i przysyłanie zdjęć. Szczególny nacisk położono na umiejętność korzystania z zasobów kultury i edukacji online. Seniorzy poznali m.in. sposób wyszukiwania i korzystania z MBC oraz innych bezpłatnych zasobów (książki elektroniczne, prasa, archiwalia, serwisy edukacyjne instytucji publicznych). Dzięki temu zajęcia nie tylko uczyły praktycznej obsługi urządzenia, lecz także realnie zwiększały dostępność do kultury i wiedzy;

- „Kurs obsługi komputera” (5 spotkań, 26 uczestników - 18.11-16.12.2024r.), którego celem było podniesienie podstawowych kompetencji cyfrowych seniorów. Uczestnicy nauczyli się obsługi systemu operacyjnego (Windows), korzystania z klawiatury i myszy, tworzenia dokumentów tekstowych, przeglądania stron internetowych, obsługi poczty elektronicznej oraz podstaw korzystania z e-usług (ePUAP, bankowość elektroniczna, e-recepta). Seniorzy poznali również możliwości korzystania z zasobów cyfrowych instytucji kultury i edukacji, w tym MBC.

Sukcesy

Uczestnicy zaczęli samodzielnie korzystać z zasobów MBC oraz innych e-usług publicznych, co realnie zwiększyło ich udział w życiu społecznym i kulturalnym. Wymiernym efektem zajęć była także poprawa umiejętności obsługi komputera, przełamanie barier psychologicznych wobec nowych technologii i wzrost poczucia pewności siebie. Szczególnie ważne jest włączanie elementów dostępności cyfrowej, takich jak korzystanie MBC, co nie tylko rozwija umiejętności techniczne, ale także poszerza dostęp do kultury i wiedzy.

Problemy

- ▶ Bariery technologiczne – zwłaszcza podczas webinarium, gdzie pojawiła się niska frekwencja wynikająca z trudności w logowaniu i obsłudze platformy online, co u części uczestników powodowało rezygnację z udziału.
- ▶ Dodatkowym wyzwaniem był zróżnicowany poziom wiedzy uczestników: część osób zaczynała od podstaw, inni posiadali już pewne doświadczenia, co wymagało od prowadzących elastycznego dostosowywania tempa nauki.

▶ Oferta małopolskich instytucji kultury

Coraz więcej małopolskich instytucji kultury oferuje wirtualny dostęp do swoich zasobów. Na stronie internetowej Ośrodka Dokumentacji Sztuki CRICOTEKA udostępniane są sukcesywnie publikacje skierowane dla najmłodszych oraz dorosłych użytkowników dotyczące sztuki, wirtualne oprowadzanie po przestrzeniach i wystawach Cricoteki a także podcasty na temat twórczości Tadeusza Kantora. Instytucje kultury oferują także możliwość wirtualnego spaceru po przestrzeniach wystawienniczych, galeriach, a nawet kulisach, jak np. Opera Krakowska w ramach projektu „(nie)Widzialna Opera”. Teatr im. Stanisława Ignacego Witkiewicza w Zakopanem zaprasza na wirtualny spacer, w tym także za kulisy i do garderoby. Wirtualne spacerują także: Muzeum Dom Rodzinny Jana Pawła II, Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, Muzeum - Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach czy Europejskie Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach, które zamieszcza także filmy na youtube prezentujące dziedzictwo Krzysztofa Pendereckiego. Filharmonia im. Karola Szymanowskiego w Krakowie zaprasza na filmy i podcasty realizowane wspólnie z Radiem Kraków. Małopolskie Centrum Kultury SOKÓŁ w Nowym Sączu prowadzi relacje z wydarzeń i spotkań w ramach Sokół TV. Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie, Muzeum Ziemi Tarnowskiej, Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej, Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie prowadzą kanały na youtube, na którym popularyzują zbiory muzealne w formie krótkich relacji filmowych o charakterze edukacyjnym. Centrum Historii i Kultury Romów w Oświęcimiu również prowadzi cykl filmów, podcastów, relacji i wywiadów oraz posiada kanał na youtube. Coraz więcej muzeów oferuje też zbiory w formie zdigitalizowanej, czego przykładem jest Archeologiczny Atlas Małopolski – wirtualna baza prowadzona przez Muzeum Archeologiczne w Krakowie. W ramach działań w zakresie dostępności instytucje kultury coraz częściej dostosowują strony internetowe do potrzeb osób starszych i ze szczególnymi potrzebami. Dobrym

przykładem jest strona Muzeum Małopolski Zachodniej w Wygiełzowie, która posiada opcję dostępności oznakowaną kolorem czerwonym w widoczny sposób, co pozwala na dostosowanie strony internetowej muzeum w trakcie jej oglądania w sposób intuicyjny do potrzeb osoby z niepełnosprawnością wzroku.

Zadanie 4. Małopolskie Miejsca przyjazne seniorom

Działania związane z promowaniem miejsc przyjaznych seniorom zostały uwzględnione w zakresie otwartego konkursu ofert pn. „Aktywny Senior 2.0”.

Zadanie 5. Projekt „Aktywny Senior” – otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym

Celem zadania jest wspieranie funkcjonowania społecznego i aktywności osób starszych w życiu publicznym oraz przeciwdziałania wykluczaniu tej grupy społecznej poprzez promocję aktywnego trybu życia, poprawę umiejętności korzystania z narzędzi internetowych ułatwiających komunikację społeczną, uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych i edukacyjnych, załatwianie spraw urzędowych, co przełoży się na zwiększenie wiedzy i umiejętności seniorów przydatnych w życiu codziennym, podniesie poziom ich aktywności społecznej, zdrowotnej, kulturowej, wzmocni integrację międzypokoleniową i przyczyni się do wykreowania pozytywnego wizerunku osoby starszej w społeczeństwie.

W monitorowanym okresie zrealizowano dwie edycje otwartego konkursu ofert z obszaru „działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym”.

W 2023 roku zrealizowano otwarty konkurs ofert pn. „Aktywny Senior” – zadanie zaplanowane na lata 2023-2024 - dofinansowano 43 oferty. Projekty najczęściej oferowały: zajęcia edukacyjne, w tym edukację w zakresie aktywności obywatelskiej, warsztaty rękodzielnicze, przedsięwzięcia turystyczne, krajoznawcze, wydarzenia kulturalne, wolontariat seniorów, promocję zdrowego stylu życia – warsztaty, wykłady, rekreację i rehabilitację ruchową, naukę obsługi komputera i korzystania z Internetu, integrację międzypokoleniową. Z dofinansowanych projektów skorzystało ok. 2 150 seniorów z całej Małopolski.

W 2024 roku zrealizowano także otwarty konkurs ofert pn. „Aktywny Senior 2.0” - zadanie zaplanowane na lata 2024-2025, dofinansowano 39 ofert. Projekty najczęściej oferowały: zajęcia edukacyjne, w tym edukację w zakresie aktywności obywatelskiej, warsztaty rękodzielnicze, przedsięwzięcia turystyczne, krajoznawcze, wydarzenia kulturalne, wolontariat seniorów, promocję zdrowego stylu życia – warsztaty, wykłady, rekreację i rehabilitację ruchową, naukę obsługi komputera i korzystania z Internetu, integrację międzypokoleniową. Z dofinansowanych projektów skorzystało ok. 1 950 seniorów z całej Małopolski.

W ramach realizacji zadania wsparciem objęto ponad 4000 małopolskich seniorów.

Sukcesy

Wzrost aktywności społecznej osób starszych, rozwój organizacji pozarządowych, promocja aktywnego trybu życia oraz tworzenie warunków do przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu seniorów oraz poprawie ich bezpieczeństwa w obrocie prawnym i konsumenckim.

Zadanie 6. Zwiększanie kompetencji małopolskich kadr kultury w zakresie oferty kulturalnej dla osób starszych

Celem zadania jest animacja i aktywizacja lokalnych społeczności w ramach programu wsparcia gminnych ośrodków kultury i sportu, współpraca pomiędzy lokalnymi instytucjami i organizacjami (kulturalnymi, społecznymi i obywatelskimi) dla sprawnego realizowania działań podnoszących poziom tożsamości lokalnej, obywatelskiej oraz przyczyniających się do wzrostu zaangażowania społecznego obywateli (w tym seniorów) w rozwój lokalnych społeczności.

W monitorowanym okresie 2023 – 2024 Małopolski Instytut Kultury przeprowadził webinaria i warsztaty: zrealizowano serię otwartych spotkań, które dotyczyły kluczowych aspektów dostępności, takich jak: język, przestrzeń, budowanie partnerstw, czy dostępność w mediach społecznościowych. To przełożyło się na praktyczną wiedzę dla pracowników instytucji kultury.

Wydane zostały także publikacje: Wydanie dwóch e-publikacji, w tym „Inkluzywna kultura – o instytucjach kultury jeszcze bardziej otwartych” oraz „(Współ)tworzenie w instytucjach kultury”, wzbogaciło merytoryczną bazę wiedzy i zapewniło trwałe materiały do dalszego rozwoju idei inkluzywności.

Rekomendacja 1. Gminne Programy aktywności i integracji seniorów

Zwiększenie świadomości władz samorządowych w zakresie projektowania polityk publicznych dotyczących poprawy jakości i poziomu życia osób starszych, skuteczniejsze rozpoznawanie i zaspokajanie potrzeb tej grupy społecznej przekłada się na wzrost zainteresowania wsparciem seniorów ze strony osób i instytucji w ich lokalnych środowiskach.

W monitorowanym okresie 2023 - 2024 na 119 małopolskich gmin, które wzięły udział w ankiecie badawczej, 25 gmin tj. 21%, deklarowało posiadanie dokumentu o charakterze strategicznym odnoszącym się do działań na rzecz wsparcia seniorów, niemniej jednak nie są to osobne programy/lokalne strategie senioralne (za wyjątkiem min. Gminy Kraków, Gminy Skawina, Gminy Kęty oraz Gminy Nowy Targ, Gminy Wielka Wieś), lecz elementy strategii rozwoju gminy, bądź strategii rozwiązywania problemów społecznych, czy rozwoju polityki społecznej. Działania wyrażone w przedmiotowych strategiach najczęściej dotyczyły takich obszarów jak: opieka (16 z 25 gmin), bezpieczeństwo (15 z 25 gmin), zdrowie, edukacja i kultura oraz promocja aktywności fizycznej (13 z 25 gmin). W lokalnych programach senioralnych najrzadziej pojawiają się takie obszary jak mieszkalnictwo (1 gmina), aktywizacja zawodowa (2 gminy). Pozostałe gminy nie posiadają żadnej strategii/programu na rzecz wsparcia seniorów w środowiskach lokalnych. Na pytanie czy gmina planuje bądź pracuje nad przyjęciem dokumentu o charakterze strategicznym skierowanym do seniorów (polityka dedykowana osobom starszym), 15 gmin zadeklarowało prace nad powstaniem takiego programu, w tym gmina Osiek planuje przeprowadzenie lokalnej diagnozy potrzeb w celu organizacji działań wspierających uczestnictwo osób starszych w życiu publicznym. 70 gmin odpowiedziało, że nie planuje żadnych działań w tym zakresie, a 9 gmin nie udzieliło odpowiedzi.

Oto jedna z opinii: W celu realizowania na odpowiednim poziomie polityki senioralnej potrzebne jest zabezpieczenie stałych środków finansowych w budżetach gmin. Do zadań własnych gmin wpisano "politykę senioralną", ale Państwo nie zabezpiecza środków na ten cel. Taka sytuacja powoduje, że w gminach brakuje środków finansowych na realizację tego zadania. Prowadzone obecne działania w gminie są realizowane przy wsparciu finansowym organizacji pozarządowej i środków zewnętrznych. Chcąc mówić poważnie o polityce senioralnej należy zabezpieczyć system finansowania w przeciwnym razie będziemy tylko prowizorycznie albo w minimalnym zakresie realizować działania, które wpisują się w politykę senioralną.

– (Miasto i Gmina Uzdrowskowa Muszyna)

Problemy

- ▶ Brak aktualnych danych o seniorach – trudność w zidentyfikowaniu rzeczywistych potrzeb, zwłaszcza osób samotnych lub niewidocznych w systemie pomocy.
- ▶ Niewystarczająca ilość aktualnych danych demograficznych, zdrowotnych czy społecznych utrudnia trafne zdiagnozowanie potrzeb.
- ▶ W procesie przygotowania programu pojawiły się trudności z opracowaniem rzetelnych danych statystycznych oraz przygotowaniem i przeprowadzeniem ankiet. Zebranie wiarygodnych informacji wymagało czasu, zaangażowania różnych instytucji oraz dostosowania narzędzi badawczych do potrzeb osób starszych.
- ▶ Ograniczenia budżetowe i brak stabilnych źródeł finansowania utrudniają realizację ambitnych działań.
- ▶ Braki kadrowe i napięte terminy.
- ▶ Trudność sprawiło zachęcenie seniorów do aktywnego udziału w pracach nad polityką senioralną.
- ▶ Małe zainteresowanie konsultacjami społecznymi.

Rekomendacja 2: Rozwój zainteresowań osób starszych – Centrum Majsterkowicza

Tworzenie miejsc integracji i aktywizacji w środowisku lokalnym, promocji aktywnych form spędzania czasu wolnego i poszerzenie oferty edukacyjnej i kulturalnej skierowanej do seniorów w gminach sprzyja podniesieniu jakości życia małopolskich seniorów. Centra Majsterkowicza w swoim zamyśle mają przyciągać osoby bierne, pozostające w domach, zwłaszcza mężczyzn, którzy znacznie rzadziej niż kobiety uczestniczą w życiu społecznym.

Zdecydowana większość ankietowanych gmin (93 spośród 119 gmin) deklaruje, że na ich terenie działają organizacje zrzeszające osoby starsze. Najczęściej są to kluby seniora, które funkcjonują na terenie 58 małopolskich gmin, Stowarzyszenia Emerytów i Rencistów na terenie 52 gmin oraz uniwersytety trzeciego wieku na terenie 34 gmin. Pięć gmin deklaruje, że na ich terenie działają także Centra Aktywności Seniorów (CAS). Są to najczęstsze miejsca spotkań dla seniorów, a gminy pytane o sposób, w jaki wspierają działalność tych organizacji najczęściej deklarują wsparcie w postaci udostępniania bezpłatnego lokali w ramach pomocy pozafinansowej, a w ramach pomocy finansowej wspierają tworzenie klubów seniora. Małopolskie gminy prowadzą bądź wspierają działania na rzecz aktywizacji społecznej osób starszych. Największą popularnością cieszą się **inicjatywy z zakresu integracji międzypokoleniowej i pokoleniowej**. Aż 109 gmin wskazało na różnorodne inicjatywy podejmowane na ich terytorium m.in. wspólnie ze szkołami podstawowymi i przedszkolami, jak np. warsztaty kulinarne, rękodzielnicze, artystyczne, gry terenowe czy akcje czytelnicze. *W Bibliotece Publicznej w Biskupicach zrodziła się piękna inicjatywa, której celem jest budowanie więzi międzypokoleniowych. Pracownicy biblioteki prowadzą cykl spotkań pod nazwą „Z książką do seniora”. Raz w miesiącu odwiedzają podopiecznych Domu Pomocy Społecznej w Biskupicach, Środowiskowego Domu Samopomocy w Tomaszkowicach oraz Dziennego Domu Opieki w Trąbkach. Podczas tych wizyt przekazują książki oraz czytają ich ulubione fragmenty, dostarczając seniorom chwile radości i relaksu.* Wiele działań nastawionych na integrację międzypokoleniową ma charakter „akcyjny”, jak np. dni seniora, festyny rodzinne, jasełka, opłatki, Dzień Babci i Dziadka itp. Głównie organizują je Kluby seniora, Dienne domy senior +, przy zaangażowaniu pałaców oświatowych, gminnych bibliotek publicznych, gminnych ośrodków kultury oraz NGO. Zdarzają się też inicjatywy edukacyjne nastawione na rozwój kompetencji cyfrowych oraz przybliżające temat bezpieczeństwa, jak np. te w gminie Lanckorona:

Wraz z Seniorami naszej gminy digitalizujemy pamiątki z rodzinnych archiwów mieszkańców naszej gminy. Seniorzy tworzą cyfrowe archiwa swoich rodzinnych pamiątek. Powstają "wirtualne izby pamięci" na użytek własnych rodzin, a z nich powstanie "wirtualna izba pamięci" mieszkańców naszej gminy.

„Międzypokoleniowe gry planszowe” to projekt organizowany przez Stowarzyszenie Wspierania Rodziny i Społeczności Wiejskiej Zachariasz i Centrum Kultury, Promocji i Rekreacji w Zielonkach. Partnerami projektu są gminy: Zielonki, Wielka Wieś, Michałowice i Iwanowice. Założeniem projektu jest popularyzacja gier planszowych – jako atrakcyjnej formy spędzania czasu – wspólnie, w różnych grupach wiekowych, rodzinie.

Konkursy plastyczne na temat przeciwdziałania przemocy domowej. Podczas kampanii profilaktycznej seniorzy rywalizowali z dziećmi w tworzeniu plakatów pod hasłem „Stop przemocy domowej”. Prace miały na celu podniesienie świadomości społecznej na temat przemocy oraz wspólne zaangażowanie obu pokoleń w ważną inicjatywę.

Biesiada Senioralna w ramach, której został zaprezentowany spektakl "Pchła Szachrajka" wspólnie przygotowany przez uczestników Klubu Seniora oraz uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 2 w Sułkowicach.

Warte wspomnienia są też wspólne inicjatywy wychowanków ośrodków szkolno-wychowawczych czy objętych wsparciem ze strony ośrodków pomocy społecznej z seniorami z Dziennych Domów Seniora. W 2024 r Miejski Ośrodek Pomocy społecznej realizował projekt socjalny pn. „Od Juniora do Seniora”, którego celem była aktywizacja i integracja międzypokoleniowa seniorów z PWD - Dom Seniora w Wolbromiu oraz dzieci objętych wsparciem ze strony MOPS w Wolbromiu. Wydarzenie łączyło seniorów i dzieci poprzez wspólne zabawy, warsztaty, pogadanki.

Zrealizowano 936 inicjatyw międzypokoleniowych. Działania międzypokoleniowe angażują najczęściej seniorów już aktywnych. Łącznie gminy zadeklarowały udział ponad 14 000 seniorów w różnorodnych inicjatywach międzypokoleniowych.

Działania integracyjne i międzypokoleniowe prowadzą także organizacje pozarządowe (aż 83% ankietowanych organizuje / wspiera wydarzenia i inicjatywy dla seniorów promujące integrację pokoleniową i międzypokoleniową). W monitorowanym okresie zadeklarowały prowadzenie łącznie 172 inicjatywy w tym obszarze, co daje średnio 5 inicjatyw na organizację, w których wzięło udział łącznie 3830 osób.

Wśród najciekawszych inicjatyw znalazły się kursy komputerowe prowadzone w Szkole Podstawowej 34 w Krakowie przez uczniów dla osób 60+ z lokalnej społeczności, szkolenia pn. "Cyfrowy Świat bez barier" na temat korzystania z aplikacji ułatwiających życie codzienne (młodzież w roli wolontariuszy wspierała seniorów podczas uruchamiania i obsługi aplikacji na telefonach komórkowych), warsztaty psychologiczne – prowadzone przez studentów WSB-NLU w Nowym Sączu dla słuchaczy SUTW, cykl warsztatów rękodzielniczych skierowany do międzypokoleniowej grupy docelowej czy organizacja przez seniorki warsztatów kuchni tradycyjnej dla dzieci. Warte przywołania są także działania sekcji wolontariatu seniorów UTW w Nowym Targu, która to organizuje spotkania z przedszkolakami ze szkół specjalnych, czy spotkania integracyjne organizowane raz w miesiącu w 6 klubach Senior + z terenu Gminy Biecz, na które zapraszany jest gość pragnący podzielić się swoimi umiejętnościami oraz wiedzą. Największe bariery, zdaniem organizacji pozarządowych to bariery finansowe (uzależnienie realizacji od pozyskania środków finansowych) i transportowe (konieczność organizacji transportu do miejsc wykluczonych komunikacyjnie) oraz stereotypy starości, którym najbardziej ulegają sami seniorzy, a także brak zaplecza lokalowego.

Jeśli chodzi o **ofertę edukacyjną**, aż 91 gmin rozwija ofertę edukacyjną dla seniorów, bądź deklaruje wspieranie tworzenia takiej oferty. Oferta jest zróżnicowana i nie ogranicza się tylko do jednego typu kursów.

Najpopularniejszą ofertą edukacyjną jest organizacja kursów rozwijających zainteresowania np. kursy muzyczne, plastyczne, kursy tańca, rzemiosło artystyczne etc. (67% gmin ma ją w swojej ofercie), kursy komputerowe 47%, promocja i profilaktyka zdrowia - 40%, doradztwo prawne – 28%, kursy językowe- 12%, doradztwo finansowe – 11%. **Łącznie gminy zadeklarowały uczestnictwo 8 177 uczestników zajęć o charakterze edukacyjnym.**

Organizacje pozarządowe znacznie rzadziej deklarują prowadzenie zajęć edukacyjnych dla seniorów tj. 13 z 41 ankietowanych ma takie zajęcia w swojej ofercie. Zajęcia zazwyczaj są zróżnicowane, prowadzone często

w obrębie jednej organizacji, jak np. kursy komputerowe, językowe, w tym dla seniorów-obcokrajowców kursy języka polskiego, warsztaty przyrodnicze, artystyczne, kursy gotowania, z zakresu promocji i profilaktyki zdrowia, treningi pamięci, kursy rozwijające zainteresowania np. kursy muzyczne, plastyczne, kursy tańca, rzemiosło artystyczne, wykłady z prawa, finansów, wykłady o różnej tematyce (zdrowie, kultura, sztuka, nowe technologie, podróże, nauki o ziemi). Najbogatszą ofertę mają uniwersytety trzeciego wieku. **Łącznie w monitorowanym okresie 2400 seniorów uczestniczyło w zajęciach edukacyjnych oferowanych przez organizacje pozarządowe.**

Za największe bariery w przygotowaniu odpowiedniej dla osób starszych oferty edukacyjnej gminy wskazały jednoznacznie problem z transportem, niski poziom kompetencji cyfrowych seniorów, bariery finansowe, problemy zdrowotne oraz brak kadry przygotowanej do pracy z osobami starszymi, a także niedostosowanie treści i metod edukacyjnych do osób starszych, bariery społeczne i środowiskowe.

Organizacje pozarządowe podobnie jak gminy, wskazywały również najczęściej bariery finansowe (duży koszt organizacji działań (w tym znalezienie pomieszczeń), brak odpowiednich edukatorów przygotowanych do pracy z osobami starszymi, choć pojawiły się różne obserwacje:

szeroki wachlarz zainteresowań samych seniorów (duża liczba propozycji kierowanych do organizatorów) oraz osoby, zwłaszcza z wykształceniem podstawowym, które zakończyły swoją ścieżkę edukacyjną wiele lat temu (50 - 70), obawiają się kontaktu z edukacją, a zwłaszcza z urządzeniami cyfrowymi. Boją się, że nie podolają wyzwaniu, więc ich unikają.

Pokazuje to, jakie są różnice pomiędzy seniorami aktywnie działającymi, a tymi zupełnie wykluczonymi oraz jak duża jest rozpiętość potrzeb edukacyjnych samych seniorów, co powinno skłaniać do przygotowania zróżnicowanej oferty edukacyjnej dla nich.

91 gmin deklaruje rozwijanie **oferty kulturalnej** dla osób starszych. Ale i w tym segmencie, podobnie jak w przypadku działań integracyjnych i międzypokoleniowych najczęściej są to wydarzenia „akcyjne” zarówno w zakresie organizacji wyjazdów do kin, muzeów czy teatrów oraz organizacji życia kulturalnego „na miejscu” jak koncerty, festiwale, wieczorki poetyckie czy literackie, wystawy prac lokalnych artystów czy przedstawienia teatralne i kabaretowe. Znajduje to odzwierciedlenie w działalności grup nieformalnych promujących kulturę, w których aktywnie działają seniorzy. Kluby książki aktywnie działają na terenie 20 gmin, kluby dyskusyjne – 14 gmin, kluby miłośników filmów -7 gmin i kółka teatralne -14 gmin. Role organizatorów życia kulturalnego pełnią też organizacje pozarządowe, a 45 gmin wskazuje, że taką rolę swoistych animatorów kultury pełnią na ich terenie Koła Gospodyń Wiejskich, Związki emerytów i rencistów, Uniwersytety Trzeciego Wieku, Kluby seniora oraz lokalne stowarzyszenia a także grupy muzyczne i zespoły ludowe. Działań długofalowych jest jednak niewiele przez co stała oferta kulturalna jest raczej skromna.

Oto niektóre z inicjatyw warte wskazania, charakteryzujące się myśleniem długofalowym w projektowaniu działań na rzecz projektowania oferty kulturalnej:

- Gminna Akademia Seniora oferuje szeroki zakres działań, które mają na celu aktywizację osób starszych oraz wzbogacenie ich życia społecznego i kulturalnego. Oprócz zajęć stacjonarnych, organizowane są również wyjazdy tematyczne, podczas których seniorzy mają okazję odwiedzić kina, muzea oraz inne miasta, aby zgłębić ich historię i kulturę (gmina Biskupice).
- Makowskie Centrum Kultury oferuje ogromną paletę filmów, spektakli i koncertów, uwzględniając ulgowe bilety dla seniorów.
- Tuchowscy Seniorzy to aktywna, nieformalna grupa działająca przy Domu Kultury w Tuchowie. Uczestniczą w życiu kulturalnym, edukacyjnym i integracyjnym gminy. W 2024 r. zorganizowano 29 wydarzeń dla seniorów, takich jak wycieczki, koncerty, warsztaty, wyjazdy do teatru, spotkania edukacyjne. Seniorzy sami inicjują działania – powstały m.in. zespół śpiewaczy i kabaret.
- Przy klubie seniora funkcjonuje senioralny Teatr Piątej Pory Roku, który angażuje mężczyzn równie aktywnie jak kobiety (Radłów, pow. tarnowski).

Deklarowana liczba osób starszych będących uczestnikami wydarzeń dostępnych w ramach oferty kulturalnej w gminach to 13 508.

Na 41 ankietowanych organizacji pozarządowych 39% deklaruje prowadzenie działań z zakresu kultury na rzecz osób starszych. Najczęściej jednak oferta ograniczona jest do organizacji wyjazdów do kin, teatrów, muzeów. Niezwykle rzadko pojawiają się działania wspierające aktywne uczestnictwo w kulturze, jak np. wystawy prac seniorów promujące ich działalność amatorską (malarstwo, fotografia, rękodzieło), kluby dyskusyjne, kluby filmowe, kluby książki i dotyczą one głównie miast. Najbogatszą i najbardziej kompleksową ofertę mają UTW. W latach 2023 - 2024 Sądecki UTW zorganizował 20 wykładów dot. historii, kultury, sztuki, literatury – spotkań z autorami, historykami, animatorami kultury, artystami, wykładowcami akademickimi. Oprócz wykładów i w/w warsztatów artystycznych dla seniorów odbywają się spotkania Dyskusyjnego Klubu Filmowego, spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki. **Łącznie, w monitorowanym okresie 1896 osób starszych objęto ofertą z zakresu kultury.**

Małopolskie instytucje kultury coraz częściej włączają się w przygotowywanie oferty dla seniorów. Organizują wydarzenia dla seniorów w ramach ogólnopolskiej akcji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Weekend seniora z kulturą”, która ma na celu zachęcenie osób starszych do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym. Biorą też aktywny udział w Festiwalu Kultury Wrażliwej organizowanym przez Województwo Małopolskie w ramach programu Małopolska. Kultura wrażliwa *Festiwalu Kultury Wrażliwej*. Często też wychodzą z ofertą warsztatów dla seniorów, czy organizują akcje włączające osoby starsze w kulturę oferując np. zniżkowe bilety na Kartę Seniora, prowadzą też działania dostępnościowe, jak np. Centrum Sztuki Mościce z Tarnowa przygotowuje ulotki z informacjami o wydarzeniach dużą czcionką, tak aby osoby starsze nie miały trudności z odczytaniem, ale też jest to sposób na dotarcie do większej liczby starszych odbiorców i zachęcenie ich do udziału w wydarzeniu. W monitorowanym okresie w Muzeum Etnograficznym im. S. Udzieli w Krakowie prowadzone były warsztaty i oprowadzania kuratorskie po wystawach czasowych z tłumaczeniem na polski język migowy dla Klubu Głuchego Seniora. Seniorzy z niepełnosprawnościami uczestniczyli także w działaniach warsztatowych realizowanych w ramach projektu „Być dla każdego”, gdzie przedział wiekowy uczestników mieścił się pomiędzy 30 a 80 rokiem życia. Pracownicy Muzeum Lotnictwa oraz instytucji współpracujących w ramach projektu „My, latający ludzie” – zapis wspomnień seniorów polskiego lotnictwa przeprowadzają i rejestrują wywiady ze starszymi osobami związanymi ze środowiskiem lotniczym. Muzeum Tatrzańskie w 2024r. kontynuowało formę aktywnych spotkań skierowanych do osób starszych w pt. Brydź z Kornelem Makuszyńskim. Wojewódzka Biblioteka Publiczna nieustannie prowadzi szeroko zakrojoną akcję z zakresu edukacji cyfrowej i obywatelskiej w ramach projektu *Szkoła @aktywnego Seniora*, pracując w sposób ciągły nad zmianą stereotypu starości.

Natomiast inaczej sytuacja wygląda w przypadku **aktywizacji grup biernych**, zwłaszcza mężczyzn. Ankietowane gminy, na pytanie o ofertę nakierowaną na aktywizację i integrację społeczną mężczyzn, udzielały odpowiedzi negatywnej (96 gmin), z czego 62 gminy zadeklarowały chęć utworzenia w przyszłości miejsca integracji dla mężczyzn. Posiadanie oferty skierowanej do mężczyzn zadeklarowało 23 gminy.

Pośród gmin, które wskazały inicjatywy faktycznie podejmowane z myślą o mężczyznach:

- Zajęcia gry w brydża -1 raz w tygodniu w Domu Ludowym w Bibicach.
- Przy klubie seniora w miejscowości Radłów (pow. tarnowski) funkcjonuje senioralny Teatr Piątej Pory Roku, który angażuje mężczyzn równie aktywnie jak kobiety, podobnie jak klub karciany angażujący głównie mężczyzn.
- Spotkania otwarte dla przedstawicieli płci męskiej, które mają na celu rozpoznanie potrzeb seniorów z zakresu aktywnego udziału w życiu społecznym Gminy Ciężkowice oraz organizowanie takich uroczystości jak dzień mężczyzn, dzień ojca, imieniny oraz potańcówek, zabaw dla seniorów, na które zapraszani są mężczyźni oraz kobiety po 60 roku życia z Gminy Ciężkowice, zajęcia w Klubach Seniora np. warsztaty stolarskie.

Sukcesy

- ▶ 91 gmin rozwija ofertę edukacyjną dla seniorów.
- ▶ 91 gmin deklaruje rozwijanie oferty kulturalnej dla osób starszych.
- ▶ 109 gmin rozwija i wspiera na różnorodne inicjatywy pokoleniowe i międzypokoleniowe.
- ▶ 83% ankietowanych NGO organizuje / wspiera wydarzenia i inicjatywy dla seniorów promujące integrację pokoleniową i międzypokoleniową.
- ▶ Łącznie podjęto 1108 inicjatyw promujących integrację pokoleniową i międzypokoleniową.
- ▶ W zajęciach edukacyjnych łącznie wzięło udział ok. 10 000 osób starszych.
- ▶ Z oferty kulturalnej łącznie skorzystało ok. 15 000 osób starszych.

Problemy

- ▶ Brakuje wzorca, jak przygotować ofertę kulturalną dla mniejszych ośrodków.
- ▶ Brak konsultacji z seniorami w procesie przygotowywania stałej oferty edukacyjnej i kulturalnej.
- ▶ Niewystarczająca w stosunku do potrzeb oferta edukacji ciągłej, nastawionej na podniesienie kompetencji kluczowych i kształtowanie postaw uczenia się przez całe życie.
- ▶ Niedostosowana oferta edukacyjna do poziomu wykształcenia seniorów.
- ▶ Lęk przed zajęciami edukacyjnymi wśród seniorów z wykształceniem podstawowym i zawodowym, którzy dawno temu zakończyli edukację i obawiają się, że sobie nie poradzą na zajęciach.
- ▶ Mała liczba animatorów lokalnych społeczności, nastawionych na pracę z osobami biernymi i wykluczonymi społecznie.
- ▶ Mała liczba edukatorów i animatorów kultury przygotowanych do pracy z osobami starszymi.
- ▶ Niedostosowanie treści i metod edukacyjnych do możliwości osób starszych.
- ▶ Bariery transportowe, cyfrowe i finansowe utrudniające uczestnictwo seniorów w zajęciach edukacyjnych i wydarzeniach kulturalnych.

Kierunek interwencji 2. Poprawa dostępności oferty rekreacyjno-turystycznej dla osób starszych

Małopolska posiada niezwykle zasoby kulturowe i przyrodnicze, co daje możliwość rozwoju zróżnicowanej oferty obejmującej elementy kultury, historii, rozrywki i aktywnego wypoczynku. W ramach kierunku interwencji zaprogramowano działania wzmacniające rozwój oferty aktywności fizycznej, promocję aktywnego spędzania czasu wolnego oraz rozwój oferty turystycznej pod kątem potrzeb starszego odbiorcy. Szczególnie ważne są działania z zakresu dostępności osób starszych i ze szczególnymi potrzebami, dlatego też istnieje konieczność rozbudzenia zainteresowania branży turystycznej i organizacji społecznych kreowaniem turystyki społecznej, która ma szansę stać się ważną gałęzią srebrnej gospodarki.

▶ Wykaz zadań i rekomendacji monitorowanych w okresie sprawozdawczym 2023-2024

Kierunek interwencji	Zadanie
2. Poprawa dostępności oferty rekreacyjno-turystycznej dla osób starszych	Zadanie 1. Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym w zakresie turystyki pn. „Małopolska Gościinna”
	Zadanie 2. Rekreacja i korzystanie z dóbr kultury w Małopolsce z udziałem internetowych źródeł wiedzy
	Rekomendacja 1. Promowanie aktywności fizycznej osób starszych

Wnioski:

- ▶ Systematycznie zwiększa się świadomość instytucji na temat znaczenia aktywności fizycznej osób starszych, a co za tym idzie konieczność projektowania ofert aktywnego spędzania czasu wolnego, w tym zajęć z aktywności fizycznej i aktywności turystycznej pod kątem potrzeb i możliwości osób starszych.
- ▶ Rozpoczęto działania mające na celu kompleksową weryfikację poziomu dostępności oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami w ramach otwartego konkursu ofert w obszarze turystyki i krajoznawstwa pn. „Małopolska Gościńska”.
- ▶ Popularyzuje się i poszerza oferty z zakresu turystyki regionalnej połączonej z poznaniem dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego Małopolski wśród seniorów dzięki portalom internetowym prowadzonym przez WM: Visitmalopolska i Malopolska To Go.
- ▶ Rośnie popularność wyjazdów integracyjnych wśród seniorów, jako leku na samotność
- ▶ Rozbieżności pomiędzy ofertą aktywności fizycznej (regularne zajęcia i duże imprezy sportowe) dla osób starszych dostępnej w ośrodkach miejskich i wiejskich.
- ▶ Niewystarczająca liczba profesjonalnych instruktorów potrafiących pracować z osobami starszymi.
- ▶ Niewystarczające dostosowanie sprzętu sportowego i obiektów sportowych do potrzeb osób starszych.
- ▶ Wciąż niskie zaangażowanie gmin w promowanie aktywności fizycznej osób starszych – aż 77 gmin na 119 ankietowanych nie ma żadnej oferty promującej aktywność fizyczną osób starszych.
- ▶ Oferta turystyczna niedostosowana do potrzeb osób starszych - na „rynku” jest dużo podmiotów zainteresowanych realizacją projektów zakładających aktywizację tej grupy poprzez udział w wycieczkach turystyczno-krajoznawczych, przy jednoczesnym znacznie mniejszym zainteresowaniu w podejmowaniu działań mających na celu tworzenie atrakcji/obiektów turystycznych dostępnych dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób starszych, czy znoszenie barier w dostępie np. do szlaków/atrakcji turystycznych dla osób ze szczególnymi potrzebami, m.in. poprzez organizowanie akcji dedykowanych tej grupie odbiorców oferty turystycznej, mapowanie szlaków/atrakcji turystycznych, które mogą stać się dostępne dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- ▶ Niewystarczająca informacja na temat dostępności danego obiektu/trasy turystycznej etc. dla osób ze szczególnymi potrzebami tj. brakuje rzetelnej informacji, czy obiekt jest dostępny i jaki klient może bez problemu z niego skorzystać. Ważna w tym zakresie jest także edukacja gestorów atrakcji turystycznych i przewodników.

Zadanie 1: Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w ramach otwartego konkursu ofert w obszarze turystyki i krajoznawstwa pn. „Małopolska Gościńska”

Podjęte działania mają na celu propagowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego wśród seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz innych grup odbiorców turystyki społecznej, poprawa dostępności oferty rekreacyjno-turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób w wieku emerytalnym w celu aktywizacji społecznej, zwiększenie dostępności turystyki oraz zapewnienie osobom z różnymi niepełnosprawnościami możliwości udziału w rekreacji i wypoczynku na zasadzie równi z innymi osobami, popularyzacja dobrych rozwiązań w zakresie dostępnej turystyki.

W okresie sprawozdawczym 2023-2024 zaplanowano wsparcie działań z zakresu rozwoju turystyki społecznej w Małopolsce w ramach priorytetu „Rozwój oferty turystyki społecznej”.

W 2023 r. przyjęto do realizacji 6 zadań, w ramach których przygotowano i przeprowadzono wycieczki turystyczne/krajoznawcze dla seniorów oraz osób ze szczególnymi potrzebami. Wsparciem objęto 539 seniorów

W 2024 r. przyjęto do realizacji 10 zadań, w ramach których:

- przeprowadzono audyt turystyczny w obiektach drewnianych wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w Małopolsce (tj. 4 drewnianych kościołów w Dębnie Podhalańskim, Sękowej, Binarowej i Lipnicy Murowanej oraz 4 drewnianych cerkwi w Brunarach Wyżnych, Kwiatoniu, Owczarach i Powroźniku), pod kątem dostępności (architektonicznej, komunikacyjno-informacyjnej, cyfrowej

z uwzględnieniem m.in. barier architektonicznych w obiekcie oraz wokół niego, możliwości dotarcia do obiektu z wykorzystaniem transportu komunikacji zbiorowej lub komunikacji własnej, informacji na temat obiektu w internecie/innych środkach przekazu) dla osób ze szczególnymi potrzebami (zwłaszcza dla osób z niepełnosprawnościami (OzN), seniorów, rodziców z małymi dziećmi), wraz z rekomendacją udogodnień,

→ przygotowano i przeprowadzono wycieczki/spacery turystyczne/krajoznawcze po Małopolsce dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym dla seniorów. Wsparciem objęto 1129 osób.

Sukcesy

W 2024 r. zakres wsparcia rozszerzony został o działania mające na celu weryfikację poziomu dostępności oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami. Działania zapoczątkowane zostały poprzez audyt obiektów drewnianych wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. W 2025 roku zaplanowano wdrożenie wybranych rekomendacji z przeprowadzonego audytu.

Problemy

Zbyt mała liczba organizacji pozarządowych, które mogłyby zaangażować się w działania związane z dostosowaniem infrastruktury turystycznej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

Zadanie 2: Rekreacja i korzystanie z dóbr kultury w Małopolsce z udziałem internetowych źródeł wiedzy

Zwiększenie aktywności seniorów w obszarze turystyki regionalnej i połączonego z poznaniem dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego Małopolski, oraz aktywizacja osób starszych w zakresie rekreacji i poznawania lokalnej kultury stanowi ważny element włączenia społecznego, dlatego też tworzenie tras turystycznych przygotowanych przez i dla seniorów i ich promocja na portalach turystycznych ułatwia seniorom planowanie podróży zgodnie z ich potrzebami.

Pierwszy z portali to Visitmalopolska <https://Visitmalopolska.pl> oficjalny portal turystyczny prowadzony przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. Jest on skierowany zarówno do osób odwiedzających Małopolskę pierwszy raz, jak i mieszkańców poszukujących informacji o aktualnych wydarzeniach w regionie i atrakcjach turystycznych w swojej okolicy. Interesujące informacje znajdą tu osoby poszukujące różnorodnych aktywności – turystyki pieszej, rowerowej, śladami historii, kuchni, religii, a także sportów zimowych i ekstremalnych. Portal Visitmalopolska.pl to nie tylko najpiękniejsze miejsca w Małopolsce, ale też kompletna baza rekomendowanych adresów (m. in. noclegi, atrakcje turystyczne, gastronomia, blogi podejmujące tematykę regionalną). To skarbnica wiedzy i aktualnych danych oraz miejsce dające możliwości prezentacji oferty dla branży turystycznej.

Portal posiada zakładkę dla seniora, zawierającą propozycje tras turystycznych dostosowanych do potrzeb osób starszych podzielonych na sekcje: Aktywni Seniorzy w Małopolsce, Małopolska przyjazna seniorom, Srebrne Podróże po Małopolsce-naturalnie. Zawierają one propozycje jednodniowych i weekendowe wycieczek, trasy nordic-walking, wskazówki co do planowania podróży.

Portal Małopolska To Go powstał, aby inspirować Małopolan do odkrywania regionu – zarówno poprzez niedalekie podróże do miejsc dobrze znanych, jak i tych mniej oczywistych, wartych ponownego odwiedzenia lub do zupełnie nowych odkryć.

W 2024 roku podjęto decyzję o stworzeniu nowej strony internetowej portalu. Nowa treść koncentruje się na klarownym przekazie i atrakcyjnym przedstawieniu tras, artykułów oraz dodatkowych materiałów dostępnych na portalu. Celem było nie tylko precyzyjne opisanie oferty, ale także inspirowanie do odkrywania Małopolski poprzez angażujący język oraz komunikaty dopasowane do różnorodnych grup odbiorców. W efekcie powstała

strona internetowa wyposażona w zaawansowany system filtrowania, który umożliwia użytkownikom łatwe i precyzyjne dopasowanie spośród ponad 150 dostępnych tras tej najbardziej odpowiedniej do ich potrzeb.

W 2024 roku na portalu Małopolska To Go opublikowano 12 nowych tras, które odkrywają różnorodne aspekty regionu – od historycznych i kulturalnych, po przyrodnicze i literackie. Zrealizowano również kompleksową aktualizację 75 tras opublikowanych na portalu w latach 2017–2021. Działania te obejmowały uzupełnienie słów kluczowych i fraz wyszukiwania (SEO), dostosowanie alt tekstów dla grafik oraz weryfikację i aktualizację linków do polecanych obiektów. Dodatkowo, na stronę internetową przygotowano 10 artykułów opisujących wybrane fenomeny Małopolski, wzbogacając ofertę treści dla użytkowników portalu.

Portal Małopolska To Go aktywnie promowano podczas pięciu wyjątkowych wydarzeń, które odbyły się w 2024 roku:

- Festiwal N50 w Wieliczce – wydarzenie pełne inspiracji podróżniczych i odkryć regionalnych.
- Festival Navigator w Krakowie – miejsce spotkań miłośników eksploracji i świadomego podróżowania.
- Festiwal Etnomania w Wygieszowie – święto tradycji, kultury i rękodziela Małopolski.
- Festiwal Miejsc i Podróży Geografica w Krakowie – wydarzenie dedykowane odkrywcom i entuzjastom podróży.
- V Forum Metropolii Krakowskiej w Tomaszowicach – przestrzeń wymiany doświadczeń i prezentacji innowacyjnych projektów w regionie.

Obecność na tych wydarzeniach pozwoliła na promocję portalu wśród szerokiego grona odbiorców, w tym grup senioralnych, zachęcając ich do odkrywania Małopolski oraz korzystania z bogatej oferty tras i materiałów dostępnych na stronie

Sukcesy

Stopniowo od 2024 roku wzrastająca popularność strony internetowej malopolskatogo.pl oraz profilu w mediach społecznościowych wśród różnych grup odbiorców. Dodatkowo udało się nawiązać relacje z Małopolską Organizacją Turystyczną, co w przyszłości pozwoli na podpisanie formalnej współpracy i poszerzy grupy docelowej o odbiorców mniej korzystających z mediów społecznościowych, a wybierających sieci punktów informacyjnych MOT.

Rekomendacja 1. Promowanie aktywności fizycznej osób starszych

Niezwykle ważne jest wykształcenie w pokoleniu 60+ potrzeby dbania o własne zdrowie, umiejętności zarządzania własnym zdrowiem poprzez budowanie dobrej kondycji fizycznej i psychicznej, zrozumienie potrzeby ruchu i jego znaczenia w podtrzymaniu sprawności fizycznej i psychicznej, w tym wzrost wiedzy na temat bezpiecznych form aktywności fizycznej dla osób starszych.

Na 119 ankietowanych gmin 43 organizuje bądź wspiera organizację dużych wydarzeń sportowych promujących aktywność fizyczną osób starszych. Są to zarówno wydarzenia cykliczne dedykowane osobom starszym, jak i wydarzenia skierowane do ogółu mieszkańców, w których osoby starsze biorą udział. Warte wspomnienia są: np. „Marszobiegi Seniora” w Dębnie, Gorlicka Spartakiada Seniorów, Senioriada zimowa - zawody dla seniorów, coroczne wydarzenie gromadzące ok. 500 osób w Rabce Zdroju, Olimpiada senioralna organizowana przez Małopolskie Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej i Sportu w Krakowie, czy Międzypokoleniowy marszobieg po zdrowie organizowany przez Gminę Gdów wspólnie ze Stowarzyszeniem MANKO połączony z wykładem dotyczącym roli aktywności fizycznej w poprawie kondycji zdrowotnej osób starszych. Na terenie 8 gmin odbywają się corocznie seniorady (zarówno zimowe, jak i letnie), obejmujące różne dyscypliny sportu. Senioriada jest traktowana nie tylko jako forma rywalizacji sportowej, ale również jako sposób na aktywne spędzanie czasu wolnego oraz budowanie wspólnoty lokalnej i integrację środowiska seniorskiego. Warte odnotowania są turnieje bowlingowe dla seniorów organizowane w ramach działalności Klubu Seniora, przy współpracy z Miejskim Centrum Kultury w Radłowie, organizowane średnio 2 razy w kwartale, w których bierze udział ok 50 osób. W gminie Koniusza odbywają się rozgrywki drużynowe seniorów w każdy weekend. Do innych aktywności należą najczęściej rajdy piesze i rowerowe, spacerzy Nordic Walking oraz wydarzenia sportowe

o charakterze gminnym czy powiatowym, bądź ogólnopolskie i międzynarodowe imprezy sportowe, w których seniorzy biorą aktywny udział, jak np. Międzynarodowy Bieg Uliczny po Ziemi Makowskiej, Winter Classic Bieg Podhalański, Międzynarodowy Spływ Kajakowy na Dunajcu, Nowy Targ Road Challenge, Turbacz Summer Trail czy Małopolski Wyścig Górski.

Na terenie 42 gmin odbywają się regularne zajęcia z aktywności fizycznej dla osób starszych. Najczęściej są one organizowane przez Gminne Centra Kultury i Sportu, Kluby seniora czy Dienne Domy Senior+. Zajęcia odbywają się zarówno na salach gimnastycznych, basenach, jak i na świeżym powietrzu. Najczęściej są to zajęcia typu: pilates, zajęcia taneczno-ruchowe, zdrowy kręgosłup, gimnastyka dla seniorów, aquaerobic, joga, ćwiczenia ogólnousprawniające. Zajęcia ruchowo-rehabilitacyjne należą jednak do rzadkości, a jeśli są prowadzone to w ramach Dziennych Domów Senior+.

W ramach realizacji zadania pn. „Prowadzenie Dziennego Domu Senior+” – zajęcia ruchowo-rehabilitacyjne, podzielone na zajęcia w formie gimnastyki codziennej wykonywanej przez wszystkich obecnych na zajęciach seniorów, oraz gimnastyka w formie zajęć na sali rehabilitacyjnej dla seniorów bez przeciwwskazań, szereg ćwiczeń na przyrządach gimnastycznych, materacach, drabinkach, piłkach, rotorach, dostosowanych do możliwości poszczególnych seniorów. Kilka gmin zadeklarowało prowadzenie regularnych, cotygodniowych zajęć z elementami rehabilitacji przez Kluby seniora - gimnastyka dla seniorów prowadzona przez trenera, masaże lecznicze i zabiegi rehabilitacyjne przez wykwalifikowaną kadrę oraz fizjoterapia z elementami kinezyterapii. Regularne zajęcia były też organizowane w ramach realizowanych projektów czy pozyskanych grantów. W ramach projektu socjalnego "Aktywny Senior" zorganizowane są zajęcia pilatesu skierowanego dla seniorów, zajęcia odbywają się 2 razy w miesiącu, średnio uczestniczy 15 osób. W 2024 r. realizowany był Projekt socjalny „Siła Seniora” przez pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wolbromiu. Przeznaczony był dla osób powyżej 60 roku życia zamieszkujących na terenie Miasta i Gminy Wolbrom. Celem projektu było wspieranie osób starszych poprzez rozwijanie ich umiejętności, integrację społeczną oraz promowanie aktywności fizycznej, zdrowego stylu życia. Centrum Kultury Gminy Biskupice zorganizowało cykl spotkań pod nazwą "Gimnastyka dla seniora", mający na celu promowanie aktywności fizycznej wśród osób starszych. Program został zaprojektowany z myślą o potrzebach seniorów, uwzględniając ich możliwości fizyczne i zdrowotne. Ćwiczenia są prowadzone przez wykwalifikowanych instruktorów, co zapewnia bezpieczeństwo i profesjonalizm podczas zajęć.

Daje się jednak wciąż zauważyć ogromna przewaga ośrodków miejskich nad wiejskimi w zakresie dostępności do oferty aktywności fizycznej i jej różnorodności dla osób starszych.

Na pytanie w jaki sposób gmina wspiera aktywność fizyczną osób starszych, najczęściej padały odpowiedzi: rozbudowuje/udostępnia infrastrukturę sportową typu: "Siłownia pod chmurą", ścieżki rowerowe i spacerowe, tętnie solankowe, oferuje zniżki na zajęcia dla seniorów organizowanych w Centrach Kultury i Sportu czy, dofinansowuje wydarzenia z budżetu gminy oraz promuje je w mediach społecznościowych i lokalnej prasie. Gminy nie prowadzą działań zachęcających osoby starsze bierne i niezrzeszone w organizacjach do aktywności fizycznej.

Ankietowane organizacje pozarządowe także deklarują posiadanie oferty w zakresie aktywności fizycznej dla osób starszych (24 z 41 ankietowanych) z czego zdecydowana większość organizuje bądź współorganizuje cykliczne zajęcia sportowe w halach sportowych i na świeżym powietrzu typu fitness, joga, gimnastyka z elementami rehabilitacji dla seniorów, basen, spacer nordic-walking.

W prowadzonych przez fundację placówkach Klub Seniora i Dzienny Dom Pobytu w Gorlicach codziennie (gimnastyka), lub kilka razy w tygodniu odbywają się różnego rodzaju aktywności sportowe. Są to zajęcia na sali gimnastycznej, spacer, gimnastyka na krzesłkach, itp. Stowarzyszenie Diabetyków w Podegrodziu prowadzi warsztaty profilaktyczno-sprawnościowe: fitness lub pilates 2 razy w ciągu roku po 10 zajęć, zajęcia na basenie: 1 raz w roku. - ok. 16 uczestników. Najbardziej kompleksową ofertę posiadają uniwersytety trzeciego wieku: W latach 2023-24 Sądecki UTW zrealizował dzięki pozyskanym środkom projektowym łącznie 37 grup cyklicznych zajęć ruchowych (m.in. gimnastyka na sali, na basenie, taniec, lekkoatletyka). Zajęcia odbywały się w cyklach trwających po 2-3 miesiące. Dla każdej z grup (średnio 20-25 osób) odbyło się 10-14 jednogodzinnych zajęć. Wszystkie grupy były prowadzone przez profesjonalnych trenerów posiadających doświadczenie w pracy z os. starszymi. Na zajęcia wynajęte zostały sale o odpowiednim standardzie i wyposażeniu w dogodnej lokalizacji - łatwy dojazd komunikacją miejską, bezpłatny parking. Zajęć gimnastycznych prowadzonych pod okiem doświadczonych trenerów przeszkolonych do pracy z osobami starszymi zadeklarowało 16 organizacji, w tym w kilku przypadkach byli to fizjoterapeuci. Gimnastyka ogólno-usprawniająca dla 12-15 seniorów pod kierunkiem rehabilitantki, raz w tygodniu w miesiącach jesienno-zimowych, a wiosną w plenerze nordic- walking (Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Wieradów "RAZEM" z Olkusza); systematyczne zajęcia z rehabilitantką (2 x w miesiącu) - wyjazdy na basen do Łatoszyna - (Stowarzyszenie Mój Szybnik), zajęcia z fizjoterapeutami w zakresie gimnastyki i marszów z kijami oraz zajęcia taneczne. (Małopolski Okręgowy Oddział PCK) gimnastyka dla seniorów - zajęcia fizjoterapii dla uczestników Dziennego Domu Seniora "Zacisze (Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno - Gospodarczego „KLUCZ” z Kolbarku), cykl zajęć "Zdrowy kręgosłup" - ćwiczenia w hali dla ok. 20 osób pod okiem trenerki posiadającej doświadczenie w pracy z osobami starszymi. (Fundacja Tarnowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego).

W mniejszym stopniu organizacje przygotowują wydarzenia sportowe z udziałem osób starszych bądź wydarzenia promujące aktywność fizyczną wśród osób starszych (np. biegi, spartakiady, zawody sportowe, olimpiady etc.) Na pytanie o inicjatywy w zakresie wydarzeń sportowych, tylko 7 organizacji pozarządowych wykazało konkretne inicjatywy, jak udział seniorów w krwiobiegu (bieg promujący PCK i krwiodawstwo), Bieg po zdrowie, udział w ogólnopolskich w seniorskich. Reszta ogranicza się do zachęcania seniorów do udziału w imprezach sportowych organizowanych przez miasto, gminę etc. Co do zasady organizacje, pomimo deklaracji, nie promują dużych imprez sportowych z udziałem seniorów.

Najbardziej atrakcyjne formy aktywności fizycznej dla osób starszych zdaniem organizacji to spacer i lekka gimnastyka połączona z elementami rekreacji i integracji.

Gimnastyka dla osób w tym wieku czyli trochę rozciągania, trochę kondycji i trochę relaksu (Stowarzyszenie Obrony Praw Seniorów ZWARTA BRAC), proste ćwiczenia prowadzone przez osobę, do której seniorzy mają zaufanie, wycieczki z elementami rekreacji, wycieczki edukacyjno-integracyjne, połączone z rekreacją i krajoznawstwem. Również wyjazdy na różnorakie warsztaty z dziedzictwa kulturowego połączone ze zwiedzaniem zabytków, wystaw (Stowarzyszenie Przyjaciół Wsi Sędziszowa i Okolic).

Drugą, ważną gałęzią aktywności fizycznej osób starszych jest aktywność w zakresie turystyki. Aż 95 gmin zadeklarowało wsparcie dla osób starszych w tym obszarze. Najczęściej w formie dopłat do wycieczek krajoznawczych (autokarowych czy pieszych), górskich, rowerowych (najczęściej jednodniowych) organizowanych przez stowarzyszenia. Organizatorem wypraw turystycznych są też Gminne Ośrodki Kultury - są to najczęściej wycieczki jednodniowe, lokalne, przeważnie o charakterze edukacyjnym. Pojawiły się również pojedyncze inicjatywy gmin zachęcające osoby starsze do aktywności turystycznej i aktywnego spędzania czasu wolnego, jak np. dotacje do wczasów rehabilitacyjnych, zakup i bezpłatne wypożyczanie rowerów elektrycznych dla seniorów, nagroda dla najstarszego uczestnika wyprawy w Beskid Wyspowy wyjście na Urbaną Górę, czy

przygotowanie tras nordic walking z myślą o osobach starszych tj. tablice z opisami, oznaczenia na trasach, a także zbudowanie siłowni plenerowych w każdym sołectwie na terenie gminy. Gminy wskazują też na udzielanie dotacji dla organizacji pozarządowych, które są wykorzystywane w ramach zadań określonych w ofercie turystycznej. Sposób, w jaki gminy docierają do osób starszych z informacją o propozycjach tras turystycznych, wyjazdach, propozycjach aktywnego spędzania czasu wolnego to najczęściej media społecznościowe, dedykowana zakładka na stronie internetowej, facebook, plakaty/informacje rozwieszone na tablicach ogłoszeń, punkty informacyjne w siedzibie urzędów gmin, informacje/ogłoszenia w kościele. Rzadziej gminy wskazywały na przekazywanie informacji za pośrednictwem sołtysów, opiekuna/animatora w klubów seniora, zarządów osiedli, umieszczanie ogłoszeń w prasie lokalnej, w bibliotece publicznej, czy w siedzibie klubu seniora i Dziennego domu seniora.

Gmina Wadowice posiada elektroniczne informatory ustawione przy przystankach i dworcu a także poprzez wersję papierową informatora (książeczka kieszonkowa). Nieliczne gminy posiadające koordynatora ds. seniorów, wskazują, że on jest najczęściej takim źródłem informacji. (np. w gminie Szerzyny powołany jest Referat Kultury, Sportu, Turystyki, Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi i Seniorami).

Ponad 80% ankietowanych organizacji pozarządowych deklaruje, że promuje / organizuje / wspiera aktywność turystyczną seniorów. Są to najczęściej wyjazdy jednodniowe i najczęściej połączone są z edukacją, kulturą i działaniami międzypokoleniowymi.

Na przykład Fundacja Na Rzecz Wspierania Osób Niepełnosprawnych "Wyjdz z Domu" w każdym roku organizuje wycieczki i wyjazdy dla seniorów. Są one raczej jednodniowe, połączone z różnymi formami edukacji i promocji wolontariatu, średniorocznie jest to 10 różnych tego typu wydarzeń krajowych i międzynarodowych, w tym w ramach projektów ERASMUS+. Rocznie uczestniczy w nich około 160 osób. Akcja "Dzierganie na Polanie" łączy kilka celów między innymi integrację międzypokoleniową i spacer turystyczne (Stowarzyszenie Rozwoju Podtatrza). Organizowanie głównie jednodniowych wyjazdów krajoznawczych połączone ze spacerami lub warsztatami i zwiedzaniem - średnio 3 wyjazdy w ciągu roku - liczba uczestników: średnio 30 osób (Regionalne Stowarzyszenie Diabetyków w Podegrodziu).

Wśród aktywności turystycznej wymieniane są wyjazdy terapeutyczne, wędrowki górskie, wyjazdy edukacyjne, krajoznawcze połączone z plenerami fotograficznymi, a także wyjazdy autokarowe do miejsc atrakcyjnych turystycznie w kraju i za granicą, organizowane średnio przynajmniej raz w roku.

Aby zachęcić seniorów do turystyki Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze przyznaje odznakę turystyczną "Turysta senior". Odznaka posiada 3 stopnie i przyznawana jest za odbycie określonej liczby wycieczek. Turystyka seniorów staje się też ważną gałęzią gospodarki. W 2023 roku Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku zorganizowała FORUM TURYSTYKI SENIORALNEJ w Krakowie-Łagiewnikach. O potencjale rozwojowym srebrnej turystyki świadczy opinia jednej z organizacji pozarządowych: „Wyjazdy grupowe przeżywają swoisty renesans. Osoby starsze kończąc jeden wyjazd już pytają o następny, bo jak mi tłumaczą, nie chodzi o to, by iść do biura i wykupić wycieczkę, ale o to by pobyć ze znajomymi czy przyjaciółmi, wtedy nikt nie czuje się samotny. A samotność to największy wróg emerytów.

Sukcesy

- ▶ 95% gmin wspiera aktywność turystyczną seniorów.
- ▶ 58% organizacji pozarządowych posiadają ofertę zajęć z aktywności fizycznej dla seniorów.
- ▶ 80% organizacji pozarządowych wspiera aktywność turystyczną seniorów.

Problemy

Główne, zdiagnozowane przez gminy i organizacje pozarządowe **przyczyny niskiej aktywności fizycznej** seniorów grupują się wokół dwóch czynników. Pierwszym jest nieprzyjazne środowisko niesprzyjające promowaniu aktywności fizycznej i tu najczęściej wymieniane są:

- ▶ brak odpowiedniego przystosowania sprzętu sportowego i obiektów sportowych dla osób starszych,
- ▶ za mało inicjatyw aktywizujących osoby starsze,
- ▶ niedostateczna oferta dostosowana do możliwości osób starszych,
- ▶ słaba stała oferta dostępna blisko miejsca zamieszkania (zwłaszcza poza miastami),
- ▶ niskie i niewystarczające finansowanie animatorów aktywności,
- ▶ trudności w znalezieniu instruktorów przeszkolonych do prowadzenia zajęć dla seniorów,
- ▶ niedostateczne wsparcie finansowe ze strony gmin w zakresie udziału seniorów w odpłatnych zajęciach,
- ▶ bariery architektoniczne,
- ▶ niedostateczny dostęp osób starszych do informacji o wydarzeniu,
- ▶ bariery transportowe, zwłaszcza w odniesieniu do obszarów wiejskich,
- ▶ brak wsparcia od rodziny czy znajomych,
- ▶ brak zachęt społecznych i promowania aktywności fizycznej wśród seniorów.

Drugim czynnikiem hamującym aktywność fizyczną osób starszych są bariery i ograniczenia po stronie samych seniorów, które, zdaniem ankietowanych gmin i organizacji pozarządowych najczęściej ogniskują się wokół:

- ▶ zły stan zdrowia,
- ▶ bariery finansowe,
- ▶ bariery wynikające ze stereotypów związanych ze starzeniem się, co powoduje: brak motywacji, strach przed kontuzją, brak poczucia własnej wartości, izolacja społeczna, brak nawyku aktywności,
- ▶ brak grupy rówieśniczej,
- ▶ brak świadomości znaczenia aktywności fizycznej.

Organizacje pozarządowe podkreślały jeszcze jeden aspekt ważny z punktu widzenia organizatora zajęć tj. brak informacji o stanie zdrowia seniorów co powoduje, że organizator nie wie czy osoba może wziąć udział w zajęciach i będą one dla niej bezpieczne. Natomiast gminy zwracają uwagę na czynnik, który dotyka rolników czyli praca fizyczna w gospodarstwach rolnych seniorów.

Według ankietowanych organizacji i gmin **barierą w uczestnictwie seniorów w turystyce** są środki finansowe na tego typu aktywności i trudność z dotarciem informacji o ofercie turystycznej do seniorów przez wzgląd na ich wykluczenie cyfrowe. Ale zwracaj też uwagę na jakość oferty turystycznej:

- trasy turystyczne często nie są dostosowane do osób z mniejszą sprawnością fizyczną – zbyt długie, wymagające, bez możliwości odpoczynku;
- niedostosowanie bazy noclegowej: brak udogodnień takich jak windy, poręcze, łazienki dostosowane do osób z ograniczeniami ruchowymi;
- niska specjalizacja organizatorów wyjazdów w zakresie oferty dla seniorów;
- brak możliwości finansowania asystentów towarzyszących i wspierających seniorów w podejmowaniu aktywności wraz z zapleczem technicznym (np. samochód asystencki, do transportu

- osób z ograniczoną mobilnością), brak sprzętu specjalistycznego (np. moduły z silnikami elektrycznymi do wózków inwalidzkich. Bardzo ważnym problemem jest dostęp do centrów zabytkowych. Zakaz wjazdu postoj autobusów do centrum skutkuje tym, że osoby o ograniczonej sprawności nie mogą dostać się do obiektów znajdujących się w tych centrach;
- ze strony seniorów strach nad pokonaniem dłuższej trasy, (powinny być trasy krótsze lub z miejscem na wypoczynek, pomoc np. pielęgniarce);
 - niedostateczna oferta regularnej aktywności fizycznej i brak odpowiedniej infrastruktury dostosowanej do możliwości osób starszych, zwłaszcza na obszarach wiejskich;
 - oferta turystyczna niedostosowana do potrzeb osób starszych i ze specjalnymi potrzebami;
 - niska świadomość osób starszych znaczenia aktywności fizycznej dla poprawy stanu zdrowia.

Kierunek interwencji 3. Zwiększenie roli osób starszych w życiu publicznym

Na tworzenie warunków zwiększających aktywność obywatelską, obok działań skierowanych na poprawę wizerunku osób starszych i walkę ze stereotypem starości wpływa także budowanie potencjału organizacji działających w obszarze wsparcia osób starszych i organizacji zrzeszających seniorów. Zadania realizowane w ramach kierunku interwencji skupiały się na promowaniu aktywnej roli seniorów w życiu publicznym i poszukiwaniu możliwości zwiększenia tego udziału poprzez szerszą partycypację i rzecznictwo osób starszych.

► Wykaz zadań i rekomendacji monitorowanych w okresie sprawozdawczym 2023-2024

Kierunek interwencji	Zadanie
3. Zwiększenie roli osób starszych w życiu publicznym	Zadanie 1. Małopolski Kongres Srebrnej Gospodarki
	Zadanie 2. Małopolska Rada ds. Polityki Senioralnej
	Zadanie 3. Małopolski Plebiscyt „Poza Stereotypem – Seniorka i Senior Roku”
	Zadanie 4. Budowanie potencjału partnerów i organizacji społeczeństwa obywatelskiego dla wsparcia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
	Rekomendacja 1. Profesjonalizacja organizacji senioralnych w zakresie pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania na rzecz projektów społecznych
	Rekomendacja 2. Wzmocnienie zaangażowania seniorów w życie publiczne

Wnioski:

- Systematycznie, choć powoli zwiększa się liczba gminnych rad seniorów i coraz więcej gmin deklaruje współpracę z nimi oraz wspieranie ich powstawania.
- Organizacje pozarządowe mają świadomość znaczenia budowania partnerstw lokalnych i coraz częściej wyrażają chęć współpracy w ramach sieci.
- Promocja rozwoju sektora srebrnej gospodarki, w szczególności już istniejących rozwiązań (usług i produktów) mających na celu podniesienie jakości życia osób starszych.
- Bierna postawa seniorów i niskie zaangażowanie w życie społeczne – niewiele inicjatyw zgłaszanych przez Gminne Rady Seniorów, najczęstsze inicjatywy dotyczą dofinansowania do wycieczek i działań o charakterze integracyjnym.
- Kompleksowa i adekwatna polityka informacyjna gmin nakierowana na czytelnym przekaz, również w formach nietechnologicznych jako instrument włączania osób starszych w życie publiczne.
- Konieczność powołania koordynatora ds. seniorów w każdej gminie jako pośrednika między gminą a osobami starszymi, który będzie jednocześnie ośrodkiem informacji i wsparcia dla osób starszych w zakresie usług i oferty skierowanej do starszego odbiorcy.

- ▶▶ Konieczność poszerzenia programów współpracy gmin z organizacjami pozarządowymi o sieciowanie organizacji i wsparcie w zakresie budowania partnerstw.
- ▶▶ Organizacje pozarządowe prowadzą działania średnio w co najmniej 5 obszarach najpopularniejszych z punktu widzenia integracji i aktywizacji społecznej osób starszych, praktycznie nie prowadzą działalności z zakresu aktywizacji zawodowej osób starszych.
- ▶▶ Organizacje pozarządowe doceniają i widzą potencjał w budowaniu partnerstwa lokalnego, choć nie deklarują współpracy w ramach sieci i nie są członkami sieci.

Zadanie 1. Małopolski Kongres Srebrnej Gospodarki

Małopolski Kongres Srebrnej Gospodarki służy podniesieniu świadomości przedstawicieli różnych sektorów gospodarki, uczelni, tzw. trzeciego sektora i środowisk, które działają na rzecz lepszej jakości życia osób starszych. Przyczynia się ponadto wykorzystaniu potencjału seniorów w społeczeństwie i gospodarce, stworzeniu forum współpracy przedstawicieli tych środowisk i budowanie aktywnych form współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz podniesienia jakości życia osób starszych, wykreowaniu przyjaznej przestrzeni dla prowadzenia debaty publicznej dotyczącej starzejącego się społeczeństwa.

Małopolski Kongres Srebrnej Gospodarki jest corocznym spotkaniem ekspertów i praktyków od problematyki polityki senioralnej, organizowanym z myślą o pokoleniu tzw. srebrnej generacji oraz najstarszych mieszkańcach województwa małopolskiego. Wydarzenie odbywa się z udziałem ekspertów z kraju i zagranicy, na które zapraszani są przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, środowisk senioralnych, samorządu terytorialnego, które w praktyce realizują politykę wobec osób starszych, a także uczelni, podmiotów ekonomii społecznej, przedstawiciele środowiska medycznego (lekarze, pielęgniarki, terapeuci, itp.) i segmentu opiekuńczego, a także osoby starsze.

Każda z edycji Kongresu poświęcona jest konkretnemu zagadnieniu w takich obszarach jak zdrowie, opieka, edukacja, kultura, turystyka, rynek pracy, srebrna gospodarka etc. w kontekście włączenia osób starszych w życie społeczne oraz skutecznego wykorzystania ich potencjału. Wydarzenie służy wymianie doświadczeń, ale także wypracowywaniu rozwiązań i transferu dobrych praktyk. Głównymi tematami dotychczasowych edycji 2016-2022 były: m.in. zwiększenie dostępności i poprawa jakości usług i produktów dla osób starszych, budowanie ekosystemu na rzecz zdrowego i aktywnego starzenia się, srebrna turystyka, mieszkanie przyjazne seniorom – przestrzeń dostosowująca się do wieku, innowacje na rzecz opieki nad osobami starszymi, jakość opieki nad osobą starszą w Małopolsce, współczesne wyzwania w zakresie diagnozowania i leczenia chorób psychicznych u seniorów, sytuacja osób starszych i nowe wyzwania dla polityki senioralnej w kontekście pandemii COVID-19.

W okresie 2023-2024 odbyły się dwie kolejne edycje VI i VII. Pierwsza z nich poświęcona był tematyce związanej z szeroko rozumianą przestrzenią – zarówno fizyczną, jak i wirtualną, dostępną i bezpieczną dla osoby starszej. Wybór tematyki powiązany był z toczącą się coraz szerzej debatą publiczną wokół wyzwań związanych z dostosowaniem przestrzeni, w której funkcjonuje osoba starsza, do potrzeb zmieniającego się z wiekiem organizmu człowieka. Natomiast VII edycja Kongresu dotyczyła dwóch szerokich zagadnień. Pierwszym było włączenie osób starszych w życie społeczne oraz tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej. Zaproszeni władarze gmin i eksperci dyskutowali o budowaniu lokalnej polityki senioralnej. Drugim równie ważnym tematem była rola nowoczesnych technologii w podnoszeniu jakości życia starszego pokolenia, podczas której rozmawiano wraz z przedstawicielami branży technologicznej m.in. o rozwiązaniach mających na celu poprawę codziennego funkcjonowania seniorów, o wzmacnianiu zdolności innowacyjnych instytucji i organizacji działających w obszarze opieki zdrowotnej i społecznej oraz o transferze technologii. Łącznie w monitorowanym okresie ponad 1000 seniorów indywidualnych, jak i zrzeszonych w organizacjach działających na rzecz seniorów wzięło udział w Kongresie.

Sukcesy

- ▶ 7 zorganizowanych dotychczas edycji Małopolskiego Kongresu Srebrnej Gospodarki, w tym 14 debat z udziałem ekspertów krajowych i zagranicznych, oraz 3 sesje warsztatowe z udziałem osób starszych oraz instytucji działających w różnych sektorach - zarówno publicznym, jak i prywatnym.
- ▶ Promocja współpracy między instytucjami działającymi w obszarze włączenia społecznego osób starszych.
- ▶ Promocja rozwoju sektora srebrnej gospodarki, w szczególności już istniejących rozwiązań (usług i produktów) mających na celu podniesienie jakości życia osób starszych.
- ▶ Prowadzenie działań partycypacyjnych włączających osoby starsze.
- ▶ Duże zainteresowanie i udział seniorów indywidualnych, jak i organizacji zrzeszających seniorów w Kongresie.

Zadanie 2: Małopolska Rada ds. Polityki Senioralnej

Małopolska Rada ds. Polityki Senioralnej – została powołana Uchwałą Zarządu Województwa Małopolskiego w 2013 r., jako pierwsza rada o zasięgu regionalnym. Jest organem konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym. W 2023 r. powołano Małopolską Radę ds. Polityki Senioralnej III kadencji. W skład Rady wchodzi: przedstawiciele osób starszych oraz przedstawiciele podmiotów działających na rzecz osób starszych, w szczególności przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz podmiotów prowadzących uniwersytety trzeciego wieku.

W 2023 r. i 2024 r. odbyły się posiedzenia Rady, Członkowie działali także na terenie swojej właściwości, uczestniczyli w komisjach otwartych konkursów ofert, Plebiscytu „Seniorka i Senior Roku - Poza Stereotypem”, zespołach zadaniowych. W ramach działalności Rady poparto ideę tworzenia gminnych/powiatowych rad seniorów w piśmie skierowanym przez Wicemarszałka WM (Przewodniczącego Rady) do samorządów gminnych i powiatowych, zainicjowano realizację badania „Rady seniorów w gminach Małopolski”.

Sukcesy

- ▶ Poparcie idei tworzenia gminnych/powiatowych rad seniorów w piśmie skierowanym przez Wicemarszałka WM do samorządów gminnych i powiatowych.
- ▶ Realizacja badania „Rady seniorów w gminach Małopolski”.

Zadanie 3: Małopolski Plebiscyt „Poza Stereotypem – Seniorka i Senior Roku”

Zadanie ma charakter cykliczny. Celem zadania jest promowanie i nagradzanie aktywnych małopolskich seniorów, którzy w różnych społecznie cenionych formach działalności wyróżniają się na tle innych, cechują się najbardziej inspirującą postawą mogącą stanowić wzór do naśladowania i przykład dla innych. Przyczynia się do propagowania aktywnych, prospołecznych postaw wśród seniorów i budowania pozytywnego wizerunku seniora w społeczeństwie, a także do edukacji młodego pokolenia do starości i o starości oraz wzmocni integrację międzypokoleniową.

Wybór spośród zgłoszonych osób Laureatki i Laureata, którzy otrzymają tytuł „Poza Stereotypem – Seniorka Roku” i „Poza Stereotypem – Senior Roku”, promocja w mediach sylwetek laureatów plebiscytu. Zrealizowano dwie edycje Plebiscytu „Poza Stereotypem – Senior i Seniorka Roku”:

- 2023 r. - XVII Plebiscyt - kapituła Plebiscytu rozpatrzyła 28 zgłoszeń, wyłoniono 2 laureatów, przyznano 12 wyróżnień. Seniorką Roku została Pani Paulina Tomczyk z Łuczac, Seniosem Roku Pan Stefan Jucha z Krakowa.
- W 2024 r. - XVIII Plebiscyt - kapituła Plebiscytu rozpatrzyła 26 zgłoszeń, wyłoniono 2 laureatów, przyznano 10 wyróżnień. Seniorką Roku została Teresa Rusnak z Raby Wyżnej, Seniosem Roku Pan Andrzej Ryszka z Oświęcimia.

Od początku konkursu (tj. od 2007 r.) Województwo Małopolskie nagrodziło 36 aktywnych Małopolan, a 87 wyróżniło.

Sukcesy

Liczny udział seniorów z Małopolski w plebiscycie oraz galach finałowych, co sprzyja promocji aktywnych postaw wśród seniorów i budowaniu pozytywnego wizerunku seniora w społeczeństwie.

Zadanie 4: Budowanie potencjału partnerów i organizacji społeczeństwa obywatelskiego dla wsparcia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym

Zadanie nie będzie realizowane.

Rekomendacja 1. Profesjonalizacja organizacji senioralnych w zakresie pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania na rzecz projektów społecznych

W większości ankietowane podmioty mają w swoim statucie działania zróżnicowane i wielotorowe w zakresie wsparcia osób starszych, obejmujące średnio pięć obszarów. Najwięcej organizacji ma w statucie działalność z zakresu integracji międzypokoleniowej (80%), kultury (73%), turystyki (66%), edukacji oraz sportu i rekreacji (63%). Mniej organizacji deklaruje działalność w obszarze zdrowia i opieki (51%), partycypacji społecznej i obywatelskiej (41%), walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz usługi dla osób starszych (24%). Najmniej organizacji ma w zakresie działalności aktywizację zawodową osób starszych (12%). W czterech przypadkach organizacje wskazały działania z zakresu nowych technologii, wyrównywania szans edukacyjnych, społecznych i obywatelskich dzieci, młodzieży i osób dorosłych na obszarach wiejskich, ekologii oraz pomocy społecznej. Dwie organizacje prowadzą działalność tylko w jednym obszarze tj. edukacji i walce z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Ankietowane organizacje pozarządowe, w zdecydowanej większości (88%) koncentrują swoje działania na obszarze lokalnym, choć 53% deklaruje również działalność na obszarze regionalnym, 27% na obszarze krajowym, a 14% także na obszarze międzynarodowym.

Jeśli chodzi o zasoby kadrowe, 95% korzysta ze wsparcia wolontariuszy, a 24% zatrudnia na etatach osoby powyżej 60 roku życia. Co ciekawe, aż 89% organizacji wskazało, że wśród wolontariuszy zaangażowanych we wsparcie organizacji są osoby powyżej 60 roku życia. Oznacza to, że osoby starsze działają częściej na wolontariacie, niż są zatrudniani.

Główne źródło finansowania organizacji stanowią dotacje samorządowe (80%), na kolejnym miejscu są darowizny od osób fizycznych (54%), dotacje ze środków UE (34%) oraz wpłaty z tytułu 1,5% podatku na OPP oraz ze składek członkowskich (30%), a 17% czerpie korzyści również z prowadzonej działalności gospodarczej. Na pytanie jak często organizacje sięgają po dotacje ze środków publicznych/zewnętrznych i z jakim skutkiem, wszystkie organizacje deklarują składanie w skali roku od kilku wniosków aplikacyjnych do nawet kilkudziesięciu. Odnotowuje się skuteczność na poziomie od 20% do nawet 95%. Średnia skuteczność, to ok 40% w stosunku do złożonych aplikacji. Jako główne bariery uniemożliwiające skuteczne ubieganie się o dotacje publiczne i środki zewnętrzne organizacje wskazują na pierwszym miejscu wymagany zbyt wysoki wkład własny. Jest problemem dla ok. 58% organizacji oraz zbyt niskie kwoty dotacji - dla 54%. Dużą barierą są także braki kadrowe uniemożliwiające sprawną obsługę projektów oraz zbyt skomplikowane procedury (średnio dla 47% organizacji).

Ale też i wybrzmiały takie głosy: Biurokracja, rozliczanie nie z efektów, a na podstawie faktur, zbyt długo ciągnące się rozliczenia dotacji, skupianie się osób rozliczających na błędach, do których nawet US by się nie przyczepił, nadmierna drobiazgowość oraz niskie kwoty na obsługę zadań i wsparcie instytucjonalne, za niskie w stosunku do nakładów pracy, odpowiedzialności i kompetencji wynagrodzenia dla profesjonalistów oraz koordynatorów projektów i obsługi administracyjnej.

Wszystkie organizacje pozarządowe deklarują współpracę z innymi instytucjami, najczęściej są to inne organizacje (85%) oraz jednostki samorządu terytorialnego (78%). W dalszej kolejności są media, instytucje otoczenia biznesu, gminne rady seniorów (27%), szkoły podstawowe i instytucje kultury (26%) uczelnie wyższe (24%). 3 na 41 ankietowanych współpracuje także z instytucjami z segmentu podstawowej opieki zdrowotnej i medycyny pracy. Współpraca ta ma najczęściej charakter doraźny, bądź długofalowy, ale nie sformalizowany np. wsparcie podczas realizacji projektów (73%), organizacji wydarzeń, patronaty medialne, promowanie powstawania gminnych rad seniorów, pomoc w pozyskiwaniu wolontariuszy etc.

32% organizacji pozarządowych podejmuje długofalową, sformalizowaną współpracę, która najczęściej obejmuje prowadzenie na zlecenie gmin Klubów Seniora, dziennych domów pobytu, ośrodków wsparcia seniorów, stała współpraca z MOWES, porozumienia z uczelniami na organizację wykładów w ramach UTW etc. Organizacje nie deklarują członkostwa w ramach sieci, ale co ciekawe, na pytanie o korzyści płynące ze współpracy z innymi instytucjami najwięcej odpowiedzi padło na rozwój partnerstwa lokalnego (61%), oraz możliwość objęcia wsparciem większej liczby beneficjentów (48%), a także możliwość wymiany informacji i wzajemnego uczenia się (43%). Na dalszych miejscach znalazły się: wzajemna promocja podejmowanych działań (43%) oraz kompleksowe wsparcie beneficjentów i większa różnorodność instrumentów oraz łatwiejsze pozyskiwanie środków finansowych na realizację wspólnych inicjatyw (po 34%).

Natomiast największą barierą w rozwoju współpracy jest brak zasobów finansowych na rozwijanie współpracy (63%) oraz zorientowanie na realizację krótkich projektów (56%), formalizm, biurokracja i czasochłonne procedury (34%, 15%) a także postrzeganie partnerów lokalnych jako konkurentów (30%), brak pomysłu na wspólne działania i brak tradycji współpracy (po 27%).

Barier

w rozwoju współpracy

Organizacje wskazały obszary, w jakich potrzebują wsparcia: organizowanie wyjazdów studyjnych (49%), organizowanie działań informacyjno-promocyjnych (44%), wspieranie inicjatyw i motywowanie nagrodami za podjęte działania przez lokalne samorządy (42%), udostępnianie lokali bądź ulgi w wynajmowaniu pomieszczeń dla NGO (39%) wsparcie współpracy z biznesem (37%) oraz pośrednictwo w poszukiwaniu partnerów i organizowanie spotkań z potencjalnymi partnerami (29%). Najmniej organizacje są zainteresowane wsparciem z zakresu szkoleń dla kadry zarządzającej, dla pracowników oraz doradztwa (17%-12%).

Na 119 ankietowanych gmin, 77 (64%) gmin deklaruje wsparcie dla organizacji zrzeszających seniorów. 42 gminy nie deklarują takiego wsparcia. Na pytanie o formy wsparcia udzielone przez gminy w okresie 2023-2024 wskazywano zarówno na formy finansowe i pozafinansowe często realizowane w ramach programów współpracy z NGO. Najważniejsze formy wsparcia finansowego dotyczyły udzielania grantów i dotacji w ramach otwartych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych oraz dofinansowania różnych wydarzeń, a także finansowania działalności klubów seniora oraz Dziennych Domów Senior +. Sporo wykazanych inicjatyw dotyczyło też wsparcia pozafinansowego. W szczególności: pomocy w zakresie aplikowania o środki zewnętrzne na realizację projektów a także pomocy w zakresie ich realizacji, bezpłatne użyczenie obiektów, sal, organizacji szkoleń w tematyce udzielenia dotacji, doradztwo, promocja działalności organizacji poprzez prowadzenia zakładki na stronach internetowych urzędów czy udostępnienie kadry i zaplecza lokalnego i sprzętowego GOK etc.

Dla przykładu Gmina Szczurowa prowadzi dokumentację księgowo-finansową klubów seniora, stowarzyszeń oraz Lokalnego Ośrodka Wiedzy i Edukacji (LOWE) oraz udziela wsparcia w realizacji projektów zewnętrznych. W Makowie Podhalańskim współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi o charakterze pozafinansowym polegała m.in. na wzajemnym informowaniu się o planowanych kierunkach działalności i współdziałaniu w celu zharmonizowania tych kierunków, wspieraniu podmiotów w zakresie bezpłatnego udostępniania pomieszczeń, pomocy w przygotowaniu i sprawdzeniu ofert pod względem formalnym, składanych przez organizacje pozarządowe w ramach konkursów ofert oraz prowadzeniu zakładki dla organizacji pozarządowych na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Makowie Podhalańskim.

Gminy nie odgrywają jednak istotnej roli w profesjonalizacji organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych. Jedyną gminą prowadzącą takie działania jest Skawina, która udzieliła wsparcia w ramach Centrum Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi (szkolenia, mentoring, pomoc przy pisaniu wniosków grantowych do zewnętrznych grantodawców), ale także w 2024 roku przeprowadzony został cykl spotkań sieciujących dla organizacji seniorskich i działających na rzecz seniorów. Sieciowanie miało na celu zawiązanie współpracy i partnerstw między tymi organizacjami.

Warta wspomnienia jest również taka oto inicjatywa: Na podstawie porozumienia o współpracy z Powiatem Nowosądeckim eksperci współpracujący z SUTW (Sądecki Uniwersytet Trzeciego Wieku) udzielają bezpłatnych porad dla organizacji pozarządowych z terenu Powiatu Nowosądeckiego. W latach 2023-24 zrealizowano ok. 300 godz. wsparcia w zakresie poradnictwa – głównie dot. kwestii formalno – prawnych organizacji pozarządowych. Łącznie przeszkolono w monitorowanym okresie 25 animatorów. Nie jest to miarodajne, gdyż w przypadku SUTW jest prowadzona lista podmiotów, którym poradnictwo zostało udzielone, a nie ewidencja poszczególnych osób.

W monitorowanym okresie 2023-2024 ankietowane organizacje pozarządowe zadeklarowały, że zrealizowały łącznie 187 projektów na rzecz osób starszych. Ankietowane organizacje pozarządowe w zdecydowanej większości (80%) zadeklarowały, że wychodzą również do osób niezrzeszonych. Jednak na pytanie o odsetek starszych osób niezrzeszonych w organizacji, które korzystają z oferty organizacji (uczestniczących w zajęciach, wyjazdach, wydarzeniach, konferencjach i innych inicjatywach oferowanych przez organizację) dane są mocno niemiernodajne, i zależą od skali konkretnej inicjatywy prowadzonych przez organizację. Rozpiętość w pojedynczych odpowiedziach to między 2 osoby a 90 osób.

Sukcesy

- ▶ 187 projektów zrealizowana przez NGO na rzecz osób starszych.
- ▶ 77 gmin wspiera organizacje pozarządowe działające w obszarze wsparcia osób starszych/organizacje seniorskie.

Problemy

- ▶ Mało inicjatyw w zakresie profesjonalizacji NGO ze strony gmin – tylko 1 gmina.
- ▶ Wsparcie gmin obejmuje głównie pomoc doraźną, nie ma charakteru długofalowego nastawionego na budowę potencjału i wzmocnienie samych organizacji – co potwierdzają niezależnie wyniki ankiet do gmin i do NGO.

Rekomendacja 2. Wzmocnienie zaangażowania seniorów w życie publiczne

Na pytanie czy gmina prowadzi aktywne działania włączające osoby starsze w życie publiczne, 50 gmin na 119 odpowiedziało pozytywnie (42%). Jako najważniejsze działania wspierające uczestnictwo osób starszych w życiu publicznym gminy wskazywały: wspieranie inicjatyw podejmowanych przez Radę Seniorów oraz utrzymywanie stałego kontaktu z jej przedstawicielami, konsultacje z aktywnymi seniorami kwestii dotyczących organizowanych wydarzeń na terenie gminy, zaangażowanie seniorów do udziału w organizowanych wydarzeniach lokalnych, powołanie konsultacji z Seniorami - spotkania konsultacyjne dotyczące opracowania Strategii Rozwoju Gminy, zapraszanie na sesje Rady Gminy. Kilka gmin deklaruje, że w posiedzeniach Rady Seniorów uczestniczą władze gminy i dyrektorzy GOPS, GOK. **31 ze 119 gmin deklaruje, że działa u nich Gminna Rada Seniorów (26%).** Gmina Babice wskazała, że deleguje/rekomenduje seniorów do Powiatowej Rady Seniorów. W zaledwie kilku gminach funkcjonuje koordynator ds. seniorów, samodzielnie bądź w ramach referatu, który organizuje zajęcia dla osób starszych oraz prowadzi projekty i informuje o wydarzeniach lokalnych.

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Wolbromiu prowadzona jest infolinia dla seniorów. Gmina Skawina ustanowiła listopad miesiącem Seniorów i w jego trakcie organizowane są różne wydarzenia dla seniorów.

Na pytanie o wskazanie czy i jak często sami seniorzy składają do gminy inicjatywy/projekty obywatelskie, 27 gminy odpowiedziało, że tak się dzieje, natomiast liczba inicjatyw nie przekraczała średnio 2-3 w ciągu roku. Padają odpowiedzi skrajne czyli: często, raz w miesiącu, bądź raz w roku lub sporadycznie.

O zróżnicowanym podejściu samych seniorów do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym gminy, świadczą te różne opinie: Seniorzy rzadko sami składają inicjatywy projektowe obywatelskie do gminy. Zazwyczaj to gmina wychodzi z propozycjami i zachęca ich do udziału w różnych działaniach. Aktywność seniorów w tym zakresie jest ograniczona lub też inna opinia: Seniorzy często są współautorami różnych inicjatyw społecznych. Jeszcze inna z opinii: Seniorzy mają możliwość wzięcia udziału w budżecie obywatelskim. Mogą zgłaszać projekty, głosować na nie oraz uczestniczyć w procesie konsultacji i podejmowania decyzji dotyczących wydatkowania środków publicznych.

Ważnym elementem uczestnictwa osób starszych w życiu publicznym jest rodzaj i jakość kierowanej do osób starszych informacji w przestrzeni publicznej. Badanie objęło także prowadzone na terenie gminy działania informacyjne skierowane do seniorów. 32 gminy prowadzi politykę informacyjną skierowaną do seniorów i dociera do tej grupy poprzez lokalną prasę, zakładki dedykowane osobom starszym na stronach internetowych, rzadziej poprzez media społecznościowe, ogłoszenia wywieszone w blokach, ogłoszenia w kościołach, bibliotekach publicznych, domach kultury. Działania informacyjne prowadzone są też podczas wydarzeń dla seniorów.

Gmina Kraków prowadzi cykl audycji radiowych i podcast dla seniorów. Na terenie gminy Andrychów w lokalnym radiu raz w tygodniu jest audycja radiowa "Przystanek Senior". Niektóre gminy prowadzą działania w sposób kompleksowy, jak gmina Myślenice, prowadzone strony dla seniorów, fanpage na FB DDS+, Klubu Senior+. Działania informacyjne skierowane do seniorów są przemyślane, dopasowane do potrzeb oraz możliwości. Umieszczane są ogłoszenia w lokalnych gazetach np. Gazeta Myślenicka. Na tablicach ogłoszeń wiszą ulotki plakaty –z dużą czcionką, kontrastowymi kolorami i prostym językiem. Poprzez sołtysów, pracowników CUS, pielęgniarki środowiskowe są przekazywane informacje. 7 gmin zadeklarowało dystrybucję kwartalnika „Głos seniora” bądź udział w programie Gmina Przyjazna Seniorom za jedyne działania w zakresie polityki informacyjnej wobec osób starszych.

Na pytanie o główne bariery, które utrudniają osobom starszym uczestnictwo w życiu publicznym gminy najczęściej, oprócz stanu zdrowia i wykluczenia transportowego wskazywały na stereotypy i uprzedzenia dotyczące starości poprzez postrzeganie starszych jako niekompetentnych lub nie zdolnych do działań publicznych, niechęć młodszego pokolenia i marginalizacja poprzez postrzeganie starszych jako obciążenie, niechęć do podejmowania inicjatyw spowodowane brakiem pewności siebie lub motywacji do angażowania się w działania społeczne oraz obawa przed odrzuceniem lub brakiem akceptacji ze strony młodszego pokolenia. Nierzadko pojawiały się głosy, że problem stanowić może niedostateczny dostęp do informacji (zwłaszcza w formach nietechnologicznych), nieczytelny przekaz lub brak kampanii informacyjnych skierowanych do seniorów.

Zaledwie 10% zadeklarowało prowadzenie szkoleń dla liderów i animatorów społeczności lokalnych. Dotyczą one najczęściej: współpracy w grupie, umiejętności zarządzania zespołem, budowania oferty czasu wolnego z uwzględnieniem potrzeb seniorów, czy zasad udzielania pierwszej pomocy.

Sukcesy

- ▶ 31 gmin, w których działają gminne rady seniorów.

Problemy

- ▶ Niskie zaangażowanie seniorów w życie publiczne gmin.
- ▶ Wciąż żywy stereotyp osoby starszej i uprzedzenia, zwłaszcza wśród młodszego pokolenia, ale także wśród samych seniorów.

Kierunek interwencji 4. Rozwój kompetencji cyfrowych oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa starszych osób

Rozwój kompetencji cyfrowych pozwala lepiej się komunikować i lepiej rozumieć współczesny świat. Kompetencja ta jest także niezwykle istotna w kontekście zwiększenia bezpieczeństwa, które jest podstawową potrzebą człowieka. W monitorowanym okresie zadania realizowane w ramach kierunku interwencji koncentrowały się na przeprowadzeniu badania poziomu kompetencji cyfrowych osób starszych w Małopolsce, kształceniu kompetencji animatorów środowisk lokalnych i przedstawicieli organizacji senioralnych, a także prowadzeniu szerokich działań informacyjnych i edukacyjnych z zakresu bezpieczeństwa osób starszych.

► Wykaz zadań i rekomendacji monitorowanych w okresie sprawozdawczym 2023-2024

Kierunek interwencji	Zadanie
4. Rozwój kompetencji cyfrowych oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa starszych osób	Zadanie 1. Badanie ankietowe kompetencji cyfrowych osób starszych w Małopolsce
	Zadanie 2. Projekt „Małopolski Senior w Sieci” – otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym
	Zadanie 3. Senior – Animator – „Szkolenie dla animatorów/ liderów społeczności seniorskich z elementami kształcenia kompetencji cyfrowych i działań antykrzysowych”
	Zadanie 4. Bezpieczny senior

Wnioski:

- Dzięki badaniu kompetencji cyfrowych Małopolan 55+ udało się pozyskać wiedzę na temat zjawiska wykluczenia cyfrowego osób w wieku okołoemerytalnym, osób 60-75 oraz osób powyżej 75 roku życia, co pozwoli zaplanować skuteczne i bardziej celowane działania w ramach edukacji cyfrowej seniorów w Małopolsce.
- Poprawa stanu wiedzy przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej, dziennych domów pomocy, organizacji pozarządowych w zakresie animacji społeczności seniorskich z elementami kształcenia kompetencji cyfrowych oraz działań antykrzysowych.
- Przeprowadzenie udanych kampanii informacyjnych dla seniorów z całej Małopolski rozpowszechniających wiedzę wraz z materiałami edukacyjnymi w zakresie poprawy bezpieczeństwa seniorów, zwłaszcza w tematyce oszustw.
- Przelamuje się tabu związane z przemocą domową wobec osób starszych, o czym świadczy zwiększająca się liczba szkoleń/pogadarek w tym temacie.
- Małopolskie gminy i organizacje pozarządowe prowadzą akcje w zakresie edukowania seniorów na temat szeroko pojętego bezpieczeństwa, w tym przemocy domowej, natomiast świadomość samych seniorów w tym temacie jest nadal niewystarczająca, a dotyczy to w szczególności obszarów wiejskich.
- Niezwykle rzadko pojawia się temat bezpieczeństwa lekowego i zdrowia psychicznego osób starszych.
- Gminy i organizacje pozarządowe są w większości świadome wagi zagadnienia, jakim jest poprawa bezpieczeństwa osób starszych, ale wciąż działania akcyjne są częstsze, niż działania cykliczne, ponieważ są uzależnione od pozyskania grantów/zewnętrznych środków finansowania.
- Zbyt mała liczba animatorów społeczności lokalnych działających lokalnie chętnych do przeprowadzenia działań długofalowym z zakresu poprawy bezpieczeństwa osób starszych i uświadamiania im potrzeby nieustannej edukacji w tym zakresie.
- Niewystarczająca świadomość samorządów w kwestii włączenia bezpieczeństwa seniorów jako jednego z priorytetowych obszarów działań do lokalnej polityki senioralnej i planowania działań długofalowych, nie akcyjnych.
- Wysoki współczynnik wykluczenia cyfrowego osób 75+.
- Niska świadomość seniorów zamieszkujących obszary wiejskie w kwestii bezpieczeństwa.

Zadanie 1. Badanie kompetencji cyfrowych osób starszych w Małopolsce

Celem badania było oszacowanie skali zjawiska wykluczenia cyfrowego osób starszych w Małopolsce oraz wskazanie kierunków i sposobów kształtowania/podwyższania kompetencji cyfrowych osób starszych. Badanie kompetencji cyfrowych osób starszych zostało przeprowadzone w okresie 2023-2024 na terenie Małopolski. Zakres badania dotyczył poziomu kompetencji cyfrowych osób w wieku okołoemerytalnym (55+), osób w wieku emerytalnym. Badana była także skala wykluczenia cyfrowego wśród najstarszych Małopolan (75+). Badane były osoby mieszkające w województwie małopolskim, które ukończyły 55. rok życia (badanie jakościowe) lub 60. rok życia (badanie ilościowe) oraz przedstawiciele instytucji typu: kluby seniora, centra aktywności senioralnej, biblioteki, świetlice środowiskowe, domy kultury, Uniwersytety III Wieku, Wojewódzki Urząd Pracy, rady seniorów, centra usług społecznych i innych, którzy posiadają wiedzę na temat kompetencji cyfrowych seniorów z uwagi na zawodowe i społeczne zaangażowanie w pracę z osobami starszymi. W ramach badania łącznie przeprowadzono 12 warsztatów z osobami 55+ w różnych podregionach Małopolski i zrealizowano 40 indywidualnych wywiadów pogłębionych. Wyniki badania pozwoliły nabyć wiedzę na temat faktycznego poziomu kompetencji cyfrowych Małopolan w wieku przedemerytalnym oraz pozostających na emeryturze. Wynik badania zostały opublikowane w formie raportu. Raport odpowiada na pytania czy seniorzy mają dostęp do internetu i urządzeń cyfrowych? Czy i jak często z nich korzystają? Jakie są kluczowe bariery w dostępie oraz w samym użytkowaniu internetu? Jakie aktywności cyfrowe najczęściej podejmują małopolscy seniorzy? Jak oceniają swoje umiejętności cyfrowe? Jakie formy szkoleń preferują? Czy są zagrożeni cyberprzestępczością?

Główny wniosek, jaki wynika z badania pokazuje, że większość Małopolan po 55. roku życia korzysta z internetu i urządzeń elektronicznych. Badania ilościowe potwierdzają, że aż 9 na 10 seniorów w wieku 60–74 lat jest aktywnych w sieci. Jednocześnie niemal 1/3 seniorów z najstarszej grupy wiekowej (tj. powyżej 75. roku życia) wskazała, że nie korzysta z internetu wcale.

Seniorzy są obecni w sieci głównie dzięki swoim telefonom komórkowym z ekranem dotykowym. Z uwagi na występujące częściej w tej grupie wiekowej problemy ze wzrokiem czy manualne, narzędziami wygodniejszymi do obsługi byłyby laptopy czy komputery stacjonarne – te z kolei są zdecydowanie mniej dostępne na własność w zamieszkiwanych gospodarstwach domowych.

Najczęściej wskazywaną przez seniorów aktywnością w sieci jest korzystanie z e-komunikatorów – z aplikacji typu WhatsApp, Messenger czy Skype korzysta 74% respondentów w wieku 60–74 lat i 41% powyżej 75. roku życia. Seniorzy doceniają je za możliwość bezpłatnego kontaktu z bliskimi oraz stosunkowo łatwy i szybki proces instalacji tego typu aplikacji, np. na smartfonie. Osoby starsze bardzo często korzystają też z mediów społecznościowych (głównie Facebooka) – 62% respondentów w wieku 60–74 lat i 36% powyżej 75. roku życia.

Seniorzy podchodzą w sposób bardzo praktyczny do zdobywania wiedzy na temat świata cyfrowego – korzystają z tych obszarów i usług, które są im niezbędne do zaspokajania bieżących potrzeb. Zależy im na podstawach obsługi komputera czy smartfona, instalacji i korzystaniu z komunikatorów internetowych, zakładaniu elektronicznej skrzynki pocztowej, wyszukiwaniu informacji, korzystaniu z portali społecznościowych.

Ponadto seniorzy chcą nabywać umiejętności cyfrowe, takie jak rejestracja wizyty u lekarza, sprawdzenie wyników badań, obsługa e-recept, założenie i obsługa internetowego konta bankowego, robienie zakupów internetowych, opłaty, rachunki internetowe, kupno i rezerwacja biletów (na komunikację publiczną, do instytucji kultury), założenie i obsługa profilu zaufanego, instalacja i korzystanie z mObywatela, korzystanie z Internetowego Konta Pacjenta.

Większość seniorów, dzięki różnego rodzaju komunikatom ostrzegawczym usłyszanym w mediach, od rodziny, znajomych czy też w trakcie szkoleń z zakresu cyberbezpieczeństwa, zdaje sobie sprawę z potencjalnych oszustw internetowych i chce zdobywać większą wiedzę, jak radzić sobie z tym problemem.

Okazuje się, że Małopolanie 55+ nie mają tendencji do uzależniania się od internetu, nie są też otwarci na nawiązywanie nowych znajomości przez internet. Nie szukają kontaktu z obcymi w świecie wirtualnym i wykazują względem osób, których nie znają z rzeczywistego świata, wysoki poziom nieufności czy obojętności.

<https://obserwatorium.malopolska.pl/raport/zakonczylo-sie-badanie-kompetencji-cyfrowych-malopolan-55>

Rekomendacje z badania dotyczą samorządów, organizacji pozarządowych, szkół:

- szkolenia stacjonarne podnoszące kompetencje cyfrowe seniorów;
- filmy szkoleniowe/instruktażowe dla osób bardziej zaawansowanych;
- Mobilne Punkty Cyfryzacji / Mobilne Punkty Cyfrowe („PECETKI”) działające w każdym powiecie w Małopolsce współfinansowane przez samorząd województwa/powiaty/gminy. W punkcie pracownik „techniczny” udzielałby seniorom bezpłatnych porad (stacjonarnie oraz telefonicznie) na tematy związane z nowymi technologiami. Punkty cyfryzacji udzielałyby wsparcia technicznego / porad technicznych we wszystkich gminach/sołectwach danego powiatu (gmina / instytucje publiczne ogłaszałyby informacje o czasie i miejscu „stacjonowania” pojazdu);
- Doradca Cyfrowy dyżurujący w klubie seniora / budynku urzędu gminy / miejscu publicznym dostępnym dla wszystkich;
- wsparcie seniorów przez uczniów szkół średnich i studentów w ramach integracji międzypokoleniowej i wolontariatu;
- rozpowszechnienie informacji o miejscach z dostępem do internetu i urządzeń cyfrowych;
- rozpowszechnienie możliwości i sposobów rozwijania kompetencji cyfrowych poprzez m.in. promocję strony www.senioralna.malopolska.pl czy upowszechnienie informacji o innowacjach społecznych w zakresie nowych technologii.

Zadanie 2. Projekt Małopolski Senior w Sieci

Brak realizacji w okresie sprawozdawczym – okres realizacji od 2025 roku.

Zadanie 3. Senior – Animator – „Szkolenie dla animatorów/ liderów społeczności seniorskich z elementami kształcenia kompetencji cyfrowych i działań antykryzysowych”

Celem zadania, realizowanego przez ROPS, jest nabycie/doskonalenie kompetencji w zakresie animacji społeczności seniorskich z elementami kształcenia kompetencji cyfrowych oraz działań antykryzysowych, poprzez profesjonalizację kadr organizacji seniorskich oraz organizacji działających na rzecz środowisk senioralnych, podniesienie poziomu wiedzy i kompetencji w zakresie skutecznego aplikowania o środki zewnętrzne na realizację działań na rzecz ww. środowisk, usprawnienie kompetencji komunikacyjnych na linii jednostka – grupa – instytucje, poprawa umiejętności korzystania z narzędzi internetowych ułatwiających komunikację społeczną (także w sytuacjach kryzysowych).

W 2023 r. zorganizowano 16 godzinny warsztat dla liderów, animatorów środowisk lokalnych, przedstawicieli organizacji senioralnych z elementami kształcenia kompetencji cyfrowych i działań antykryzysowych. Projekt ma na celu wyposażenie uczestników w wiedzę i umiejętności w zakresie możliwości aktywizacji i realizacji wsparcia osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem nowych technologii, diagnozowania potrzeb środowiska seniorów, skutecznego aplikowania o środki zewnętrzne, animowania działań na rzecz seniorów, organizacji czasu wolnego, a także umiejętności korzystania z internetowych środków komunikacji – w projekcie uczestniczyło 47 uczestników.

W 2024 r. zorganizowano 16 godzinne „Szkolenie z zakresu animacji społeczności seniorskich z elementami partycypacji społecznej i aktywizacji społecznej seniorów” obejmujące zagadnienia związane m.in. z diagnozowaniem potrzeb osób starszych, organizacją czasu wolnego seniorów, w tym z uwzględnieniem nowych technologii projektowaniem i finansowaniem działań na rzecz osób starszych w społeczności lokalnej, tworzeniem gminnych rad seniorów - w projekcie uczestniczyło 27 uczestników.

Sukcesy

- ▶ Nabycie kompetencji w zakresie animacji społeczności seniorskich z elementami kształcenia kompetencji cyfrowych oraz działań antykrzysowych przez liczną grupę uczestników, w tym przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej, dziennych domów pomocy, organizacji pozarządowych z obszaru animacji środowisk senioralnych.

Zadanie 4. Bezpieczny senior

Celem zadania jest poprawa bezpieczeństwa małopolskich seniorów poprzez działania edukacyjne i informacyjne nt. metod stosowanych przez oszustów na osobach starszych i prawidłowej reakcji w sytuacji próby oszustwa, zmniejszenie skali oszustw dokonanych na osobach starszych, a także wzrost współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie poprawy bezpieczeństwa małopolskich seniorów.

Wielopokoleniowa Edukacja Małopolan – projekt realizowany przez Departament Edukacji UMWM i Komendę Wojewódzką Policji w Krakowie we współpracy z placówkami oświatowymi, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych oraz mediami podejmowane były następujące działania edukacyjne i informacyjne skierowane do małopolskich seniorów w zakresie poprawy ich bezpieczeństwa:

- przeprowadzono konkurs pn. „Wnuczek, wnuczka edukuje – babcia, dziadek się stosuje!” dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych województwa małopolskiego poruszający problematykę oszustw na osobach starszych;
- przygotowano i rozdystrybuowano do przedszkoli znajdujących się na terenie województwa małopolskiego kartki edukacyjnej z okazji Dnia Babci i Dziadka, a następnie zaangażowano dzieci w wieku przedszkolnym do ozdobienia jej i przekazania babciom i dziadkom w dniu ich święta;
- zorganizowano akcję profilaktyczną - informacyjną realizowaną z ZUS „Jesteśmy świadomi, jesteśmy bezpieczni” skierowaną do emerytów i rencistów: przygotowano materiał informacyjno-edukacyjny w formie ulotki nt. metod oraz prawidłowej reakcji w sytuacji próby oszustwa, która następnie została dostarczona wraz z rocznym rozliczeniem PIT do świadczeniobiorców emerytów i rencistów z województwa małopolskiego;
- przygotowano spot profilaktyczny dot. bezpieczeństwa seniorów - zorganizowanie kampanii medialnej z wykorzystaniem telewizji w celu dotarcia z informacjami edukacyjnymi do osób starszych (w szczególności nieaktywnych społecznie - samotnych);
- przygotowano materiały profilaktyczne dla seniorów zawierających informacje, jak nie stać się ofiarą oszustwa i przekazywanie ich na spotkaniach edukacyjnych, w ramach akcji profilaktycznych, prelekcji, warsztatów prowadzonych z osobami starszymi na terenie województwa małopolskiego.

Sukcesy

- ▶ Akcja społeczna dla seniorów objęła swoim zasięgiem wszystkich seniorów z Małopolski - materiały edukacyjne w zakresie bezpiecznego seniora, zostały wysyłane wraz z rozliczeniem ZUS.
- ▶ Konkurs edukacyjny integrujący środowiska dziecięce i senioralne - łącznie 250 000 sztuk kartek okolicznościowych, tak, aby już od najmłodszych lat uczy dzieci właściwych zachowań względem osób starszych. Celem konkursu było twórcze zaangażowanie dzieci i młodzieży w akcję uświadamiającą osobom starszym metody działań środowisk przestępczych.
- ▶ Kampania odbłaskowa - wraz z radiem RMF MAXX skupiającą uwagę na byciu widocznym w okresie jesieni – zimy, a więc bezpiecznego poruszania się także seniorów w ruchu drogowym w czasie ograniczonej widoczności.

► **Realizacja działań w zakresie bezpieczeństwa i edukacji cyfrowej osób starszych przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe**

Małopolskie gminy (aż 92 na 119 ankietowanych) prowadzą działania zwiększające bezpieczeństwo osób starszych. Są to działania podejmowane we współpracy z policją takie jak: pogadanki i akcje oraz kampanie informacyjno-promocyjne nt. oszustw i bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej i domowej (w tym przemocy domowej). Inną formą są warsztaty realizowane w ramach projektów społecznych albo podczas wydarzeń z udziałem seniorów - np. Kurs komputerowy połączony ze spotkaniami z ekspertami z zakresu zdrowia, bezpieczeństwa oraz problematyki społecznej (gmina Skawina), czy konferencje poświęcone bezpieczeństwu. Dotyczą one tematów takich jak: bezpieczeństwo fizyczne, bezpieczeństwo na drodze, bezpieczeństwo w sieci i cyberbezpieczeństwo, bankowość, zdrowie, w tym zdrowie psychiczne połączone też z integracją międzypokoleniową (często we współpracy ze szkołami i przedszkolami), aspektów prawnych - spadki, testamenty, darowizny, a także coraz częściej pojawiał się temat przemocy domowej. Sporadycznie podejmowano tematy dostępnych świadczeń pomocy społecznej i form wsparcia wraz z opracowaniem materiałów edukacyjnych; dostęp do opieki i wsparcia poprzez świadczenie usług opiekuńczych, dostęp do teleopieki (opasek bezpieczeństwa), z zakresu bezpieczeństwa latem (odpowiednia dieta, ochrona przed słońcem), treningów samoobrony, bezpieczeństwa lekowego czy zasad udzielania pierwszej pomocy.

Czasami w akcje te zaangażowany jest ZUS, NFZ i szkoły. Gminy deklarowały szeroką współpracę z organizacjami pozarządowymi w tym zakresie np. MANKO, ale także z klubami seniora czy OSP. Gminy zadeklarowały min. uczestnictwo w konferencji „Bezpieczny i Aktywny Senior w Małopolsce”, która została poświęcona bezpieczeństwu osób starszych w ramach kampanii „Stop manipulacji – nie daj się oszukać”. Organizatorami spotkania byli Stowarzyszenie MANKO i Głos Seniora. Niektóre gminy prowadzą też akcje zachęcające seniorów do udziału w cyklicznych webinarach „Bezpieczny senior - jak nie dać się oszukać w Internecie” oraz „Oszukańcze inwestycje – jak się przed nimi ustrzec i co zrobić gdy padniemy ofiarą przestępców” zorganizowanym przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego w ramach projektu Centrum Edukacji dla Uczestników Rynku – CEDUR, we współpracy z Minister do spraw Polityki Senioralnej oraz Komendą Główną Policji.

Ponadstandardowo, w kilku gminach realizowane są projekty dedykowane kwestiom bezpieczeństwa. Projekt pn. " Idź w dobrą stronę; w ramach Programu Ośłonowego Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy Domowej". Projekt był skierowany do seniorów z terenu gminy Zielonki. Spotkanie miało na celu naukę podstawowych technik obrony przed agresją fizyczną a także edukację na temat zjawiska przemocy domowej. W gminie Sułkowice realizowany był projekt "Bezpieczny Senior-międzypokoleniowa integracja" przez OSP (szkolenia z pierwszej pomocy, szkolenie z policjantem na temat zagrożeń czyhających na osoby starsze oraz sposoby radzenia sobie z nimi) oraz projekt "Sprawny Senior-międzypokoleniowa integracja" (wyjaśnienie podstawowych zasad samoobrony, nauka prostych i skutecznych technik obronnych).

Gminy wskazują również na inicjatywy lokalne z zakresu szeroko pojmowanego bezpieczeństwa osób starszych, które są realizowane podczas wydarzeń z udziałem seniorów, na które są zapraszani prawnicy, dzielnicowi, ratownicy medyczni i pielęgniarki środowiskowe, straż pożarna.

Gmina Kraków prowadzi cykl audycji radiowych i podcast dla seniorów "Pierwszy krok" emitowany na antenie Radia Kraków poświęcony problematyce uzależnień. Z innych pojedynczych inicjatyw realizowanych przez gminy warto wspomnieć: organizacja pomocy prawnej bezpłatnej dla seniorów, cykliczne spotkania z dzielnicowym w klubie seniora, usługa społeczna - Świadomy ekonomicznie mieszkaniec Gminy Klucze, całoroczna współpraca GOPS w Limanowej z KP Policji w Limanowej w celu bieżącego monitorowania sytuacji seniorów w tym osób samotnych, czy programy profilaktyczne, mające na celu podnoszenie świadomości seniorów w zakresie ochrony swoich praw i bezpieczeństwa realizowane przez gminę Tuchów.

Łączna liczba osób starszych objętych wsparciem w ramach działań podejmowanych przez małopolskie gminy na rzecz poprawy bezpieczeństwa osób starszych w monitorowanym okresie wyniosła 7053 osób.

Okolo 22% gmin ograniczyło się do informacji na stronach internetowych lub nie prowadziło działań na rzecz bezpieczeństwa osób starszych.

Co ciekawe, na pytanie o bariery w organizacji podobnych inicjatyw oprócz standardowych odpowiedzi wskazujących na małe zainteresowania samych seniorów, ograniczone środki finansowe i zasoby kadrowe, jedna odpowiedź warta jest przytoczenia: „...może wynikać z różnych przyczyn, zarówno formalnych, jak i organizacyjnych np. brak informacji o potrzebach seniorów,(...) brak świadomości, gdyż bezpieczeństwo seniorów może nie być postrzegane jako priorytetowy obszar działań gminy. Aby przełamać te bariery, konieczne jest zwiększenie świadomości, pozyskiwanie funduszy, budowanie partnerstw oraz prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych, które wzmocnią bezpieczeństwo i poczucie ochrony seniorów w społeczności lokalnej. (Miasto Limanowa).

Ponad 53% organizacji pozarządowych deklaruje zaangażowanie w działania zwiększające bezpieczeństwo osób starszych. Są to działania akcyjne, polegające na spotkaniach/warsztatach/debatkach/piknikach z policją, dzielnicowym, czasami prawnikami, pracownikami banków, staży pożarnej, pracownikami MOPS i dotyczą najczęściej informowania o oszustwach, bezpieczeństwa w sieci i bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej. Oprócz tego organizacje prowadziły działania skierowane na rozwiązanie konkretnej bolączki w zakresie poprawy bezpieczeństwa.

Stowarzyszenie Przyjaciół Wsi Sędziszowa i Okolic przeprowadziło akcję informacyjno-promocyjną dotyczącą podpisywania umów na prezentacjach. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Witeradów "RAZEM" pochwaliło się skutecznym zabieganiem o sygnalizację świetlną przy skrzyżowaniu obwodnicy z drogą powiatową biegnącą przez wieś oraz organizacją prelekcji z prawnikiem na temat zabezpieczenia spadkowego. Szkolenie z zasad udzielania pierwszej pomocy przeprowadziło Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Makowie Podhalańskim. Słuchacze sądeckiego UTW wzięli udział w konferencji „Przemoc wobec osób starszych”, zorganizowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich w Warszawie.

Łącznie, w działaniach prowadzonych przez organizacje pozarządowe z zakresu bezpieczeństwa wzięło udział ponad 1700 seniorów.

Na pytanie o bariery w organizacji inicjatyw poprawiających bezpieczeństwo osób starszych NGO-sy wskazują ograniczone możliwości organizacyjne i finansowe, brak chętnych do prowadzenia zajęć w formie wolontariatu, ograniczenie działań tylko do grantów, zbyt mała liczba społeczników w organizacji chętnych do przeprowadzenia takim inicjatywom. Seniorzy natomiast mówią o braku motywacji do udziału w szkoleniach, dopóki ktoś ze znajomych nie zostanie oszukany. Seniorzy uważają, że problem ich nie dotyczy, zwłaszcza na wsi, daleko od miasta.

Sukcesy

- ▶ 92 na 119 ankietowanych prowadzą działania zwiększające bezpieczeństwo osób starszych.
- ▶ Ponad 53% organizacji pozarządowych deklaruje zaangażowanie w działania zwiększające bezpieczeństwo osób starszych.
- ▶ Ok. 8000 seniorów uczestniczyło w działaniach gmin i NGO na rzecz poprawy bezpieczeństwa.

Problemy

- ▶ Działania mają najczęściej charakter akcyjny, nie cykliczny.
- ▶ Brak uświadomionej potrzeby edukacji z zakresu bezpieczeństwa ze strony seniorów.

Kierunek interwencji 5. Rozwój wolontariatu senioralnego

Kierunek interwencji zawiera jedną rekomendację, której celem jest kształtowanie postaw społecznych osób starszych i zwiększenie ich uczestnictwa w życiu lokalnych społeczności poprzez upowszechnienie idei wolontariatu. Ważną rolę w kreowaniu wolontariatu senioralnego odgrywają jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe, dlatego też wdrażanie rekomendacji zbadano na podstawie wyników ankiety badawczej do gmin małopolskich i organizacji pozarządowych działających na rzecz wsparcia osób starszych w Małopolsce.

▶ Wykaz zadań i rekomendacji monitorowanych w okresie sprawozdawczym 2023-2024

Kierunek interwencji	Rekomendacja
5. Rozwój wolontariatu senioralnego	Rekomendacja 1. Rozwijanie wolontariatu senioralnego na poziomie regionalnym i lokalnym

Wnioski:

- ▶ Bardzo niskie zaangażowanie osób starszych w działania o charakterze wolontariatu, ale także mało działań promujących idee wolontariatu i pokazujących korzyści płynące z zaangażowania w tę formę aktywizacji społecznej ze strony gmin i NGO. Łącznie tylko 19% gmin i 37% organizacji pozarządowych realizowało jakiekolwiek działania w tym zakresie. To pokazuje brak powszechnego myślenia o tym, że seniorzy też mogą dać coś z siebie, raczej działania nakierowuje się na ofertę, z której osoby starsze mogą korzystać. Oznacza to nie tylko wzmacnianie roszczeniowej postawy samych seniorów, ale też i brak szerokiej świadomości budowania wśród osób starszych postaw angażujących je w sposób partycypacyjny. Najbardziej palącą potrzebą wydaje się więc promocja idei wolontariatu i jej upowszechnianie poprzez przykłady dobrych praktyk, banki ofert z myślą o seniorach, ale przede wszystkim praca nad zmianą postawy samych osób starszych.
- ▶ Nie upowszechnia się idei wolontariatu jako formy aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym seniorów poprzez zwiększenie świadomości osób starszych w zakresie korzyści płynących z działalności na wolontariacie.
- ▶ Potrzeba tworzenia różnorodnej, dostosowanej do potrzeb i możliwości osób starszych oferty wolontariatu przez gminy we współpracy z NGO, instytucjami kultury, szkołami oraz współpraca z rodzinami seniorów w ramach promocji wolontariatu i ukazywanie zarówno seniorom, jak i ich rodzinom korzyści, jakie z tego płyną.

Rekomendacja 1. Rozwijanie wolontariatu senioralnego na poziomie regionalnym i lokalnym

Spośród 119 ankietowanych gmin tylko 32 gminy zadeklarowały promowanie wolontariatu senioralnego. Najczęściej podejmowane działania w tym zakresie obejmowały głównie organizowanie wydarzeń lokalnych z udziałem seniorów zaangażowanych w nie jako wolontariusze, współpracę przy projektach realizowanych przez lokalne stowarzyszenia promujące wolontariat osób starszych, informowanie o możliwości skorzystania z takiej formy pomocy oraz promowanie/zachęcanie osób starszych do udziału w wydarzeniach tematycznych promujących wolontariat i zachęcające do zaangażowania społecznego.

Bardzo mało jest przykładów akcji angażujących seniorów w wolontariat w sposób ciągły, czy systematycznej pracy nad przekonaniem ich do wolontariatu, jako formy pomocy innym. Warto przytoczyć działania trzech gmin w tym zakresie: gmina Skawina podejmuje inicjatywy mające na celu zaangażowanie seniorów w wolontariat na rzecz dzieci i lokalnej społeczności. Jednym z przykładów jest współpraca z Placówką Wsparcia Dziennego „Siemacha Spot Skawina”, w której seniorzy mogą pełnić rolę mentorów, pomocników wychowawców lub animatorów zajęć edukacyjnych i artystycznych. Równolegle promowane są działania w ramach pomocy sąsiedzkiej, polegające na wspieraniu osób starszych, samotnych lub niesamodzielnych przez innych seniorów-wolontariuszy.

Gmina Maków Podhalański wspiera realizację zadań publicznych, w ramach których seniorzy angażują się w działania wolontaryjne. Podczas realizacji projektów „Aktywny Senior 2023” oraz „Aktywny Senior 2024” organizowano m.in. otwarte wykłady dla seniorów z zakresu muzyki, historii, krajoznawstwa, psychologii i geografii. Część wykładów była prowadzona przez słuchaczy UTW w ramach wolontariatu. Nastąpił wzrost zaufania we własne możliwości i podniesienie poziomu samooceny seniorów, poprzez aktywne włączanie się w organizację i prowadzenie zajęć. Seniorzy z Dziennego Domu Senior+ chętnie angażowali się w wolontariat na rzecz środowiska lokalnego, brali udział w imprezach organizowanych przez Stowarzyszenie i Gminę (udział 20 Seniorów w organizacji Gminnej Senioriady, udział 12 Seniorów w organizacji spotkania z seniorami z Makowa Mazowieckiego, uczestnictwo 14 Seniorów w Wigilii na Makowskim Rynku).

W Nowotarskim Klubie Senior+ od 2025 roku realizowany jest innowacyjny wolontariat międzypokoleniowy, zainicjowany dzięki współpracy z Placówką Opiekuńczo-Wychowawczą typu socjalizacyjnego w Nowym Targu. Wolontariusze – seniorzy z klubu – angażują się w różnorodne działania na rzecz dzieci i młodzieży, w tym organizują i prowadzą zajęcia plastyczne, artystyczne oraz rekreacyjne. Ponadto pomagają w codziennych czynnościach, takich jak nauka i odrabianie lekcji, co stanowi wsparcie edukacyjne dla podopiecznych placówki. Seniorzy współorganizują także wydarzenia okolicznościowe, takie jak święta czy urodziny dzieci, co integruje obie grupy. Regularne spotkania integracyjne sprzyjają budowaniu trwałych więzi międzypokoleniowych oraz wymianie doświadczeń. Ta inicjatywa nie tylko aktywizuje seniorów, ale także wzmacnia społeczność lokalną, tworząc atmosferę wzajemnego szacunku i wsparcia.

W zdecydowanej większości małopolskie gminy nie podejmują jednak żadnych inicjatyw w tym zakresie (73%). Na pytanie o bariery wskazują najczęściej brak zainteresowania seniorów działaniami w zakresie wolontariatu senioralnego, a także obawy, że nie podążają wyznaczonym zadaniom lub nie mają wystarczających umiejętności. Bariery nie leżą tylko po stronie osób starszych, ale także podmiotów, które mogłyby angażować seniorów jako wolontariuszy oraz samych gmin. Są to najczęściej bariery takie jak np. brak rozeznaczonych potrzeb w zakresie zagospodarowania seniorów – wolontariuszy, potrzeba dostosowania formy wolontariatu do możliwości fizycznych seniorów, bariery komunikacyjne, brak lidera do podjęcia takiej inicjatywy czy brak pracowników w gminach mogących zająć się tym zagadnieniem. I co się tyczy obszarów wiejskich, to praca w gospodarstwach rolnych i sprawowanie opieki nad wnukami jest, zdaniem gmin, znaczącą barierą w rozwijaniu i promowaniu wolontariatu senioralnego na wsi.

Tylko 37% ankietowanych organizacji pozarządowych prowadzi działania na rzecz promocji wolontariatu wśród osób starszych. Działania te najczęściej koncentrują się wokół zachęcania seniorów do zaangażowania się w organizację imprez, wydarzeń na poziomie lokalnym, rzadziej udział w różnego rodzaju akcjach czy zamieszczania ogłoszeń o ofertach z zakresu wolontariatu na stronie internetowej organizacji czy tablicach informacyjnych. Z wymienionych inicjatyw w tym względzie w monitorowanym okresie organizacje pozarządowe wskazują na angażowanie seniorów-wolontariuszy w akcje, takie jak: pomocy powodzianom, wsparcie działalności warsztatów terapii zajęciowej, organizacja przez seniorów inicjatyw wolontariackich na rzecz innych seniorów z zakresu turystyki, rekreacji, kultury (Stowarzyszenie Sympatyków Babic "IMPULS") czy szkolenia przygotowujące wolontariuszy do pracy z seniorami oraz warsztaty tematyczne z ich aktywnym udziałem (Fundacja im. Hetmana Jana Tarnowskiego.) Stowarzyszenie Rozwoju Podtatrza z Poronina prowadzi projekt Podhalańskie Centrum Wolontariatu, w ramach którego udzielają się seniorzy. Stowarzyszenie Sursum Corda wskazuje na działania w ramach Korpusu Solidarności. W Sądeckim UTW społecznie pracuje Zarząd i Komisja Rewizyjna SUTW. Słuchacze włączają się w prace nad Biuletynem SUTW oraz organizację działań. Seniorzy są także wśród wolontariuszy PCK w Małopolsce.

Łączna liczba osób starszych angażujących się w wolontariat wyniosła, według danych zebranych przez organizacje pozarządowe 284 osoby. Świadczy to o bardzo niskim zaangażowaniu zarówno samych NGO, jak i seniorów w działania na rzecz promocji wolontariatu. Na pytanie o bariery wszystkie organizacje zgodnie wskazują na brak zainteresowania i mentalność osób starszych. Inne trudności wiążą się z koniecznością indywidualnego zachęcania seniorów do podejmowania tego typu aktywności, słabą promocją wolontariatu jako formy pomocy innym, ale równocześnie przynoszącej pozytywne doświadczenia niosącym pomoc, obawa przed zobowiązaniami (najczęściej długoterminowymi) i odpowiedzialność, które niesie ze sobą zaangażowanie w wolontariat, oraz brak rozwiązań systemowych (stabilnych sieci wsparcia wolontariatu).

Problemy

- ▶ Niskie zaangażowanie osób starszych w wolontariat i konieczność jego szerokiej promocji, jako formy pomocy innym, która jednocześnie przynosi korzyści samym wolontariuszom.
- ▶ Brak powszechnej świadomości konieczności budowania wśród osób starszych postaw angażujących je w sposób partycypacyjny.
- ▶ Postawa roszczeniowa wśród seniorów wynikająca także z faktu stereotypowego postrzegania osób starszych jako mniej sprawczych i przez to zależnych.
- ▶ Brak systemowego wsparcia wolontariatu senioralnego ze strony jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, województwa, np. poprzez stworzenie sieci wsparcia wolontariatu, stworzenie banku ofert – centrum kreowania wolontariatu, na wzór Centrum Inicjatyw Senioralnych w Poznaniu.
- ▶ Oferty wolontariatu nie są atrakcyjne dla osób starszych tj. często nie są dostosowanych do wieku i możliwości osób starszych.

PRIORYTET III: AKTYWIZACJA ZAWODOWA

Program strategiczny Srebrna Małopolska 2030 w priorytecie *Aktywizacja Zawodowa* skupia się na tworzeniu warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych i utrzymanie ich na rynku pracy. W ramach priorytetu zaprogramowano dwa kierunki interwencji nastawione na utrzymanie zatrudnienia przez osoby starsze oraz budowanie kultury organizacyjnej u pracodawców pod kątem adaptacji miejsc pracy do potrzeb starszych pracowników.

STAN REALIZACJI PROGRAMU W OBSZARZE AKTYWIZACJA ZAWODOWA

► ZADANIA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Zaplanowane w programie zadania były realizowane w ramach uruchomionego w 2023 roku projektu: „Pracownicy – najlepsza inwestycja dla firmy (etap I)”. W okresie sprawozdawczym przeprowadzono 5 edycji rekrutacji i objęto wsparciem doradczym zakładaną w projekcie liczbę pracodawców (200 małopolskich firm). Dotyczyło ono opracowania i kompleksowego wdrożenia rozwiązań z zakresu zarządzania pracownikami, ze szczególnym uwzględnieniem zarządzania wiekiem i różnorodnością. W firmach tych łącznie objęto wsparciem 8 190 pracowników. 2 370 z nich w wieku powyżej 50 roku życia, w tym: 345 w wieku emerytalnym. Przeprowadzono 200 indywidualnych szkoleń z zakresu zarządzania wiekiem. Opracowano 160 strategii zarządzania wiekiem, 128 pracodawcom przekazano granty na realizację strategii. Upowszechniono ideę zarządzania wiekiem wśród 5 572 pracodawców. Pracowników 80 firm objęto szkoleniami z zakresu wydłużania aktywności zawodowej i przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu oraz niedyskryminacji i współpracy w zespołach wielopokoleniowych.

► WSKAŹNIKI

Wskaźniki osiągnięte w ramach Priorytetu III: Aktywizacja zawodowa	Wartość wskaźnika
Liczba osób objętych wsparciem w obszarze programu	2 370
Liczba pracodawców, którzy otrzymali dofinansowanie na wypracowanie i/lub wdrożenie rozwiązań wspierających osoby starsze	128

► TABELA FINANSOWA

Kierunek interwencji	Zadanie	Środki finansowe w PLN	Źródła finansowania
1.Utrzymanie zatrudnienia przez osoby starsze	Zadanie 1. Wspieranie osób w wieku emerytalnym w pozostawaniu w zatrudnieniu		UE, BW
2.Budowanie kultury organizacyjnej w firmach pod kątem adaptacji miejsc pracy do potrzeb starszych pracowników	Zadanie 1. Promowanie i tworzenie u pracodawców systemów intermentoringu	Zadania realizowane w ramach projektu Pracownik-najlepsza inwestycja dla firmy	UE, BW
	Zadanie 2. Dostosowanie miejsc pracy do wymogów ergonomii		
	Zadanie 3. Promowanie i dofinansowanie pracodawcom kosztów wypracowania rozwiązań służących wdrażaniu elastycznych form zatrudnienia		
	Zadanie 4. Promowanie, pomoc we wdrożeniu i dofinansowywanie udzielania przez pracodawców benefitów		
SUMA		17 078 392	

Wnioski:

- ▶ Niezależnie od deklaracji na etapie przygotowywania strategii, firmy w większości dążą do utrwalenia / potwierdzenia prawidłowości istniejących modeli zarządzania, a nie do ich zmiany.
- ▶ Oczekiwania wobec ekspertów HR dotyczą przede wszystkim ułatwienia działań, zwiększenia ich efektywności, a nie zmiany strategicznej.
- ▶ Zauważalny jest brak podejścia strategicznego i scenariuszowego do perspektyw biznesowych, co – w warunkach niestabilności gospodarczej – może być źródłem poważnych problemów w najbliższej przyszłości.
- ▶ Widoczne są dwa najbardziej klasyczne podejścia do zarządzania w małopolskich firmach (delegowanie zadań i uprawnień na poziom menadżerów lub koncentracja decyzji w rękach właściciela).
- ▶ W małopolskich firmach jest duże zainteresowanie, a jednocześnie mała świadomość możliwości stosowania motywacji pozafinansowej jako narzędzia do ograniczenia rotacji najbardziej wartościowych pracowników. W firmach brakuje też wiedzy o tym, jak policzyć wartość /koszt utraty takiego pracownika.
- ▶ Firmy wykazują dużą potrzebę wsparcia konsultacyjnego. Właściciele firm i ich kadra zarządzająca coraz częściej widzą potrzebę i korzyść z korzystania ze wsparcia konsultacyjnego. W projekcie coraz większym zainteresowaniem cieszą się warsztaty dla kadry menadżerskiej, szczególnie z praktycznego prowadzenia rekrutacji oraz z rozmów oceniających i rozwojowych.
- ▶ Trudność stanowi zmiana nastawienia pracodawców do zatrudniania osób 50+ i inwestowania w dojrzałych pracowników.
- ▶ Wyzwaniem jest przekonanie pracowników 50+, że dłuższa aktywność zawodowa jest dla nich korzystna.
- ▶ Pracodawcom należy uświadamiać, że każde pokolenie ma swoje wartości, oczekiwania i różne podejście do pracy, autorytetów, lojalności.
- ▶ Pracodawcom trzeba pokazywać mocne strony pracowników z różnych grup wiekowych.

Kierunek interwencji 1. Utrzymanie zatrudnienia przez osoby starsze

W zjawisku starzenia się społeczeństwa elementem niezbędnym jest umiejętne wykorzystanie potencjału osób starszych. Ważnym działaniem jest zachęcenie osób starszych i zapewnienie im możliwości dalszego rozwoju lub przekwalifikowania się do stanowiska bardziej odpowiedniego dla wieku. Ponadto zatrzymaniu doświadczonych pracowników na rynku pracy powinno towarzyszyć uelastycznienie samej organizacji pracy, np. poprzez zapewnienie ruchomych godzin pracy czy pracy w niepełnym wymiarze czasu. Z uwagi na fakt, że czynnikiem hamującym pozostanie lub powrót na rynek pracy osób starszych, często będących już na emeryturze, jest konieczność opieki na osobą zależną (starszymi rodzicami lub wnukami) warto zastanowić się także nad rozwiązaniami mającymi na celu ułatwienie godzenia życia zawodowego z rodzinnym i zapewnieniu wsparcia w sprawowanej opiece, chociażby poprzez stworzenie atrakcyjnych i dostępnych rozwiązań systemowych czy dofinansowanie jej kosztów.

Zadanie 1. Wspieranie osób w wieku emerytalnym w pozostawaniu w zatrudnieniu

Celem zadania jest wydłużanie wieku aktywności zawodowej poprzez wdrażanie przez pracodawców innowacyjnych i skutecznych rozwiązań. Jest ono realizowane w ramach projektu „Pracownicy – najlepsza inwestycja dla firmy”. Dla pracodawców są przygotowywane indywidualne programy zarządzania różnorodnością, w tym wiekiem. Będą one odpowiedzią na najważniejsze potrzeby w danym przedsiębiorstwie związane m.in. z nieergonomicznymi rozwiązaniami, wypaleniem zawodowym pracowników, brakiem komunikacji i konfliktami międzypokoleniowymi.

W okresie 2023 - 2024 opracowano 160 strategii zarządzania wiekiem, Upowszechniono ideę zarządzania wiekiem wśród 5 572 pracodawców. Przeprowadzono 200 indywidualnych szkoleń z zakresu zarządzania wiekiem.

Kierunek interwencji 2. Budowanie kultury organizacyjnej w firmach pod kątem adaptacji miejsc pracy do potrzeb starszych pracowników

Sytuacja demograficzna (starzejące się społeczeństwo) już od jakiegoś czasu powoduje problemy z pozyskaniem pracowników. Większość pracodawców nie ma i nie stosuje jednak żadnej polityki utrzymania w zatrudnieniu starszych pracowników. Wynika to ze stereotypowego myślenia o malejącej przydatności starzejącego się pracownika. W efekcie pracodawcy niewystarczająco wspierają takie osoby w rozwijaniu się i dostosowywaniu kompetencji do nowoczesnych technologii.

Do wydłużenia aktywności zawodowej pracowników potrzeba, aby byli oni nie tylko w dobrej formie fizycznej, ale i psychicznej. Zakończenie aktywności zawodowej często jest efektem wypalenia zawodowego. Jednak sam problem dotyczyć może zarówno osób w wieku przedemerytalnym, ale i młodszych. Należy również ten problem uzmysławiać pracodawcom i pomagać im we wdrażaniu działań profilaktycznych i łagodzących skutki takiego wypalenia

Zadanie 1: Promowanie i tworzenie u pracodawców systemów intermentoringu

Celem zadania jest wzmocnienie wymiany doświadczeń i rozwój umiejętności pracowników w różnym wieku (starszy pracownik mentorem dla młodszego w jednych obszarach, ale i młodszy dla starszego – w innych).

Zadanie 2: Dostosowanie miejsc pracy do wymogów ergonomii

Celem zadania jest zapobieganie utracie zdrowia, poprawa samopoczucia pracowników oraz zwiększenie wydajności i przyjemności z wykonywanej pracy.

Zadanie 3: Promowanie i dofinansowanie pracodawcom kosztów wypracowania rozwiązań służących wdrażaniu elastycznych form zatrudnienia

Celem zadania jest wypracowanie i wdrożenie rozwiązań z zakresu elastycznych form zatrudnienia u pracodawców.

Zadanie 4: Promowanie, pomoc we wdrożeniu i dofinansowywanie udzielania przez pracodawców benefitów

Celem zadania jest wdrożenie rozwiązań z zakresu profilaktyki zdrowotnej poprzez udzielanie przez pracodawców benefitów w postaci refundacji kosztów usług zdrowotno-rehabilitacyjnych, spotkań motywacyjnych indywidualnych i grupowych z psychologiem, itp.

Powyższe zadania były realizowane w ramach uruchomionego w 2023 roku projektu: „Pracownicy – najlepsza inwestycja dla firmy (etap I)”.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono 5 edycji rekrutacji i objęto wsparciem doradczym zakładaną w projekcie liczbę pracodawców (200 małopolskich firm), pomagając im opracować i wdrażać kompleksowe rozwiązania z zakresu zarządzania pracownikami, ze szczególnym uwzględnieniem zarządzania wiekiem i różnorodnością. 128 pracodawcom przekazano granty na realizację strategii. Pracowników 80 firm objęto szkoleniami z zakresu: wydłużania aktywności zawodowej i przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu oraz niedyskryminacji i współpracy w zespołach wielopokoleniowych.